

PRÁVNÁ TEÓRIA PRE LINGVISTOV
ZÁKLADY PRÁVA PRE PREKLADATEĽOV A TLMOČNÍKOV I

Lenka Poľáková

VYDAVATELSTVO
PREŠOVSKÉJ
UNIVERZITY

PREŠOVSKÁ UNIVERZITA V PREŠOVE

Filozofická fakulta

PRÁVNÁ TEÓRIA PRE LINGVISTOV

ZÁKLADY PRÁVA PRE PREKLADATEĽOV A TLMOČNÍKOV I

Lenka Poľáková

Prešov

2025

Právna teória pre lingvistov

Základy práva pre prekladateľov a tlmočníkov I

Autorka:

Lenka Poľáková

Recenzenti:

doc. Mgr. Zuzana Gašová, PhD.

doc. PaedDr. Oľga Wrede, PhD.

Vydavateľ:

Prešovská univerzita v Prešove vo Vydavateľstve Prešovskej univerzity, 2025

Publikácia bola vydaná elektronicky v Digitálnej knižnici UK PU:

<https://elibrary.pulib.sk/elpub/document/isbn/9788055534602>

Všetky práva vyhradené. Toto dielo ani žiadna jeho časť sa nesmie reprodukovat', ukladať do informačných systémov ani inak rozširovať bez predchádzajúceho súhlasu majiteľov autorských práv, s výnimkou citovania podľa STN ISO 690.

Publikácia vyšla ako súčasť riešenia grantového projektu

KEGA 037PU-4/2024 Rozvoj vzdelávania prostredníctvom metódy blended-learning. Blokový jazyk v príprave študentov translatológie na súdny diskurz v kombinácii nemčina – slovenčina

© Lenka Poľáková, 2025

© Prešovská univerzita v Prešove, 2025

ISBN 978-80-555-3460-2

OBSAH

Zoznam použitých skratiek a skrátených názvov.....	6
Predhovor.....	7
Úvod.....	11
I.KAPITOLA: POJEM, PREDMET A ZÁKLADNÉ FUNKCIE PRÁVA.....	14
1.1 Vymedzenie pojmu <i>právo</i> v spoločenskom kontexte.....	14
1.2 Predmet práva.....	16
1.2.3 Objektívne vs. subjektívne právo.....	17
1.3 Funkcie práva.....	17
II. KAPITOLA: SYSTÉM PRÁVA, ZÁKLADNÉ PRÁVNE ODVETVIA, ICH CHARAKTERISTIKA, TYPY PRÁVNÝCH KULTÚR.....	20
2.1 Právo ako systematicky usporiadaný celok. Prehľad právnych odvetví na základe vybraných kritérií.....	20
2.2 Typy právnych kultúr.....	26
III. KAPITOLA: PRÁVNA NORMA, POJEM, ŠTRUKTÚRA, DRUHY, ZNAKY. PÔSOBNOSŤ, PLATNOSŤ, ÚČINNOSŤ.....	28
3.1 Právna norma a jej štruktúra.....	28
3.2 Druhy právnych noriem a ich znaky.....	31
3.3 Pôsobnosť, platnosť a účinnosť právnej normy.....	32
IV. KAPITOLA: ZÁKLADNÉ PRAMENE PRÁVA, NORMATÍVNY PRÁVNY AKT, DRUHY PRÁVNÝCH PREDPISOV.....	36
4.1 Stručný prehľad právnych prameňov.....	36
4.2 Normatívny právny akt, klasifikácia právnych predpisov.....	38
4.3 Základné právne predpisy v Slovenskej republike.....	40

4.3.1 Význam ovládania právnych predpisov v úradnom preklade a tlmočení.....	42
V. KAPITOLA: PRÁVNÝ VZŤAH, PRÁVNA SUBJEKTIVITA, SPÔSOBILOSŤ NA PRÁVNE UKONY. POJEM FYZICKEJ, PRÁVNICKEJ OSOBY A ŠTÁTU AKO PRÁVNÝCH SUBJEKTOV. PRÁVNA ZODPOVEDNOSŤ.....	44
5.1 Právny vzťah ako hybná právna sila.....	44
5.2 Subjekt a objekt právneho vzťahu, právna subjektivita a spôsobilosť.....	45
5.3 Fyzická osoba, právnická osoba, štát – základná charakteristika a postavenie.....	46
5.4. Právna zodpovednosť a jej kľúčové pojmy.....	47
VI. KAPITOLA: PROCES APLIKÁCIE PRÁVA, INDIVIDUÁLNY PRÁVNÝ AKT, JEHO DRUHY A OSOBITOSTI.....	49
6.1 Aplikácia práva ako osobitná forma jeho realizácie.....	49
6.2 Súdne rozhodnutie ako individuálny právny akt.....	50
6.3 Formy súdnych rozhodnutí.....	52
6.3.1 Rozsudok.....	52
6.3.2 Uznesenie.....	54
6.3.3 Platobný rozkaz, európsky platobný rozkaz.....	54
6.3.4 Trestný rozkaz.....	55
6.3.5 Predbežné a neodkladné opatrenie.....	55
6.3.6 Nález.....	56
6.4 Štruktúra súdnych rozhodnutí.....	56
6.5 Právoplatnosť a vykonateľnosť súdnych rozhodnutí.....	58
6.6 Systém súdnictva v Slovenskej republike – všeobecný prehľad.....	59
6.6.1 Príslušnosť súdov SR, súvisiace pojmy.....	62
6.6.2 Obsadenie súdov.....	64
6.7 Úradné dokumenty.....	65

6.7.1 Sobášny list.....	67
6.7.2 Úmrtný list.....	68
6.7.3 Rodný list.....	70
6.7.4 Diplom o ukončení vysokej školy.....	71
6.7.5 Osvedčenie o štátnom občianstve.....	73
6.7.6 Výpis a odpis z registra trestov.....	73
VII. KAPITOLA: OPRAVNÉ PROSTRIEDKY, POJMOVÉ VYMEDZENIE, ZÁKLADNÁ CHARAKTERISTIKA, VÝZNAM, DELENIE.....	76
7.1 Opravné prostriedky voči súdnym rozhodnutiam.....	76
7.1.1 Odvolanie.....	77
7.1.2 Dovolanie.....	78
7.1.3. Obnova konania.....	78
7.1.4. Sťažnosť.....	78
7.1.5 Odpor.....	79
7.2 Prehľad opravných prostriedkov podľa formy rozhodnutia.....	79
Bibliografia.....	83

ZOZNAM POUŽITÝCH SKRATIEK A SKRÁTENÝCH NÁZVOV

ABGB	Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch – rakúsky občiansky zákonník
BGB	Bürgerliches Gesetzbuch – nemecký občiansky zákonník
BSM	bezpodielové spoluvlastníctvo manželov
CSP	Civilný sporový poriadok – zákon č. 160/2015 Z. z.
FO	fyzická osoba
IPA	individuálny právny akt
NPA	normatívny právny akt
OBZ	Obchodný zákonník – zákon č. 513/1991 Z. z.
OČTK	orgány činné v trestnom konaní
ods.	odsek
OZ	Občiansky zákonník – zákon č. 40/1964 Z. z.
PO	právnická osoba
TP	Trestný poriadok – zákon č. 301/2005 Z. z.
TZ	Trestný zákon – zákon č. 300/2005 Z. z.
VM	verejná moc, ap. orgán verejnej moci – orgán VM
VÚC	vyšší územný celok
VZN	všeobecne záväzné nariadenie
Z. z.	Zbierka zákonov – zákon č. 400/2015 Z. z.

Predhovor

Právo je s jazykom späté viac než by sa na prvý pohľad mohlo zdať. Vo všeobecnosti je výkon právnickej profesie vnímaný tak, že si vyžaduje určitý stupeň jazykovej obratnosti a vyjadrovania. Právny jazyk a jazyk právnikov¹ predstavujú pre mnohých dobre premyslenú hru so slovami, pričom napríklad taký prednes obhajcu na súde sa niekedy môže javiť ako vrchol rečníckeho umenia. Synergia právnej oblasti s tou jazykovou sa však naplno prejavuje nielen v právnických povolaniach, ale aj pri výkone úradného prekladu a tlmočenia, či pri zaoberaní sa právnym jazykom ako takým. Pre obe profesie, t. j. pre prekladateľov a právnikov, je pritom jazyk účinným nástrojom ako sprostredkovať právne relevantné informácie a poznatky. Na úradný preklad, resp. preklad právnych textov tak možno nazerať ako na prienik dvoch pomyslených množín, a to práva a jazyka.

V nadväznosti na vyššie uvedené uvádzame príklad týkajúci sa formulácie predmetu konkrétnej zmluvy o pôžičke, uzatvorenej podľa Občianskeho zákonníka (ďalej len OZ), v rámci ktorého sa zmluvné strany dohodli, že veriteľ sa zaväzuje dlžníkovi v určitej lehote poskytnúť peňažné prostriedky v presne stanovenej výške a dlžník sa zaväzuje tieto peňažné prostriedky vrátiť v dohodnutej dobe a dojednaným spôsobom, podľa článku II tejto zmluvy. Na prvý pohľad by sa mohlo zdať, že je daný zmluvný článok naformulovaný úplne správne, nakoľko uvedené sa na prvý pohľad naozaj javí ako pôžička. Avšak, právnik by mohol túto formuláciu pripomienkovať. Keď sa totiž pozrieme na § 657 OZ, podľa ktorého bola táto zmluva údajne uzatvorená, toto ustanovenie nám hovorí nasledovné: „Zmluvou o pôžičke prenecháva veriteľ dlžníkovi veci určené podľa druhu, najmä peniaze, a dlžník sa zaväzuje vrátiť po uplynutí dohodnutej doby veci rovnakého druhu.“ Veriteľ sa tak nezaväzuje, ale (niekomu) veci prenecháva. Slovo zaviazat' sa (k niečomu) však nájdeme v obdobnom ustanovení § 497 Obchodného zákonníka (ďalej len OBZ), podľa ktorého „zmluvou o úvere sa zaväzuje veriteľ, že na požiadanie dlžníka poskytne v jeho prospech peňažné prostriedky do určitej sumy, a dlžník sa zaväzuje poskytnuté peňažné prostriedky vrátiť a zaplatiť úroky.“

Článok predmetnej zmluvy tak skôr pripomína zmluvu o úvere ako zmluvu o pôžičke, a to napriek tomu, že bola v našom prípade uzatvorená medzi fyzickými osobami -

¹ Pozn.: použité maskulinne formy zahŕňajú všetky rody.

nepodnikateľmi², ba dokonca bola ďalej dohodnutá ako bezúročná³, čo v prípade zmluvy o úvere na rozdiel od zmluvy o pôžičke ani nie je možné. Vidíme tak, aké dôležité je správne používanie jazyka v kontexte práva, hoci by sa na prvý pohľad mohlo zdať, že ide skôr o chytanie za slovíčka. Dokonca aj tie najmenšie odchýlky, ktoré sa na prvý pohľad javia ako zanedbateľné, môžu spôsobiť celý rad neželaných právnych následkov.

Podľa Wrede je profil kompetencií právneho prekladateľa na jednej strane formovaný jazykovými vlastnosťami prekladaných textov, čo zahŕňa znalosť právnej terminológie, štylistické špecifiká právneho jazyka a charakteristické rysy jednotlivých druhov právnych textov „a na druhej strane z prezentovaných skutočností a ich ukotvenia v konkrétnom právnom a kultúrnom kontexte (znalosť príslušných právnych systémov, úplne alebo čiastočne odlišný výklad pojmov, odlišné právne posúdenie trestných činov atď.).“ (2020, s. 28-29) V tejto súvislosti Wrede zdôrazňuje aj efektívne vyhľadávanie a využívanie doplňujúcich informácií „z odboru, v našom prípade práva, ktorý je pre väčšinu študentov prekladateľstva a tlmočníctva *tabulou rasa* v pravom slova zmysle.“ (2016, s. 61) Dobrá znalosť a adekvátne používanie právnych termínov sú tak nevyhnutné aj pri úradnom preklade a tlmočení, čo bez aspoň minimálnych základov práva a právnej vedy nie je možné. Túto myšlienku možno podčiarknuť aj tvrdením Jenčíkovej, podľa ktorej „získané špecializované právne vedomosti podporujú tak všeobecné porozumenie textov, ako aj analýzu východiskových textov, rozvoj rešeršnej kompetencie a riešenie prekladateľských problémov.“ Hneď za tým dodáva, že „prekladateľ musí určiť presný význam daného termínu vo východiskovom jazyku, t. j. v právnom systéme danej krajiny, a potom hľadať zodpovedajúci termín v cieľovom jazyku, t. j. v právnych predpisoch krajiny cieľového jazyka, alebo zvoliť vhodnú prekladateľskú stratégiu.“ (2020, s. 135)

Ohľadne otázky právneho systému krajiny cieľového jazyka možno nadviazať slovami Gašovej, ktorá hovorí o určitej komplikácii pri preklade právnych termínov, keď termín pochádza z jazyka spojeného s viacerými právnymi systémami. Uvádza príklad nemčiny, ktorá je prepojená až s tromi nezávislými právnymi poriadkami, a to Nemecka, Rakúska a

² Medzi zmluvou o pôžičke a zmluvou o úvere existuje z právneho hľadiska viacero podstatných rozdielov. Kým zmluva o pôžičke je, ako sme už spomínali, upravená v OZ, zákonnú úpravu zmluvy o úvere nájdeme v OBZ. Rozlišovanie medzi úverom a pôžičkou tak má svoj zmysel, a to predovšetkým vzhľadom na to, že sa zmluva o pôžičke uzatvára *medzi fyzickými osobami* (napr. kamarát požičia kamarátovi peniaze). Zmluva o úvere sa môže uzatvoriť medzi podnikateľským subjektom, ktorým je napr. banka alebo nebankový subjekt a dlžníkom ako fyzickou osobou. Dlžník si tu tak požičiava od veriteľa ako od právnickej, nie fyzickej osoby. *Pôžička* a *úver* tak nie sú to isté, hoci sa často zamieňajú, a to je dôležité si uvedomiť aj v rámci jazykového, resp. prekladového hľadiska. Majú odlišný obsah aj právne následky.

³ Zo zákonnej formulácie jasne vyplýva, že sa dlžník „zaväzuje“ dané úroky zaplatiť. Iným prípadom by bolo, keby zákon uvádzal „pokiaľ si strany dohodli úroky.“

Švajčiarska. Podľa nej „ak východiskový termín patrí do nemeckého jazykového priestoru, je potrebné, aby prekladateľ zohľadnil nielen jeho *jazykovú príslušnosť* (v tomto prípade príslušnosť k nemeckému jazyku), ale aj príslušnosť k danému právnemu systému.“ (2020, s. 521) Pri preklade právnych textov je nevyhnutné brať do úvahy nielen právny systém východiskového jazyka (teda právny systém krajiny, z ktorej termín pochádza), ale aj právny systém cieľového jazyka (krajiny, do ktorej sa text prekladá). Každý právny systém je jedinečný a právne pojmy môžu mať odlišný obsah alebo funkciu v rôznych jurisdikciách. Z tohto dôvodu nestačí len doslovný preklad termínov – prekladateľ musí rozumieť tomu, ako daný pojem funguje v oboch právnych kontextoch.

Okrem toho, v rámci výkladových pravidiel, ktoré teória práva rozlišuje, existuje aj tzv. *teleologický* výklad práva, teda výklad právnych noriem s ohľadom na ich *účel*. Tu možno vidieť jasnú paralelu s tzv. *teóriou skoposu*⁴ v rámci prekladu. Rovnako ako právnici pri teleologickom výklade skúmajú, aký cieľ a účel mal zákonodarca na mysli pri tvorbe konkrétneho predpisu, teória skoposu v translatológii kladie dôraz na to, aby preklad vyhovoval cieľu, ktorý je potrebné dosiahnuť v danej komunikačnej situácii. V oboch prípadoch ide o to, aby sa právne texty (či už v rámci výkladu práva alebo v rámci prekladu) odvíjali od zámeru a cieľa, ktorý sa má nimi dosiahnuť. Týmto prístupom by sa malo zaistiť, že výsledný text bude čo najlepšie prispôsobený reálnym potrebám a okolnostiam, ktoré sa ním majú dosiahnuť.

Za hlavnú motiváciu stojacu za zostavením predkladanej učebnice *Právna teória pre lingvistov: Základy práva pre prekladateľov a tlmočníkov I* možno považovať skutočnosť, že práca s právnymi textami a najmä ich preklad si vyžaduje určitú úroveň poznania práva, jeho základných pojmov a inštitútov, vymedzenie jednotlivých právnych subjektov, ich úloh, a pod.. Z tohto dôvodu je potrebné venovať pozornosť aj teórii práva a objasneniu niektorých jej súvislostí, čo prispieva k právnemu mysleniu, resp. k mysleniu v kontexte práva. V tejto súvislosti nás motivovala aj situácia, že k predmetu *Základy teórie štátu a práva*, ktorý sa vyučuje na Filozofickej fakulte Prešovskej univerzity v Prešove v rámci spoločného translatologického základu⁵, doposiaľ chýbala sprievodná literatúra určená pre študentov jazykového zamerania, z ktorej by vyššie uvedené vedomosti bolo možné čerpať. Navyše podľa nášho názoru nie je celkom na mieste vyžadovať od študentov filologických študijných programov obsiahle poznatky zahrnuté v odbornej právnickej literatúre, či v zákonoch. Ich úlohou je predovšetkým zorientovať sa v problematike a uplatniť pri preklade právnych textov

⁴ Pozn.: pojem *Skopostheorie* prvýkrát použil nemecký jazykovedec Hans Vermeer.

⁵ Predmet je v ponuke pre prvý ročník odporúčaného študijného plánu v rámci bakalárskeho štúdia.

okrem iných aj rešeršnú a verifikačnú kompetenciu⁶, vďaka ktorej dokážu nájsť vhodný knižný zdroj, ktorý im bude pomôckou, následne vyhodnotiť jeho relevanciu a v prípade potreby sa dokážu obrátiť na odborníka a poradiť sa v otázkach týkajúcich sa výlučne práva. Za koncipovaním tejto knihy tak stojí aj táto skutočnosť.

Veríme, že táto učebnica pomôže nadobudnúť istotu pri práci s právnymi textami a rozšíri znalosti v oblasti, ktorá sa týka nielen právnikov, ale aj tých, ktorí pracujú s jazykom. Autorka na záver úprimne ďakuje recenzentkám, ktorých starostlivé posúdenie rukopisu prispelo k skvalitneniu úrovne tejto vzdelávacej pomôcky.

Prešov, 2025

Autorka

⁶ Pozn.: V tejto súvislosti odporúčame pozrieť aj Gašová: *Zu Besonderheiten des Fachbegriffes ublíženie na zdraví aus der Perspektive des Strafrechts in der Slowakei und in Deutschland*, kde sa autorka v súvislosti s právnym prekladom venuje pojmu *ublíženie na zdraví*, pričom porovnáva jeho definíciu v slovenskom a v nemeckom právnom systéme. Tento prístup zdôrazňuje, ako dôležité je nielen poznať právny systém východiskového a cieľového jazyka, ale aj vedieť tieto znalosti efektívne využiť pri preklade. Rešeršná kompetencia prekladateľa tu zohráva zásadnú úlohu, keďže je potrebné analyzovať oba právne systémy a identifikovať správne ekvivalentné pojmy, ktoré majú rovnaký právny obsah a význam. U študentov chceme túto kompetenciu podnietiť, resp. uľahčiť a zefektívniť práve poskytovaním základných poznatkov z oblasti práva a právnej vedy.

Úvod

Predkladaná učebnica vznikla ako odpoveď na potrebu priblížiť základy právnej teórie primárne študentom, ktorí sa špecializujú na prekladateľstvo a tlmočníctvo, pričom je možné ju využiť aj v rámci iných jazykovo orientovaných disciplín. Je určená ako povinná študijná literatúra pre predmet *Základy teórie štátu a práva*, pričom zodpovedá obsahovej náplni a informačnému listu pre tento predmet.

Právo je neoddeliteľnou súčasťou mnohých oblastí spoločenského života, a preto aj odborníci z oblasti jazykovej komunikácie často prichádzajú do styku s právnymi textami. Účelom tejto publikácie tak nie je poskytnúť komplexné právnické vzdelanie, ale ponúknuť zrozumiteľný a praktický prehľad základných právnych pojmov a súvislostí. **Hlavným cieľom** predkladanej vysokoškolskej učebnice je tak poskytnutie základných, úvodných poznatkov z oblasti práva a jeho teórie pre ich ďalšie využitie v príprave na úradný preklad, resp. úradné tlmočenie. Vo všeobecnosti je kniha vhodná ako predpríprava na prácu s právnymi textami a právnym jazykom ako odborným jazykom. K jej ďalším, čiastkovým cieľom patrí:

- budovanie právneho povedomia, ktoré sa v dnešnej dobe oplatí mať aj mimo profesijného života,
- dopomôcť lepšiemu prehľadu poznatkov z oblasti práva, slovenského právneho systému, jeho základných pojmov, inštitútov a odvetví, subjektov práva a prameňov, vrátane relevantných právnych predpisov,
- objasniť základné pojmy a súvislosti relevantné aj pre samotnú translatologickú prax,
- prispieť k efektívnejšiemu nadobúdaniu odborného právneho jazyka.

Učebnica je primárne určená študentom prekladateľstva a tlmočníctva. Nápomocná môže byť aj záujemcom o výkon profesie úradného prekladateľa a tlmočníka podľa zákona č. 382/2004 Z. z. o znalcoch, tlmočníkoch a prekladateľoch. Môže poslúžiť komukoľvek, kto sa zaoberá právnymi textami a potrebuje objasniť či pochopiť niektoré súvislosti prameniace priamo z práva a právnej vedy. Základné právne povedomie je podľa nás potrebné u študentov formovať už na začiatku ich štúdia, aby tak na konkrétnych odborných seminároch zameraných na preklad a tlmočenie právnych textov bolo pre nich jednoduchšie orientovať sa v právnej terminológii a jednotlivých právnych inštitútoch, s ktorými sa budú pravidelne stretávať.

Na tomto mieste je však dôležité poznamenať, že publikácia nie je určená študentom práva⁷. Neposkytuje teda penzum poznatkov, ktoré vyžaduje štúdium na právnických fakultách. Vzhľadom na vyššie uvedené tak ponúka skôr užšie vymedzený okruh poznania, a to predovšetkým s ohľadom na jazykové semináre a aktivity v rámci odbornej prípravy vo sférach právneho jazyka. Neobsahuje tak jednotlivé právne teórie, ich predstaviteľov či pojmy právneho myslenia, ktoré nie sú relevantné pre študentov jazykovo zameraných odborov. Na druhej strane však podľa nášho názoru bolo potrebné objasniť aspoň niektoré teoretické koncepty, ako sú napr. funkcie práva, jeho predmet, alebo prehľad jednotlivých právnych odvetví, od ktorých sa odvíjajú aj samotné právne termíny a konštrukcie, s ktorými sa prekladateľ vo svojej praxi stretáva. Napríklad, pochopenie rozdielu medzi „obžalovaným“ a „obvineným“ môže byť značne sťažené bez akejkoľvek vedomosti o tom, že existuje hmotné a procesné právo trestné. Rovnako je aj z hľadiska jazykov samotných (napr. nemčiny a angličtiny, a pri preklade z/do týchto jazykov) potrebné aspoň zhruba rozlišovať medzi kontinentálnym a anglo-americkým typom právnej kultúry. Zoznam publikácií, vrátane zákonov a právnickej literatúry, z ktorých sme pri zostavení učebnice čerpali⁸ a do ktorých sme nahliadali, uvádzame v závere učebnice v časti *Bibliografia*. Metodologicky sme postupovali rešeršno-analyticko-selektívnou metódou, najmä pri analýze a výbere poznatkov do učebnice tak, aby nadväzovali na preberané učivo na vyššie uvedenom predmete.

V jednotlivých kapitolách najprv objasňujeme samotný pojem práva, pričom sa postupne venujeme systému práva vrátane prehľadu základných právnych odvetví, právnym normám a prameňom, pričom neskôr prechádzame k aplikácii práva a individuálnym právnym aktom. Jadro tu tvoria súdne rozhodnutia, pričom druhy súdnych rozhodnutí jednotlivo rozoberáme a vysvetľujeme rozdiely medzi nimi. V tejto súvislosti v učebnici nechýba ani kapitola, v ktorej sa zaoberáme opravnými prostriedkami v súdnom konaní, či úradnými dokumentmi, s ktorými prekladateľ vo svojej praxi môže prísť do styku. Dokumenty pritom sprevádzajú ich názorné ukážky.

Táto učebnica tak vznikla ako odpoveď na potrebu priblížiť základy právnej teórie študentom, ktorí sa špecializujú na prekladateľstvo, tlmočníctvo a iné jazykovo orientované disciplíny. Okrem toho sme sa ju snažili koncipovať s využitím čo najjednoduchšieho a zrozumiteľného jazyka, berúc pritom do úvahy zahraničných študentov, ktorí sa so slovenským jazykom ešte len oboznamujú. Už samotný názov učebnice však evokuje, že ide

⁷ Učebnica je určená najmä tým, ktorí sa s právom a jeho teóriou predtým vôbec nestretávali, alebo disponujú len minimálnymi poznatkami z tejto oblasti.

⁸ Pozn.: ide napr. o publikácie ako Vojčík (2018), Ivor (2021), či Števček (2022), a i.

o jej prvý diel. Časť na ňu nadväzujúca bude obsahovať ďalšie, rozširujúce poznatky, pričom učivo zahrnuté v tejto knihe sa bude aplikovať už v rámci konkrétnych právnych odvetví (občianske právo a trestné právo).

I. KAPITOLA

POJEM, PREDMET A ZÁKLADNÉ FUNKCIE PRÁVA

1.1 Vymedzenie pojmu *právo* v spoločenskom kontexte

Právo je jedným zo základných inštitútov, ktoré formujú našu spoločnosť. Jeho definícia a chápanie sa však líšia v závislosti od spoločenského, kultúrneho a historického kontextu, v ktorom sa vyvíja a aplikuje.

V spoločenskom kontexte sa právo nezameriava len na súbor pravidiel a predpisov, ale aj na spôsoby, ako tieto pravidlá ovplyvňujú a formujú vzťahy medzi jednotlivcami, skupinami či inštitúciami. Cieľom tejto kapitoly je predstavenie problematiky práva, počnúc oboznámením sa so samotným pojmom *právo*, až po postupné zadefinovanie predmetu práva a funkcií, ktoré v spoločnosti zohráva. Tento úvod do právnej teórie je potrebný pre lepšie porozumenie poznatkom o ďalších, pre prácu s právnymi textami nevyhnutných konceptoch a súvislostiach.

Právo ako pojem v sebe nesie viacero významov. Podľa Krátkeho slovníka slovenského jazyka⁹ ho možno zadefinovať ako:

1. nárok, oprávnenie odôvodnené zákonnými ustanoveniami al. zvyklosťami: *p. na život; p. na prácu, na oddych; p. hlasovať; občianske, politické p-a; a pod.*
2. súhrn spoločnosťou ustanovených noriem a predpisov týkajúcich sa istej ustanovizne¹⁰, odboru ap.: *medzinárodné, cirkevné, rodinné, pracovné, trestné p.*
3. postup, ktorým sa uplatňuje právny systém, štátna moc: *stanné p.*
4. právne vedy: *študovať p-a, p.*

Hoci s obsahom tejto kapitoly čiastočne súvisí každá z týchto štyroch definícií, odrazíme sa od tej, podľa ktorej je právo súhrnom „*spoločnosťou ustanovených noriem a predpisov týkajúcich sa istej ustanovizne (...)*“, pričom tu vychádzame z pojmov ako *spoločnosť, norma, a štátna moc*.

⁹ Dostupné z: <https://slovník.juls.savba.sk/> [online]. [cit. 16.04.2024]

¹⁰ Pozn.: ustanovizeň = inštitúcia.

Pre lepšie pochopenie práva a jeho pôsobenia tak o ňom možno uvažovať ako o súhrne spoločnosťou ustanovených noriem, resp. pravidiel, z čoho vyplýva úzke **prepojenie práva a spoločnosti**. Právo sa totiž formovalo spolu s vývojom spoločenských štruktúr a inštitúcií. Už oddávna si ľudia vytvárali určité pravidlá na udržiavanie poriadku a riešenie konfliktov ako svoje prvé „právo“, ktoré odrážalo a vplývalo na ich hodnoty. Tento vzájomný vzťah zabezpečuje, že právo nielen že chráni poriadok, ale sa aj prispôsobuje meniacim sa spoločenským podmienkam. Postupne sa tak vynárala potreba zriadiť oficiálny systém pravidiel, ktorými by sa spoločnosť riadila. Právo teda možno považovať za **spoločenský jav** a za jeden z prejavov spoločenského systému. Možno pritom poznamenať, že popri práve si spoločnosť utvárala aj iné systémy pravidiel, ako napr. náboženské, morálne, sociálne, kultúrne zvyklosti a tradície, či rôzne štandardy etiky a profesionality. Pravidlá samy o sebe teda ešte nemusia nevyhnutne predstavovať právo, na to sú potrebné ďalšie prvky, ako štátna moc, či z nej plynúca záväznosť.

V tretej definícii, ktorá právom nazýva postup, ktorým sa uplatňuje právny systém a štátna moc, možno badať ďalšiu spojitosť, a to **prepojenie práva a štátu**. Právo vo vysokej miere nadväzuje na štát a jeho mocenské postavenie. Nemôže byť právo bez štátu, resp. štátnej moci a štát by nemal existovať bez presne stanovených pravidiel a práva, inak by nastal chaos.

A napokon, právo veľmi úzko **súvisí s pojmom pravidlo**. Právo totiž tvorí súhrn pravidiel, ktoré v kontexte práva možno nazvať *normami*. **Norma** však nepredstavuje hocikaké pravidlo, ktoré by síce bolo vhodné dodržiavať, ale nedá sa nejakým spôsobom vynútiť. Možno ju totiž zdefinovať ako **všeobecne záväzné** pravidlo správania sa (t. j. je záväzné pre všetkých, ktorí sú členmi danej spoločnosti) vyjadrené v štátnom uznannej alebo stanovenej forme (štát určuje, akú podobu bude dané pravidlo mať), ktorého dodržiavanie je **vynúiteľné štátom a mocou**, ktorá mu patrí. Vznik noriem je pritom podmienený potrebou regulovať, resp. spravovať, upravovať určitý spoločenský vzťah (napr. uzavretie manželstva, či nadobúdanie vlastníctva). Základom každého normatívneho systému je tak norma ako vzor, určité kritérium správania sa. Môže mať podobu dovolenia, zákazu, príkazu, ale môže aj splnomocňovať či (niečo) (z)rušiť. Právo teda považujeme za normatívny systém.

Na základe vyššie uvedeného sa dá usúdiť, že právo vplýva na spoločenské správanie prostredníctvom určitých **pevne stanovených pravidiel** ako dovolení, príkazov a zákazov. Tu je dôležité poznamenať, že v prípade práva a právneho systému nejde o pravidlá dané svojvoľne, v závislosti od ľubovôle niekoho, ale o také pravidlá, ktorých zrodu predchádza určitý oficiálny formálny postup stanovený štátnou mocou. Na mysli tým máme najmä tvorbu zákonov, resp. právnych predpisov, ktorá predstavuje tzv. *legislatívny* (zákonodarný) proces.

1.2 Predmet práva

Predmetom práva je regulácia vzťahov - a to od vzťahov medzi jednotlivcami, cez fungovanie veľkých obchodných spoločností, až po interakcie medzi občanmi a štátom, medzinárodnými organizáciami, či štátmi samotnými. Pochopenie jeho predmetu je pritom kľúčové pre všetkých, ktorí sa zaoberajú právnymi textami, pretože poskytuje základný rámec pre správny výklad toho, čo je v nich uvedené.

Právo upravuje **rôzne okruhy spoločenských vzťahov** a preniká takmer do každej sféry spoločenského života. Je tiež úzko prepojené s dianím v spoločnosti. Jeho znalosť sa (do istej miery) očakáva od každého. Napokon, vo všeobecnosti platí, že *neznalosť zákona neospravedľuje*.

Pre osoby pracujúce s právnymi dokumentmi, ako sú prekladatelia a tlmočníci, je dôležité nielen rozumieť samotnému jazyku, ale aj kontextu a cieľu právnych predpisov, s ktorými musia neraz pri preklade pracovať. Znalosť predmetu práva im preto umožňuje lepšie pochopiť zámer tvorca textu, rozlišovať medzi rôznymi právnymi oblasťami a presnejšie interpretovať nielen rôzne právne ustanovenia, ale aj množstvo iných, často zložitých právnych formulácií. Týmto spôsobom môžu dosiahnuť, že preložené právne texty splnia svoj účel, čím sa minimalizuje riziko chýb v právnej praxi.

Na základe toho, čo spadá pod pôsobnosť práva, sa právo člení na viaceré odvetvia, ktorých súčasťou je komplexný rad rozličných právnych predpisov. Tieto odvetvia upravujú **istý druh spoločenských vzťahov** na istom území **rovnako pre všetkých**. Právo teda tieto vzťahy riadi, pričom za jeho predmet možno považovať aj **reguláciu spoločnosti**, vrátane ľudského správania. K právu tak patria nielen normy, ale aj právne vzťahy (napr. vzťahy, ktoré vznikajú na základe uzatvorenia zmluvy), právne princípy (napr. *súd pozná právo, nie dvakrát o tom istom* alebo už spomínaný právny princíp *neznalosť práva neospravedľuje*), právne vedomie (resp. povedomie ľudí o tom, aké zákony existujú, čo môžeme a čo, naopak, nesmieme vykonať), či právne inštitúty¹¹ ako súbory právnych noriem, ktoré upravujú okruh rovnorodých spoločenských vzťahov (napr. *vlastníctvo* – k tomuto právnemu inštitútu patria všetky vzťahy

¹¹ V prípade právneho inštitútu ide o taký právny jav, ktorý možno nájsť upravený v určitých právnych predpisoch, nezriedka aj vo viacerých naraz. Napríklad, zákon č. 116/1990 Zb. o nájme a podnájme nebytových priestorov upravuje inštitút *nájmu*, resp. *podnájmu*. Tento právny predpis však nie je jediným zákonom, kde je tento inštitút upravený. Nájdeme ho napr. aj v OZ v 7. hlave, v ustanoveniach patriacich k Nájomnej zmluve, kde sú okrem iného presne vymedzené aj práva a povinnosti nájomcu či prenajímateľa, alebo to, ako má nájomca platiť nájomné.

týkajúce sa vlastníctva, *dane* – sem patria vzťahy týkajúce sa daní. Príklady ďalších právnych inštitútov – *nájom, pôžička, držba*¹², a pod.).

1.2.3 Objektívne vs. subjektívne právo

V súvislosti s právom sa môžeme stretnúť aj s pojmami *objektívne* a *subjektívne právo*. Podstatou **objektívneho** práva je udržiavanie poriadku. Je odpoveďou na otázku, čo je právne (teda v súlade s právom) a čo je, naopak, protiprávne (v rozpore s právom a jeho normami), čo sa členom spoločnosti prikazuje, čo im je dovolené a čo sa pod hrozbou trestu (sankcie) zakazuje. To, **čo je stanovené v právnej norme**, je objektívnym právom platným pre všetkých.

Subjektívne právo vychádza z toho, čo stanovuje objektívne právo a vo svojej podstate predstavuje **súbor konkrétnych práv a povinností**, ktoré pre subjekty ako pre účastníkov právnych vzťahov vyplývajú priamo z objektívneho práva, vid'. tento ilustračný príklad:

Objektívne právo predstavuje súbor právnych noriem, ktoré upravujú vlastníctvo – napríklad v OZ sú zakotvené pravidlá, ktoré definujú, čo je vlastnícke právo, ako sa nadobúda, chráni a prenáša. Toto právo platí pre všetkých a predstavuje tak **všeobecné pravidlá týkajúce sa vlastníctva**.

Subjektívne právo je potom **konkrétne oprávnenie jednotlivca**, ktoré vyplýva z týchto všeobecných noriem. Napríklad, ak má niekto vo svojom vlastníctve dom, jeho subjektívne právo spočíva v tom, že môže dom užívať, prenajímať alebo predat' podľa vlastného uváženia, a zároveň je chránený proti zásahom iných¹³ do svojho vlastníctva. Toto oprávnenie má vďaka tomu, že objektívne právo (už spomínaný OZ) mu priznalo konkrétne právo, resp. práva k tomuto domu.

V praxi teda objektívne právo tvorí rámec, v ktorom subjektívne práva jednotlivcov nadobúdajú platnosť a účinnosť. Bez existencie objektívneho práva by nebolo možné uplatňovať a vymáhať konkrétne subjektívne práva. Toto rozlišovanie má svoj význam aj v rámci prípravy na právny jazyk. Podporuje totiž myslenie a uvažovanie nielen v kontexte jazyka samotného, ale aj v kontexte práva, čo je možné zúročiť pri lepšej interpretácii niektorých právnych termínov a formulácií.

1.3 Funkcie práva

Funkcie práva predstavujú základné úlohy a ciele, ktoré právny systém v spoločnosti plní. Právo reguluje správanie ľudí, zabezpečuje spravodlivosť, ochranu práv a slobôd, ako aj

¹² Právny inštitút *držby* patriaci do občianskeho práva označuje stav, keď si niekto fakticky uplatňuje právo na nejakú vec, hoci nie je jej vlastníkom. Držiteľ sa správa k veci ako vlastník, má ju u seba, užíva ju, má nad ňou kontrolu a chráni ju pred neoprávnenými zásahmi iných osôb, a to aj v prípade, že nie je jej skutočným vlastníkom.

¹³ V právnej terminológii sa používa aj výraz *tretie osoby*.

udržiavanie poriadku a stability. Medzi hlavné funkcie patrí **normatívna** funkcia, ktorá určuje pravidlá správania sa, **ochranná** funkcia, ktorá chráni práva a záujmy jednotlivcov, a **represívna** funkcia, ktorá zabezpečuje sankcie za porušenie právnych noriem.

Základnou úlohou práva je **udržiavať poriadok**, pričom jedným z jeho cieľov je tento poriadok tak dosiahnuť ako aj zachovať, čím sa má zabrániť neželanému chaosu. Právo navyše existuje objektívne, t. j. nezávisle od vôle toho, komu je adresované. Ak určité právne normy neakceptujeme, resp. s nimi nesúhlasíme, neznamená to, že sa nimi nemusíme riadiť a správať sa v súlade s nimi. Ak právnou normu nerešpektujeme a konáme protiprávne, môže nás za to postihnúť trest, ujma, resp. sankcia.

Okrem vyššie uvedených funkcií je dôležitá aj funkcia **regulatívna**, súvisiaca už so spomínanou reguláciou spoločenského správania, a v neposlednom rade aj **kontrolná** a **preventívno-výchovná**. Z oboch týchto funkcií vyplýva to, že ak vidíme a vnímame, aké následky môže mať porušovanie práva, tak by sme sa mali snažiť konať v súlade s ním a jeho normami. Regulatívna funkcia tiež predstavuje proces, pretváranie právnych noriem na správanie sa jednotlivcov v súlade s právom.

Diskutujte

- o pojme *právo*, v čom vidíte jeho zmysel, podstatu a predmet;
- nájdite iné pomenovanie pre *pravidlo* v kontexte práva a charakterizujte ho;
- pomenujte základné funkcie práva;
- zamyslite sa nad tým, v čom spočíva vzťah objektívneho a subjektívneho práva. Diskutujte o konkrétnych príkladoch, prípadne porozmýšľajte aj nad iným, ako je uvedený v učebnici;
- uvažujte nad tým, prečo je dôležité poznať predmet práva a budovať právne povedomie u osôb zaoberajúcich sa právnymi textami, resp. u prekladateľov a tlmočníkov. Skúste sa nad tým zamyslieť v kontexte prekladateľskej praxe.

II. KAPITOLA

SYSTÉM PRÁVA, ZÁKLADNÉ PRÁVNE ODVETVIA, ICH CHARAKTERISTIKA, TYPY PRÁVNÝCH KULTÚR

2.1 Právo ako systematicky usporiadaný celok. Prehľad právnych odvetví na základe vybraných kritérií.

Systém práva predstavuje komplexný súbor pravidiel, ktoré sú vzájomne prepojené a usporiadané do už spomínaných právnych odvetví. Tieto sa delia na základe rôznych kritérií, ako napríklad na verejné a súkromné právo, alebo na odvetvia, ktoré sa zaoberajú konkrétnymi oblasťami spoločenského života, ako je občianske, trestné, obchodné či správne právo. Každé z nich má svoje vlastné pravidlá a princípy, ktoré spolu tvoria ucelený systém, slúžiaci na riadenie právnych vzťahov v konkrétnej oblasti a na zabezpečenie výkonu spravodlivosti. Cieľom tejto kapitoly je ponúknuť stručný prehľad a zadefinovanie jednotlivých právnych odvetví¹⁴ a ich postavenia v právnom systéme. Pri práci s právnym jazykom je tento prehľad dôležitý pre lepšie zorientovanie sa v typoch jednotlivých dokumentov právneho charakteru, vrátane ich špecifik, ktoré sa na konkrétne odvetvia viažu.

Deľba práva na jednotlivé odvetvia vychádza z toho, že ak právo ako také upravuje spoločensko-právne vzťahy vo všeobecnosti, potom každé odvetvie práva upravuje určitú skupinu týchto vzťahov. Pravdepodobne najjednoduchší príklad nájdeme v rámci dvojice *občianske vs. trestné právo*. Hoci sa v istých ohľadoch môžu tieto dve vetvy prelínať, ide v rámci úpravy občianskeho práva skôr o vzťahy týkajúce sa majetku, vlastníctva, či rôznych osobných práv, zatiaľ čo trestné právo u mnohých evokuje ochranu tzv. významnejších hodnôt, ako sú napr. ľudský život či zdravie.

Ako je uvedené vyššie, právo tvorí prehľadný systém členiaci sa na právne odvetvia, a to na základe rôznych kritérií, ktoré teória práva vo všeobecnosti rozlišuje. V súlade s cieľom tejto učebnice sme sa rozhodli vybrať aspoň niektoré z nich.

1. kritérium: okruh platnosti, t. j. kde všade a na akom území dané právo platí

¹⁴ Konkrétne odvetvia ako trestné či občianske právo budú predmetom druhého dielu učebnice. Ide o základné právne odvetvia, ktoré tvoria podstatnú časť praxe úradného prekladu. Znalosť ich pravidiel a inštitútov je potrebná na pochopenie ostatných odvetví, a v neposlednom rade aj právneho jazyka vrátane jeho relevantných pojmov.

a) **Vnútroštátne** právo platí na území jednotlivých štátov. V našom prípade hovoríme o vnútroštátnom práve Slovenskej republiky (podobne však rozlišujeme aj rakúske právo, nemecké právo, ukrajinské právo, a pod.). Jeho podobu dotvárajú právne predpisy platné v danom štáte (napr. Trestný zákon na Slovensku, Strafgesetzbuch ako trestný zákon v Nemecku, ústavy, a pod.).

b) V prípade **medzinárodného** práva ide v podstate o osobitný právny systém existujúci mimo právnych poriadkov jednotlivých štátov. Má nadnárodnú úroveň. Vzťahy z neho vyplývajúce vznikajú predovšetkým na základe medzinárodných zmlúv, dohôd a dohovorov (napr. Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd). Vymedzuje právnu zodpovednosť štátov pri ich vzájomnom správaní sa, resp. vystupovaní voči sebe a pri zaobchádzaní s cudzími občanmi v rámci hraníc štátu.

c) **Európske** právo je platné v rámci Európskej Únie a jej členských štátov. V istom zmysle je podobné medzinárodnému právu. Jeho nadnárodný charakter dotvárajú najmä rôzne smernice a nariadenia (napr. Smernica Európskeho parlamentu a Rady EÚ 2019/944 z 5. júna 2019 o spoločných pravidlách pre vnútorný trh s elektrinou a o zmene smernice 2012/27/EÚ).

2. kritérium: postavenie jednotlivých subjektov v právnom vzťahu

a) Účastníci **súkromného** práva v rámci súkromnoprávných odvetví majú rovné postavenie¹⁵, t. j. každý z nich má nejaké práva a povinnosti, pričom nikto z nich nemôže tomu druhému nič nanútiť ani bez jeho dovolenia konať proti nemu a jeho vôli. Typickým príkladom je zmluvný vzťah v občianskom práve. V rámci neho má každá zo zmluvných strán nejaké práva a k nim prislúchajúce povinnosti, pričom by nič z toho nemalo jednu stranu priveľmi zvýhodňovať a ani znevýhodňovať. Rovnako by tiež nič z toho nemalo byť nikomu nanútené, resp. dohodnuté za nepriaznivých podmienok, či vplyvom omylu, čo by mohlo mať za následok aj *odstúpenie* od zmluvy, príp. jej *zrušenie*¹⁶.

b) **Verejné** právo ako odvetvie práva predstavuje ochranu toho, čo možno považovať za verejné záležitosti, vrátane ochrany verejného poriadku, blaha a všetkého, čo je pre verejnosť prospešné. Oproti súkromnému právu tu postavenie subjektov nie je rovné. Na jednej strane tu

¹⁵ Je pritom dôležité rozlišovať medzi *rovným* a *rovnakým* postavením. *Rovné* postavenie, o ktorom hovoríme v prípade súkromného práva (a následne aj súkromnoprávných odvetví, ako napr. v prípade občianskeho práva), zdôrazňuje rovnosť šancí, príležitostí a prístupov v rámci právneho vzťahu. V prípade *rovnakého* postavenia ide o to, že účastníci by mali úplne rovnaké, identické postavenie v zmysle všetkých okolností a právnych záležitostí. Avšak, nie je tomu tak, pretože rôzni účastníci môžu mať odlišné postavenie, úlohy alebo povinnosti v rámci toho istého vzťahu. Napriek tomu však môžu mať rovné postavenie.

¹⁶ Zmluvám ako základným právnym úkonom v občianskom práve sa budeme venovať v druhom diele učebnice.

totiž vystupuje štátna moc (ktorá v istom zmysle predstavuje „nadradenosť“ štátu) a na druhej strane občan. Typickým príkladom verejnoprávneho odvetvia je trestné právo. Pri trestnoprávných hlavných pojednávaniach okrem sudcu vidíme na jednej strane prokurátora ako zástupcu štátnej moci (resp. štátneho zástupcu), a na druhej strane obžalovaného (ktorý postavenie obžalovaného nadobúda po tom, čo proti nemu prokurátor vznesie, resp. podá obžalobu).

3. kritérium: podľa predmetu právnej úpravy, t. j. podľa okruhu vzťahov, ktoré sú ním upravované. Tu je na mieste podotknúť, že každé z týchto odvetví môže mať na základe postavenia jednotlivých subjektov charakter buď súkromného alebo verejného práva.¹⁷

a) **Ústavné** (štátne) právo ako verejnoprávne odvetvie (vidíme tu prvok *štátna moc vs. občan*) sa zaoberá právnymi normami, ktoré tvoria základ právneho systému štátu. Definuje a upravuje postavenie, hierarchiu, vzájomné vzťahy a fungovanie štátnych orgánov. Ústavné právo tiež stanovuje základné práva a slobody občanov, ktoré sú chránené pred neoprávnenými zásahmi zo strany štátu. Okrem toho špecifikuje vzťah medzi občanom a štátnou mocou, čo taktiež vyplýva z pevne stanovených pravidiel. Ústava¹⁸ ako základný prameň ústavného práva (popri ústavných zákonoch) tvorí „základný pilier“, a zároveň najvyššie postavený zákon vnútroštátneho práva.

b) **Správne** (administratívne) právo upravuje vzťahy medzi verejnou správou¹⁹ (štátnymi a samosprávnymi orgánmi) a občanmi alebo právnickými osobami. Jeho cieľom je zabezpečiť, aby verejná správa fungovala efektívne, transparentne a v súlade so zákonom. Ide o odvetvie verejného práva (správny orgán ako predstaviteľ štátnej moci vs. občan). Vzťahy v rámci správneho práva vznikajú medzi verejnou správou a jednotlivcami či právnickými osobami. Úlohou správneho práva je najmä zabezpečiť, aby tieto vzťahy boli v súlade so zákonom, spravodlivé a rešpektovali práva všetkých zúčastnených.

¹⁷ Niektorým odvetviám teória práva pripisuje aj zmiešaný charakter, pretože obsahuje prvky tak súkromného, ako aj verejného práva, napr. autorské právo.

¹⁸ V našom prípade sa oficiálne nazýva *Ústava Slovenskej republiky*. Je pritom dôležité rozlišovať, kedy písať *ústavu* s malým a kedy s veľkým začiatočným písmenom. Veľkým začiatočným písmenom sa píše stále, keď ide o celé pomenovanie *Ústava Slovenskej republiky*. Malým písmenom sa začína, keď sa používa len samostatný termín *ústava* (bez Slovenskej republiky), a to tak v kontexte slovenského práva, ako aj v kontexte ústav vo všeobecnosti.

¹⁹ Pojem *verejná správa* je jedným zo základných pojmov správneho práva. Možno si pod ňou predstaviť organizáciu a činnosť rôznych verejných inštitúcií (napr. obecny úrad), ktoré zabezpečujú správu verejných záležitostí. V súvislosti s verejnou správou je možné stretnúť sa aj s pojmom *štátna správa*, čo zase predstavuje výkon moci štátnymi orgánmi. Tie fungujú priamo pod autoritou štátu (napr. ministerstvá, či rôzne agentúry, ale tiež úrady).

c) **Trestné** právo, ako pravdepodobne najznámejšie odvetvie verejného práva, tvorí systém právnych predpisov týkajúcich sa trestných činov a trestania osôb, ktoré tieto trestné činy spáchali, čo predstavuje výkon rozhodnutí nad týmito osobami. Toto odvetvie práva obsahuje aj opatrenia zamerané na prevenciu a predchádzanie trestným činom, vrátane činností na zvyšovanie povedomia o rizikách kriminality a podporu začlenenia odsúdených do spoločnosti. V rámci vykonávania trestov upravuje pravidlá pre výkon trestu odňatia slobody, podmieneného prepustenia či iných alternatívnych trestov.

d) Úlohou **finančného** práva ako verejnoprávneho odvetvia je regulovať finančné vzťahy a operácie v rámci štátu a medzi jednotlivcami, podnikmi a inštitúciami. Upravuje správu verejných financií, vrátane štátneho rozpočtu, zdaňovania, verejných výdavkov, pôžičiek a dlhov, ako aj fungovanie finančných inštitúcií a trhov. **Daňové** právo zahŕňa pravidlá, politiky a zákony, ktoré dohliadajú na proces zdaňovania. Zaoberá sa stanovovaním, vyrubovaním²⁰ a samotným výberom daní, pričom tu opäť máme štátnu moc (ktorá dane vyberá) na jednej strane a občana na druhej strane. Z tohto dôvodu ide v prípade oboch týchto odvetví o právo verejné, nie o právo súkromné.

e) Právo **sociálneho zabezpečenia** patrí do oblasti verejného práva a upravuje právne vzťahy týkajúce sa právnych, sociálnych, ekonomických a ďalších prostriedkov a mechanizmov, ktoré slúžia na prevenciu, zmiernenie a riešenie nepriaznivých alebo zložitých sociálnych okolností obyvateľov. Definuje zásady, pravidlá a ustanovenia pre organizáciu a riadenie záležitostí sociálneho zabezpečenia s ohľadom na tých, ktorí prispievajú do fondu sociálneho zabezpečenia a poberajú jeho dávky. Častými pojmami práva sociálneho zabezpečenia sú napr. nemocenské dávky (v prípade dočasnej pracovnej neschopnosti či už z dôvodu choroby alebo úrazu), dôchodky (napr. starobný, predčasný, invalidný) alebo materské dávky, sociálne poistenie, dávka v nezamestnanosti, a pod. Ide tak, zjednodušene povedané, o právo zaoberajúce sa rôznymi sociálnymi dávkami a všetkým, čo z toho vyplýva.

f) **Občianske** právo upravuje práva *vo vzťahu k občanovi*, ako napr. majetkové (ochrana vlastníctva), osobné (napr. právo na slobodu a osobnú bezpečnosť) a osobnostné práva (ochrana dobrého mena, povesti) a súvisiace pojmy ako napr. vlastnícke právo, záväzkové právo, či dedičské právo. Je to odvetvie práva, ktoré upravuje *netrestné* práva a povinnosti osôb (tak fyzických ako aj právnických), ktorým sa budeme podrobnejšie venovať v pokračovaní

²⁰ V tejto súvislosti možno poukázať na podľa nás z jazykového hľadiska zaujímavý rozdiel medzi termínmi *vyrubenie* dane a *výber* dane. Kým vyrubenie dane predstavuje proces, v rámci ktorého daňový úrad *určí* daňovú povinnosť daňovníka, výber dane nastáva v momente, keď daňovník skutočne *zaplatí* daň, ktorá mu bola vyrubená.

učebnice. Občianske právo je všeobecným súkromným právom. K osobitnému právu súkromnému patria ďalšie právne odvetvia, ako sú **rodinné, obchodné, pracovné právo, či medzinárodné právo súkromné.**

g) **Obchodné právo** obsahuje súhrn právnych noriem regulujúcich vzťahy medzi podnikateľskými subjektmi a inými účastníkmi diania na trhu. Zahŕňa napríklad pravidlá týkajúce sa zakladania, fungovania a zániku obchodných spoločností, ako aj riešenia obchodných sporov. Poskytuje tiež právny rámec pre podnikanie, zabezpečuje ochranu práv a povinností účastníkov obchodných vzťahov a stabilitu v ekonomickom prostredí (napr. podporu spravodlivej hospodárskej súťaže). Občianske a obchodné právo sa môžu aj vzhľadom na paralelnú úpravu niektorých inštitútov v OZ a OBZ ako ich základných právnych predpisov, resp. kódexov, v niektorých ohľadoch prelínať. Napríklad, podľa § 262 OBZ sa Obchodným zákonníkom budú riadiť aj tie vzťahy, na ktorých sa zmluvné strany písomne dohodli, hoci by sa inak mali riadiť OZ.

h) **Pracovné právo** upravuje vzťahy medzi osobami v rámci výkonu ich práce. Stanovuje jasné usmernenia a pravidlá týkajúce sa povinností a práv zamestnávateľa a zamestnancov. Zabezpečuje tiež ochranu zdravia a bezpečnosti pri práci a stanovuje podmienky spravodlivého odmeňovania. Zohľadňuje socio-právne aspekty pracovného života, ako napríklad právo na kolektívne vyjednávanie či ochranu pred nezákonným prepustením. Na tomto mieste je ešte dôležité poznamenať, že pracovné právo sa obvyčajne zaraďuje do systému súkromného práva, ale má skôr zmiešaný charakter, pretože tu významnú úlohu zohráva aj štátna moc a jej orgány.

i) **Medzinárodné právo**, ktoré sme priblížili vyššie, je obvykle zahrnuté v dohodách medzi suverénnymi štátmi alebo z týchto dohôd vyplýva. Rozlišujeme pritom:

- medzinárodné právo **verejné** ako súbor právnych noriem a pravidiel, ktoré upravujú vzťahy medzi štátmi a inými medzinárodnými subjektmi, ako sú napr. medzinárodné organizácie. Toto právo sa zaoberá otázkami ako sú diplomatické vzťahy, mierové riešenie sporov či ochrana ľudských práv, alebo vojnové právo. Chráni základné hodnoty na globálnej, celosvetovej úrovni.
- medzinárodné právo **súkromné** ako tú oblasť práva, ktorá sa zaoberá riešením právnych problémov, keď sa súkromné práva a povinnosti v rámci zmlúv, rodinných sporov či obchodných dohôd stretávajú s medzinárodným prvkom. Možno si pod tým predstaviť napríklad cezhraničný spor o maloletého či zmluvu dohodnutú medzi zmluvnými stranami so sídlom v rozličných štátoch.

V závere tejto časti ešte prikladáme ukážky vybraných základných kódexov príslušných pre vyššie uvedené právne odvetvia:

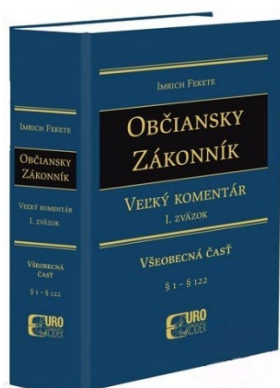
Obr. č. 1

Zdroj: <https://cdn.sita.sk/sites/32/2017/09/ustava-sr.jpg>

Obr. č. 2

Zdroj: https://www.poradca.sk/ImagesData/_sk/2024/aks24201v.gif

Obr. č. 3

5. kritérium: podľa *povahy* pôsobenia práva (a teda nie podľa miesta, územia, kde pôsobí, ale podľa charakteru tohto pôsobenia, t. j. *ako* pôsobí, akým spôsobom, prostredníctvom akých noriem)

a) **Hmotné** právo ako tzv. materiálne právo nájdeme vyjadrené v jednotlivých právnych normách a ustanoveniach. Ide napr. o normy občianskeho/trestného/správneho práva hmotného, v ktorých sú zahrnuté isté dovolenia, príkazy, zákazy, práva a povinnosti.

b) **Procesné** právo ako právo formálne obsahuje taký druh právnych noriem, ktoré nám stanovujú, akým postupom sa majú alebo môžu subjekty v právnom procese správať. Predstavuje proces, ktorým môže byť vynútené splnenie istej povinnosti (ktorá bola napr. *uložená* súdom, a to zaplatiť určitú sumu, nahradiť niekomu škodu, a pod.). Ide tu tak napr. o normy občianskeho/trestného/správneho práva procesného. Procesnoprávny vzťah vznikne na základe hmotnoprávnych noriem. V prípade, ak napríklad dôjde k porušeniu určitej trestnoprávnej normy, za istých okolností môže dôjsť k súdnemu procesu. Ak niekto spácha úkladnú vraždu, poruší pritom normy trestného práva hmotného. Ak sa na to príde, môže sa začať trestné konanie, a tým pádom sa začnú aplikovať aj normy trestného práva procesného (kam patria napr. pravidlá týkajúce sa vypočúvania svedkov).

Hmotné právo tak upravuje **samotné práva a povinnosti** osôb, zatiaľ čo procesné právo stanovuje **postupy a pravidlá**, podľa ktorých sa tieto práva a povinnosti vymáhajú alebo bránia na súde.

6. kritérium: podľa záväznosti jednotlivých noriem, úzko súvisí s členením na právo verejné a právo súkromné

a) Právo **dispozitívne** obsahuje tzv. dispozitívne normy, od ktorých je možné sa do istej miery odchýliť. Prirodzene, nie úplne, ale len v rámci určitých mantinelov predpísaných zákonom. Tieto normy sú typické skôr pre odvetvia súkromného práva, ako napr. právo občianske, ale aj právo pracovné.

b) **Kogentné** právo obsahuje tzv. kogentné normy, ktoré majú donucovací charakter. Odchýliť sa od nich *nie je* možné. Tieto normy sú typické pre odvetvia verejného práva, napr. právo trestné, alebo ústavné. Nájdeme ich však aj v iných právnych odvetviach, napr. v občianskom práve. Súvisia s prvkom štátnej moci a jej donucovacím charakterom.

Toto delenie môže byť zaujímavé najmä čo sa týka lingvistického, a teda jazykového nazerania na právo. V nadväznosti na to sme v názorných ustanoveniach uvedených nižšie vyznačili formulácie indikujúce dispozitívny alebo kogentný charakter právnych noriem:

Príklady na dispozitívnosť

§ 71 ods. 2 Zákonníka práce: „Pokiaľ sa zamestnávateľ a zamestnanec nedohodnú inak, platí, že pracovný pomer je uzavretý na dobu neurčitú.“

§ 51 Občianskeho zákonníka: „Účastníci môžu uzavrieť i takú zmluvu, ktorá nie je osobitne upravená; (...).“

Príklady na kogentnosť

§476a OZ: „Vlastnoručný závet musí byť napísaný a podpísaný vlastnou rukou, inak je neplatný.“

§ 62 ods. 6 Trestného zákona (ďalej len TZ): „Trest zákazu pobytu sa nemôže uložiť popri treste povinnej práce, ak sa práce majú vykonať v mieste, na ktorom je odsúdenému pobyt zakázaný.“

2.2 Typy právnych kultúr

Právne kultúry predstavujú spôsoby, akými rôzne spoločnosti organizujú svoje právne systémy a vôbec, ako k právu pristupujú. Právna kultúra zahŕňa nielen samotné **právne normy**, ale aj **hodnoty**, **tradície**, a **zvyklosti**, ktoré formujú spôsob, akým sa právo uplatňuje a vníma. Medzi najvýznamnejšie typy právnych kultúr patria kontinentálny a angloamerický právny systém.

Kontinentálny právny systém sa vyznačuje tzv. kodifikovaným právom, to znamená tým, že zákony sú zapísané v právnych kódexoch, na hmotnom, materiálnom „nosiči“, zatiaľ čo **angloamerický** právny systém sa opiera o precedensy, teda rozhodnutia súdov, ktoré sú záväzné pre budúce prípady. Okrem týchto dvoch hlavných typov, resp. právnych systémov, existujú aj ďalšie právne kultúry, ako napríklad islamské právo (tzv. šaría, čo je relevantné najmä pri preklade či tlmočení z/do perzského alebo arabského jazyka, nakoľko ide o právnu kultúru odlišnú od tej našej). Každý typ právnej kultúry pritom ovplyvňuje spôsob, akým sa právo tvorí, interpretuje a uplatňuje v danej spoločnosti. V jednotlivých typoch právnej kultúry pramení právo jednotlivých štátov zo sociálno-historického hľadiska.

Kontinentálny právny systém je typický pre krajiny európskeho kontinentu. Mimo Európy ho však uplatňujú aj Južná Kórea či Japonsko. Vychádza z rímskeho práva²¹. V rámci historického vývoja a formovania kontinentálneho práva možno tiež hovoriť o viacerých okruhoch. Jedným z nich je okruh **francúzskeho práva**, a to na čele s *Code Civil* (Občiansky kódex/zákonník, platný dodnes, prirodzene, v modernej, upravenej podobe) ako základným prameňom práva, ktorý ovplyvnil najmä štáty západnej Európy, Latinskú Ameriku, ba aj niektoré africké štáty. Okruh rakúskeho práva predstavuje *Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch* (ďalej len ABGB) ako občiansky zákoník v Rakúsku, ktorý mal vplyv na štáty bývalého Rakúsko-Uhorska, vrátane Slovenska. Dôležité je spomenúť aj okruh nemeckého práva, kde je základným prameňom *Bürgerliches Gesetzbuch* (ďalej len BGB, nemecký občiansky zákoník). Všetky tri zákoníky, resp. kódexy majú svoj historický pôvod v devätnástom storočí. S poslednými dvomi a ich ustanoveniami sa často stretávajú aj úradní prekladatelia prekladajúci z/do nemčiny.

Kontinentálny právny systém a jeho znaky sú relevantné hlavne pre našu vnútroštátnu sféru práva, nakoľko v ňom významnú úlohu zohráva už spomínané písané právo. Anglo-americký právny systém sa uplatňuje v štátoch Commonwealthu (okrem Škótska) a v USA.

Diskutujte

- o základných právnych odvetviach podľa okruhu vzťahov, ktoré upravujú;
- uveďte základný rozdiel medzi trestným a občianskym právom. Nájdite niekoľko termínov v rámci týchto dvoch právnych odvetví, ktoré sú podľa vás zaujímavé z prekladového hľadiska. Môžete si pritom pomôcť internetovými zdrojmi, zákonmi, príp. dostupnou literatúrou;
- zamyslite sa nad tým, akú vlastnosť právnych noriem v nich indikujú výrazy ako napr. *môže/pokiaľ sa nedohodnú inak* a naopak, akú výrazy typu *musí/nemôže*;
- diskutujte o rozdieloch medzi hmotným a procesným právom. Vysvetlite ich na príklade trestného práva;
- vysvetlite pojem *precedens*. Uvažujte nad tým, čo bude v tejto súvislosti predstavovať tzv. *precedenčné právo*;
- porovnajte kontinentálny vs. anglo-americký právny systém. Vyhľadajte príklady právnych predpisov patriacich do týchto systémov.

²¹ Z právneho systému starovekého Ríma vychádzajú aj súčasné právne systémy. Rímske právo v nemalej miere ovplyvnilo teóriu práva. Jeho základné delenie a mnohé z jeho inštitútov sú relevantné dodnes (napr. držba, vlastníctvo, či iné občianskoprávne pojmy, nezriedka pod latinskými výrazmi ako napr. vecné práva – *ius in re*).

III. KAPITOLA

PRÁVNÁ NORMA, POJEM, ŠTRUKTÚRA, DRUHY, ZNAKY. PÔSOBNOSŤ, PLATNOSŤ, ÚČINNOSŤ.

3.1 Právna norma a jej štruktúra

Štruktúra právnej normy predstavuje základný rámec, podľa ktorého sú právne pravidlá formulované a aplikované. Pochopenie tejto štruktúry je dôležité pre správnu interpretáciu a aplikáciu právnych predpisov, keďže práve ona určuje, ako má byť právo čítané, chápané, a napokon, ako sa má realizovať už v konkrétnych situáciách. Jasne definovaná štruktúra právnych noriem by mala zabezpečiť presnosť a zrozumiteľnosť právneho jazyka, čo by malo prispieť k jednoznačnému riešeniu právnych otázok.

V úvode učebnice sme poukázali na právnu normu ako na jeden z kľúčových pojmov teórie práva. Je jej základom ako istý **vzor, kritérium správania sa**. V prípade štruktúry právnej normy ide podľa nášho názoru o aspekt zaujímavý hlavne z jazykového, resp. prekladového hľadiska, hoci by sa na prvý pohľad mohlo zdať, že ide o prvok užitočný najmä z pohľadu interpretácie a výkladu právnych noriem, ktorým sa venujú predovšetkým právnici. Cieľom tejto kapitoly je tak priblíženie normatívnych štruktúr, čo môže dopomôcť k pochopeniu jednotlivých právnych formulácií a prvkov právneho jazyka ako takého, vrátane komplexných právnych viet v cudzom jazyku.

Štruktúra právnej normy môže mať viaceré podoby. Na tomto mieste sa zameriame na tú základnú, a to na tzv. **trojdielnu** (trichotomickú) štruktúru. Tá sa považuje za najbežnejšiu. Právna norma sa v tomto prípade skladá z tzv. *hypotézy, dispozície a sankcie*. Ich poradie nie je nikde predpísané (pri trestných normách napríklad dispozícia a sankcia splývajú), ale najčastejšie sa vyskytuje práve taketo.

Hypotéza

„ak sú splnené podmienky týkajúce sa objektu, subjektu a právnych skutočností, potom...“

Pri hypotéze ide o tú časť právnej normy, v ktorej sú obsiahnuté **podmienky** týkajúce sa objektu, subjektu a právnych skutočností, ktoré musia byť splnené na to, aby mohla nastať realizácia dispozície (aby teda mohlo nastať vlastné pravidlo správania sa ako konkrétny obsah právnej normy).

Dispozícia

„... môže byť oprávnenie/musí byť povinnosť.“

Dispozícia právnej normy predstavuje **jej obsah**, ktorým je **vlastné pravidlo správania** sa tvorené právami a povinnosťami. Stáva sa tak obsahom budúceho právneho vzťahu, ktorý vzniká na základe právnej normy.

Sankcia

„Ak nie je splnená primárna povinnosť, potom nastupuje sekundárna povinnosť (ako sankcia, ujma, trest).“

Ak nie je splnené to, čo je v dispozícii, **nastupuje potrestanie**, sankcia. Je v nej vyjadrený donucovací, prikazovací charakter práva, a zároveň sa v nej odzrkadľuje jeho regulatívna funkcia – ak by neexistovali sankcie, mnohé právne normy, ak nie všetky, by sa len sotva dodržiavali.

Príklady

Podľa § 213 ods. 1 TZ, ktorý upravuje *spreneverenú*, „kto si prisvojí cudziu vec, ktorá mu bola zverená, a spôsobí tak na cudzom majetku škodu malú, potrestá sa odňatím slobody až na dva roky.“ Existencia zverenej cudzej veci je predpokladom právnej normy. Prisvojenie si tejto veci je naplnením jej obsahu, pričom sankcia „odňatie slobody až na dva roky“ je vyjadrená priamo v nej.

Ako ďalší príklad môžeme uviesť ustanovenie o *krádeži*, ktorá je upravená opäť v TZ, v § 212. Krádež je typickým príkladom, v ktorom sú jasne vyjadrené hypotéza, dispozícia a sankcia. V rámci hypotézy sa tu predpokladá určitá situácia, a to existencia „cudzej veci“. Nasleduje dispozícia ako samotné pravidlo správania sa, teda to, čo je zakázané alebo prikázané: „Kto si prisvojí cudziu vec tým, že sa jej zmocní (...).“ V našom prípade to znamená prisvojenie si cudzej veci a zmocnenie sa jej. Toto je to zakázané správanie, ktoré zákon definuje ako krádež. Sankcia je dôsledok, ktorý nastane v prípade porušenia dispozície, teda ak niekto krádež spácha. Môže ňou byť trest odňatia slobody až na dva roky, zákaz činnosti, peňažný trest alebo prepadnutie veci.

Podľa § 559 ods. 2 OZ musí byť „dlh (...) splnený riadne a včas“. Ak tu uvažujeme o hypotéze, tú nájdeme v samotnej *existencii dlhu*, ktorú toto ustanovenie predpokladá. Dispozícia sa tu realizuje v príkaze, a teda v samotnom pravidle správania sa, ktoré hovorí o tom, že dlh musí byť splnený a to predpísaným spôsobom, za splnenia všetkých zákonných podmienok (riadne) a včas (v požadovanej lehote). Zaujímavým prvkom tu však je sankcia, ktorá nie je uvedená priamo v tomto ustanovení, ale až v § 517 OZ. Z neho vyplýva, že „dlžník, ktorý svoj dlh riadne a včas nesplní, je v omeškaní.“ V rámci

tohto ďalšie nároky plynú už zo zodpovednosti za omeškanie.²² Na rozdiel od predchádzajúcich dvoch príkladov tu tak sankciu nenájde vyjadrenú priamo v tom istom ustanovení ako hypotézu a dispozíciu, ale inde. Je tak potrebné ju dohľadať a vedieť pritom, od akého termínu je potrebné odraziť sa (v tomto prípade od *omeškania*).

Uvedme však aj príklady niektorých cudzojazyčných noriem, v ktorých sa odzrkadľuje komplexný charakter právneho jazyka:

Veľmi podobnú, hoci s miernou obmenou, možno túto štruktúru nájsť aj v prípade nemeckých noriem. Napr. podľa § 823 ods. 1 nemeckého BGB „Wer vorsätzlich oder fahrlässig das Leben, den Körper, die Gesundheit, die Freiheit, das Eigentum oder ein sonstiges Recht eines anderen widerrechtlich verletzt, ist dem anderen zum Ersatz des daraus entstehenden Schadens verpflichtet.“ – „Každý, kto úmyselne alebo z nedbanlivosti spôsobí v rozpore s právom druhému ujmu na živote, tele, zdraví, slobode, majetku alebo na akomkoľvek inom jeho práve, je povinný mu nahradiť vzniknutú škodu.“ Za hypotézu tu pritom možno považovať *existenciu života, zdravia, atď., na ktoré možno siahnuť*, dispozíciou je tu to, že ich niekto *protiprávne úmyselne, alebo z nedbanlivosti poškodí, spôsobí ujmu*, a napokon sankciou je trest, ktorý v prípade ak to nastane môže očakávať, a to *náhrada škody*, ktorú dotýčnej osobe spôsobil.

Ďalší ilustračný príklad na štruktúru právnej normy, tentoraz v anglickom jazyku, by mohol opäť pochádzať z oblasti trestného práva. Rovnako ako je uvedené na jednom z príkladov uvedených vyššie, aj tentoraz ide o krádež. V hypotéze je vyjadrené to, že *ak osoba vezme cudzí majetok úmyselne a bez súhlasu vlastníka (...)* („If a person intentionally takes property belonging to another without the owner's consent (...)"), *spácha tým krádež* („the person commits theft"), čo by bola v našom prípade už dispozícia. Sankciou je, že dotyčná osoba môže byť odsúdená *na trest odňatia slobody až na päť rokov* („is liable to imprisonment for up to five years").

Ako môžeme vidieť na príkladoch, niekde hypotéza nie je vyslovene uvedená (*dlh musí byť splnený riadne a včas* – existencia dlhu sa tu len predpokladá), pričom niekde áno (*ak osoba vezme cudzí majetok ...* – podmienka je tu jasne stanovená). Zároveň z toho vyplýva aj existencia cudzieho majetku. Napriek tomu však v každom z príkladov možno pozorovať tieto tri základné prvky, ktoré dotvárajú charakter noriem ako pevnej súčasti právneho jazyka. Vnímanie takýchto štruktúr tak môže dopomôcť k pochopeniu aj jeho oveľa komplexnejších ustanovení či dlhších výrazov, prípadne aj iných charakteristík právneho diskurzu.

²² Tento názorný príklad nájdeme spracovaný aj online na portáli NajPravo.sk. Dostupné z: <https://www.najpravo.sk/slovník/h/hypoteza-pravnej-normy.html> [online]. [cit. 17.04.2024]

3.2 Druhy právnych noriem a ich znaky

Rovnako ako podľa povahy pôsobenia právnych noriem delíme právo na právo hmotné a procesné, tak delíme aj právne normy samotné. Toto rozlišovanie má svoj zmysel aj pri zaoberaní sa právnymi textami. Tieto dve zložky práva totiž plnia rôzne funkcie v právnom systéme a ich rozlišovanie je dôležité pre tak právnika ako aj prekladovú prax.

Hmotnoprávne normy stanovujú, aké práva a povinnosti majú ich adresáti, pričom môžu obsahovať:

a) *permisívne* vety, a teda vety oprávňujúce - § 33a ods. 1 OZ „Splnomocnenec je oprávnený udeliť plnomocenstvo inej osobe, aby namiesto neho konala za splnomocniteľa, (...)“

b) *normatívne* vety ako vety prikazujúce a zakazujúce - § 57 ods. 3 TZ „Ak súd ukladá peňažný trest, ustanoví pre prípad, že by výkon peňažného trestu mohol byť úmyselne zmarený, náhradný trest odňatia slobody až na päť rokov. Náhradný trest nesmie spolu s uloženým trestom odňatia slobody presahovať zákonom dovoľenú hranicu trestnej sadzby.“

Procesnoprávne normy predstavujú taký druh právnych noriem, ktoré:

a) stanovujú, akým postupom sa majú alebo môžu subjekty v právnom procese správať, príp. ako sa procesnoprávnymi subjektmi stávajú, ako je tomu napr. v § 10 ods. 12 Trestného poriadku (ďalej len TP): „Po nariadení hlavného pojednávania sa obvinený označuje ako obžalovaný,“ – ide tu tak o istý prechod z „pozície“ obvineného na obžalovaného

b) určujú, akým formálnym postupom môže byť vynútené splnenie povinností - § 202 ods. 2 Civilného sporového poriadku (ďalej len CSP) – „Svedkovi sa nesmú klásť otázky, ktoré navádzajú na odpoveď, otázky klamlivé, otázky nesúvisiace s predmetom konania ani otázky, ktoré by obsahovali skutočnosti, ktoré sa majú zistiť až z jeho výpovede.“

Ďalej sa právne normy delia na súkromnoprávne a verejnoprávne. **Verejnoprávne** normy môžu byť vždy len kogentné, pričom spadajú pod odvetvia verejného práva (napr. trestné, správne, daňové) a procesného práva. **Súkromnoprávne** normy môžu byť kogentné aj dispozitívne. Do istej miery teda môžu ustúpiť vzájomnej dohode. Umožňujú tak účastníkom právneho vzťahu upraviť si vzájomné práva a povinnosti odchyľne od dispozície, a teda od samotného obsahu právnej normy. Kogentné, naopak, neumožňujú účastníkom právneho vzťahu si upraviť vzájomné práva a povinnosti inak, ako je to stanovené v právnych normách. Sú záväzné, nezmeniteľné.

Príklady

Dispozitívna norma: § 151n ods. 3 OZ „Pokiaľ sa účastníci nedohodli inak, je ten, kto je na základe práva zodpovedajúceho vecnému bremenu oprávnený užívať cudziu vec, povinný znášať primerane náklady na jej zachovanie a opravy; ak však vec užíva aj jej vlastník, je povinný tieto náklady znášať podľa miery spoluúčasti.“ – pripúšťa sa tu teda možnosť, že sa účastníci *môžu* dohodnúť inak

Kogentná norma: § 2 ods. 1 TP „Nikto nemôže byť stíhaný ako obvinený inak než zo zákonných dôvodov a spôsobom, ktorý ustanovuje tento zákon.“ – jednotliviec tak môže byť stíhaný ako obvinený *výlučne* na základe zákona a v ňom vymedzených dôvodov, nič iné sa nepripúšťa

V práve je možné stretnúť sa aj s normami zákonnými a podzákonnými, pričom ich zákonný, resp. podzákonný charakter sa odvíja od druhu právneho predpisu. **Zákonné** normy sú vyjadrené v zákonoch, pričom tie **podzákonné** (inak povedané normy sekundárne, druhotné) vo vykonávacích predpisoch, ako napr. nariadenia vlády, vyhlášky, opatrenia a pod. Pod týmto si môžeme predstaviť napríklad zákonné normy zákona č. 382/2004 Z. z. o znalcoch, tlmočníkoch a prekladateľoch, zatiaľ čo normy vykonávacieho predpisu k príslušnému zákonu nájdeme vo vyhláške Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 228/2018 Z. z., ktorou sa vykonáva zákon č. 382/2004 Z. z. o znalcoch, tlmočníkoch a prekladateľoch.²³ Ďalšie delenie právnych noriem nám hovorí aj o normách **písaných** (patria tu formálne, písané pramene práva, ktorým sa budeme venovať v ďalšej kapitole) a **nepísaných** (patria tu právne obyčaje či princípy).

3.3 Pôsobnosť, platnosť a účinnosť právnej normy

V nadväznosti na právnu normu sa vynárajú aj ďalšie termíny, ktoré vyplývajú z jej podstaty, a to jej *pôsobnosť, platnosť a účinnosť*. Pochopenie ich významu v kontexte práva nie je dôležité len z hľadiska priradenia ich adekvátnych ekvivalentov v cudzom jazyku (navonok sa javí istá podobnosť medzi platnosťou a účinnosťou, a to nehovoriac o platnosti a právoplatnosti²⁴), ale aj v rámci nadobúdania všeobecného právneho povedomia, ktoré môže

²³ Zatiaľ čo v samotnom zákone nájdeme ustanovenie o tom, že ten, kto sa chce stať úradným prekladateľom, resp. tlmočníkom (príp. aj znalcom) musí absolvovať odbornú skúšku, vo vyhláške nájdeme podrobnosti k samotnému priebehu tejto skúšky. Z tohto dôvodu ide o *vykonávací* predpis, pretože sa ním niečo na základe príslušného zákona *vykonáva*.

²⁴ Napríklad v nemeckom jazyku môžu tieto právne termíny pôsobiť relatívne máľúco, obzvlášť pre začínajúceho prekladateľa a tlmočníka. Medzi prekladovými ekvivalentmi tak pre platnosť ako aj právoplatnosť by sme mohli bez dôslednejšieho hľadania neraz nájsť alternujúce synonymické preklady ako *Gültigkeit*, *Rechtskraft*, *Wirkung*, *Inkrafttreten*, či tieto pojmy vyjadrené viacslovne ako napr. *unanfechtbar werden* (niečo sa stane nenapadnuteľným, napr. rozsudok - Urteil). Z tohto dôvodu je vhodné tieto pojmy presne vymedziť a zdefinovať už v slovenčine. *Gültigkeit* sa vzťahuje na platnosť v zmysle toho, že rozhodnutie je v poriadku a existuje, zatiaľ

byť nepochybne užitočné v bežnom živote (predovšetkým s ohľadom na súdne rozhodnutia, kde rozlišujeme právoplatnosť rozhodnutia, ba aj jeho vykonateľnosť, čo ozrejmime v neskorších častiach učebnice).

Pôsobnosť v súvislosti s právnou normou predstavuje stanovenie jej rozsahu, v ktorom sa používa pri regulácii spoločenských vzťahov, a to z hľadiska územia, osôb a času. V rámci právnych noriem sa tak zvykne hovoriť o územnej, osobnej a časovej pôsobnosti. Ich charakteristiku evokuje už ich samotný názov. **Územná** pôsobnosť vymedzuje územie, v rámci ktorého právna norma pôsobí, platí, je záväzná, spôsobuje určité právne účinky, resp. následky. Môže ísť tak o celé územie alebo len jeho časť (napr. jedna právna norma môže pôsobiť na území celej Slovenskej republiky, existujú však aj normy v rámci všeobecných záväzných nariadení obcí, ktoré pôsobia len na území tej obce, ktorá dané nariadenie vydala). **Osobná** pôsobnosť sa vzťahuje na osoby, pre ktoré právna norma platí a ktoré ju majú dodržiavať. Niektoré právne normy platia napr. len pre úradných tlmočníkov (napr. je jasné, že ustanovenia zákona č. 382/2004 Z. z. o znalcoch, tlmočníkoch a prekladateľoch nebudú platiť pre výkon lekárskej profesie, príp. tu možno uviesť aj zákon 131/2002 Z. z. o vysokých školách, ktorý tiež nemá globálne pôsobenie pre úplne všetkých, napr. tých, ktorí sa rozhodnú neštudovať) a niektoré pre všetkých na území štátu (napr. normy Trestného zákona). **Časová** pôsobnosť určuje časový úsek ako isté obdobie, počas ktorého právna norma pôsobí a spravuje vzťahy v spoločnosti, a teda odkedy dokedy reguluje určitý spoločenský vzťah. Existujú napr. niektoré normy z obdobia Československa alebo Rakúsko-Uhorska, ktoré už dávno prestali pôsobiť.

S časovou pôsobnosťou súvisia pojmy ako *platnosť* a *účinnosť*. **Platnosť** je potrebné vnímať ako istý čas trvajúce obdobie, počas ktorého sa norma nachádza v právnom poriadku, t. j. je jeho súčasťou²⁵. Platnosť právnej normy tak znamená, že daná norma bola riadne prijatá príslušným zákonodarným alebo iným oprávneným orgánom (napr. prezident, vláda), bola vydaná v súlade s legislatívnym postupom, Ústavou a inými nadradenými právnymi normami, a **formálne existuje v právnom poriadku**. Platná sa tak stáva zverejnením v tzv. *Zbierke zákonov*, ktorá zahŕňa všetky normy, ktoré sú platné a ktoré patria do slovenského právneho poriadku.

Norma sa stáva platnou až po splnení podmienok už spomínaného formálneho zákonodarného (legislatívneho) procesu. Na jeho začiatku je istý politický zámer. Ide

čo *Rechtskraft* evokuje právoplatnosť, a teda to, že rozhodnutie je konečné a že ho nemožno viac napadnúť opravným prostriedkom.

²⁵ Platnosť normy sa končí vtedy, keď je formálnym spôsobom vyradená z platného slovenského poriadku. Existuje mnoho noriem, ktoré už nie sú platné, napr. zákon č. 540/2007 Z. z. o audítoroch, audite a dohlade nad výkonom auditu.

o politicky orientovanú iniciatívu vydať nejaký zákon, ktorý by upravoval určitý okruh spoločenských vzťahov. Tento zámer sa politickou vôľou pretvára do už konkrétneho návrhu zákona, ktorý sa v ďalších krokoch musí prerokovať, príp. aj pripomienkovať, a následne schváliť. Okrem toho je tu ešte jeho možnosť vetovania prezidentom (t. j. možnosť vyjadrenia odporu, nesúhlasu hlavy štátu voči danému návrhu), pričom ak zákon prejde všetkými formálnymi požiadavkami, **bude publikovaný** už v spomínanej Zbierke (vyhlásený predpísaným spôsobom ako posledná formálna požiadavka). Keď sa právna norma stane súčasťou právneho poriadku, začína už ako keby „existovať“, a teda platiť. To však ešte nemusí predstavovať automatickú záväznosť, t. j. účinnosť pre jej adresátov.

Účinnosť právnej normy je dôležitý moment, keď právna norma **začne zaväzovať** svojich adresátov. Od tohto momentu sú osoby povinné konať v súlade s touto normou a je možné právne vymáhať jej dodržiavanie. Účinnosť zvyčajne nastáva dňom uvedeným priamo v právnej norme (napr. „Tento zákon nadobúda účinnosť dňa 1. januára 2024“). Ak ale v norme nie je určené, kedy táto nadobudne účinnosť, môže tomu tak byť napr. **15 dní po jej vyhlásení**, čo je štandardný prípad. Každý účinný zákon možno považovať za platný, avšak, ako sme už naznačili vyššie, nie každý platný zákon musí byť zároveň aj účinný. Právna norma môže tiež nadobudnúť účinnosť dňom jej vyhlásenia. Okrem toho môže byť jej účinnosť viazaná aj na určitú právnu skutočnosť, ktorá v budúcnosti nastane. Rovnako môže dôjsť aj k tomu, že rôzne zákonné ustanovenia nadobúdajú účinnosť v rôzne dni, aj keď zvyčajne nadobúda predpis účinnosť ako celok. Platnosť tak znamená, že norma formálne existuje, ale účinnosť nastáva až vtedy, keď začína právne *zaväzovať*.

Pri zaoberaní sa právnym jazykom je možné stretnúť sa aj s pojmom *právoplatnosť*. Aký je teda rozdiel medzi *platnosťou* a *právoplatnosťou*? Tu je namieste zdôrazniť, že **právoplatnosť** nie je synonymom ani s platnosťou, ani s účinnosťou právnej normy. Tento pojem sa zvyčajne používa v kontexte **súdnych rozhodnutí**, nie priamo pri právnych normách. Právoplatnosť sa tak vzťahuje na súdne rozhodnutie alebo právny akt, ktorý sa stáva konečným a záväzným, pričom proti nemu už nie je možné podať opravný prostriedok (napr. odvolanie).

Diskutujte

- zamyslite sa nad základnou štruktúrou právnej normy. Nájdite ľubovoľný príklad na danú štruktúru v slovenskom a v cudzom jazyku;
- vymedzte základné druhy právnych noriem;

- uveďte rozdiel medzi hmotnoprávnymi a procesnoprávnymi normami. Porozmýšľajte nad príkladmi týchto noriem;
- vysvetlite odlišenie pojmov *platnosť* vs. *účinnosť* právnej normy;
- uvažujte o rozdieloch medzi termínmi *platnosť* a *právoplatnosť*;
- nájdite adekvátne prekladové ekvivalenty pre *platnosť*, *právoplatnosť* a *účinnosť* v cudzom jazyku, ktorý študujete. Ilustrujte tieto pojmy na konkrétnom príklade, ktorý vyhľadajte.

IV. KAPITOLA

ZÁKLADNÉ PRAMENE PRÁVA, NORMATÍVNY PRÁVNÝ AKT, DRUHY PRÁVNÝCH PREDPISOV

4.1 Stručný prehľad právnych prameňov

Cieľom tejto kapitoly je poskytnúť prehľad rôznych zdrojov práva, ktoré tvoria základ právneho systému a ovplyvňujú tak tvorbu a uplatňovanie právnych noriem. Pre lepšie oboznámenie sa so slovenskými právnymi predpismi v nej poukazujeme na základné typy prameňov v slovenskom právnom systéme.

Pramene práva zahŕňajú rôzne formy, ako sú zákony, ústavy, nariadenia, či medzinárodné zmluvy, ktoré určujú pravidlá správania a upravujú vzťahy medzi jednotlivcami, rôznymi organizáciami alebo štátom. Každý prameň má svoju špecifickú úlohu a postavenie v hierarchii, ktorá ovplyvňuje to, za akých podmienok a v akej miere je právny predpis aplikovateľný. Pochopenie týchto prameňov je kľúčové pre správne interpretovanie a aplikovanie práva v praxi. S právnymi predpismi napokon neraz pracuje aj úradný prekladateľ a tlmočník, pričom sú tiež významným zdrojom právneho povedomia.

Pramene práva si možno predstaviť ako **formy**, ktoré **obsahujú platné právne normy**. Okrem právnych predpisov k nim patria už spomínané právne precedensy, ale rovnako sem patria aj rôzne právne zásady, či dokumenty medzinárodného charakteru (napr. dohovory). V rámci právnej vedy sa pramene práva latinsky nazývajú aj *sedes materiae* (t. j. sú akýmsi *sídlom*, kde sa niečo nachádza – aplikovane, v prameňoch práva sa nachádzajú právne normy). „Sídlom“ všetkých slovenských prameňov práva je Zbierka zákonov (označovaná zaužívanou skratkou Z. z.), v ktorej sú uverejnené platné právne predpisy. Nájdeme ju tak v listinnej ako aj v elektronickej podobe²⁶.

Právna veda pristupuje k prameňom práva z viacerých hľadísk a podľa nich ich aj delí. Rozlišuje pramene **materiálne**, ktoré v podstate predstavujú to, z čoho konkrétne právo pramení, na základe akých potrieb alebo podmienok a okolností vzniká, pričom sa nimi myslia podmienky politické, ekonomické, či geografické, teda tie, ktoré vplývajú na samotnú tvorbu práva (napr. zmena ústavy ako dôsledok opakovaných teroristických útokov). Popri tom však

²⁶ Elektronickú verziu Zbierky zákonov možno nájsť na webovom portáli SlovLex – právny a informačný portál. Dostupné z: <https://www.slov-lex.sk/ezz/> [online]. [cit. 27.07.2024]

rozlišuje aj pramene **formálne**, ktoré doslova predstavujú *formy*, v ktorých nachádzajú platné právne normy svoje vyjadrenie. Ide o pramene, v ktorých je právo obsiahnuté a poznané. V širšom slova zmysle predstavujú formálne pramene **celý proces** tvorby práva. V užšom zmysle ide o už vydaný právny predpis ako výsledok, **výsledok procesu** tejto tvorby. Zjednodušene povedané, **právny predpis** je konkrétny **druh prameňa práva**, ktorý má písomnú podobu a je záväzný pre celú spoločnosť.

Každá forma musí mať svoj obsah, a naopak. Štát najskôr stanoví formu práva (napr. ako všeobecne záväzné nariadenie, výnos, či vyhlášku), príp. ju ako formu práva uzná (napr. medzinárodná zmluva, ktorú štát recipuje, t. j. prijme a zahrnie do svojho právneho poriadku), a napokon stanoví jej obsah. V jednej celej forme sa môže nachádzať buď len jedna právna norma alebo ich môže byť aj niekoľko.

Vzhľadom na právny jazyk a dokumenty, v ktorých jeho prvky nachádzame, je však podstatné poukázať na klasifikáciu prameňov práva. K ich základným druhom patria:

- 1) normatívny právny akt
- 2) normatívna zmluva²⁷
- 3) právny precedens a sudcovské právo²⁸
- 4) právna obyčaj²⁹
- 5) všeobecné právne zásady (právne princípy)³⁰
- 6) pramene práva EÚ

V rámci prameňov slovenského práva sa uplatňuje predovšetkým normatívny právny akt, normatívna zmluva, a prirodzene aj pramene práva Európskej únie, ktorej je Slovenská republika členom. V tejto učebnici sa budeme detailnejšie zaoberať práve normatívnymi právnymi aktami, a to s ohľadom na právne predpisy, ktoré sa s normatívnymi aktami zvyknú buď stotožňovať, príp. sa považujú za ich druh, alebo sa k nim pristupuje ako k samostatnému

²⁷ Normatívna zmluva je právny dokument, ktorý má podobu zmluvy, ale obsahuje pravidlá správania so všeobecnou záväznosťou pre viacero subjektov, nielen pre zmluvné strany (napr. kolektívne zmluvy, medzinárodné zmluvy).

²⁸ Označuje právo, ktoré je vytvárané rozhodnutiami súdov. Toto právo sa tvorí nielen na základe precedensov, ale aj v takých prípadoch, keď súdy vykladajú zákony, alebo reagujú na rôzne medzery a rozpory v právnych predpisoch.

²⁹ Právna obyčaj je nepísaná právna norma, ktorá sa vyvinula z ustálených zvyklostí v spoločnosti, ktoré trvajú dlhodobo a ľudia ich považujú za právne záväzné. V súčasnosti má právna obyčaj väčší význam v medzinárodnom práve (napr. diplomatická imunita).

³⁰ Termíny *právne zásady* a *právne princípy* sa v právnej vede považujú za synonymá.

pojmu, avšak, pravda, len s minimálnym významovým odlíšením. S ohľadom na vyššie vymedzený cieľ tejto kapitoly sa však budeme zaoberať normatívnymi právnymi aktami ako právnymi predpismi, ktorých prehľad a úlohy v slovenskom právnom poriadku sa tak budeme snažiť priblížiť.

4.2 Normatívny právny akt, klasifikácia právnych predpisov

V prípade normatívneho právneho aktu (ďalej len NPA) ide o úradný dokument vo **vopred stanovenej forme**, vydaný vo veciach, ktorých úprava je v **kompetencii oprávneného štátneho orgánu**. Do NPA tak vyúsťuje právotvorná činnosť kompetentného orgánu verejnej moci. Na základe NPA vznikajú nové právne normy, prípadne sa prostredníctvom neho menia alebo rušia tie pôvodné.

Ako pravidlo správania sa je NPA **všeobecne záväzný**, pričom sa vzťahuje na neurčitý počet prípadov rovnakého druhu. Jeho podstata sa tak odvíja od podstaty normy. NPA tiež možno považovať za výsledok realizovanej legislatívnej právomoci. K jeho základným znakom patrí to, že jeho obsahom je vždy všeobecná právna norma, nikdy **nie jedinečný, konkrétny prípad** (tak ako by tomu bolo v prípade *individuálneho* právneho aktu, ktorému sa budeme venovať neskôr).

Ako sme uviedli vyššie, v rámci tejto kapitoly budeme na NPA nazerať ako na právny predpis, ktorým môže byť ľubovoľný zákon, nariadenie, či vyhláška. NPA ako právny predpis tak **obsahuje právne normy** (všeobecne záväzné pravidlá správania). Právne predpisy sú pritom prijímané príslušnými orgánmi verejnej moci, ako sú parlamenty, vlády alebo iné oprávnené inštitúcie. Príznačné pre ne je, že majú formálny charakter. Musia byť teda prijaté a vydané v súlade s formálnymi pravidlami, ktoré stanovuje právny poriadok.

Na tomto mieste poukážeme na základné delenie právnych predpisov, a to **podľa právomoci a kompetencie orgánu**, ktorý ich prijíma, resp. vydáva. Zároveň uvádzame ich príslušné príklady.

a) Národná rada Slovenskej Republiky (slovenský parlament ako parlamentný orgán SR s legislatívnou, resp. zákonodarnou právomocou) – **ústava, ústavné zákony, zákony** (napr. Ústavný zákon č. 460/1992 Zb., t. j. Ústava Slovenskej republiky, ústavný zákon č. 227/2002 Z. z. o bezpečnosti štátu v čase vojny, vojnového stavu, výnimočného stavu a núdzového stavu, zákon č. 8/2009 Z. z. o cestnej premávke, a iné)

b) vláda (ako orgán výkonnej, resp. exekutívnej moci SR) – **nariadenia vlády**, ako napr. nariadenia na vykonanie zákona v jeho medziach (tzv. generálne splnomocnenie) alebo

aproximačné nariadenia vlády na vykonanie menej dôležitých aktov EÚ (tzv. špeciálne splnomocnenie). Ako príklad uvádzame nariadenie vlády č. 373/2008 Z. z., ktorým sa ustanovujú požiadavky na uvádzanie prípravkov na ochranu rastlín na trh.

d) ministerstvá, Národná banka Slovenska a iné orgány štátnej správy – **všeobecne záväzné predpisy**, kam patria **vyhlášky** (vyhláška Ministerstva zdravotníctva Slovenskej republiky č. 585/2008 Z. z., ktorou sa ustanovujú podrobnosti o prevencii a kontrole prenosných ochorení) a **opatrenia** (opatrenie Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky, ktorým sa ustanovuje suma maximálneho ročného školného na akademický rok 2023/2024)

f) občan – **výsledok referenda** (napr. referendum v roku 2003 o vstupe Slovenska do EÚ. Účasť na ňom bola 52,15% a referendum tak bolo platné.)

g) orgány územnej samosprávy – **všeobecne záväzné nariadenie** (ďalej len VZN) obcí (VZN obce Lúčky č. 1/2020 o niektorých podmienkach držania psov na území obce Lúčky) a vyšších územných celkov (všeobecne záväzné nariadenie Košického samosprávneho kraja z 21. augusta 2023 o podpore audiovizuálneho priemyslu)

h) miestne orgány štátnej správy – **vyhlášky** (vyhláška okresného úradu Nitra, ktorou sa vyhlasujú chránené stromy a ich ochranné pásma v Nitrianskom kraji)

e) Ústavný súd – **nálezy o nesúlade právnych predpisov, uznesenia o výklade ustanovenia právneho predpisu** (napr. Ústavný súd Slovenskej republiky zverejnil nález vo veci sp. zn. PL. ÚS 3/2024, ktorý sa zaoberal ústavnosťou niektorých ustanovení novely TZ v niektorých otázkach, ako premlčanie trestných činov, a pod.).

NPA (resp. právne predpisy) možno deliť aj podľa **stupňa ich právnej sily**, a to zostupne:

1. **ústava + ústavný zákon** – najvyššie v hierarchii
2. **ratifikovaná medzinárodná zmluva** – t. j. začlenená do nášho právneho poriadku
3. **zákon**
4. **iné NPA**, ktorých postavenie je odvodené od postavenia orgánu, ktorý ich vydal

Platí pritom, že nižší NPA **nesmie odporovať** vyššiemu, preto NPA môže byť menený len prostredníctvom NPA rovnakého alebo vyššieho stupňa.

4.3 Základné právne predpisy v Slovenskej republike

Súčasťou slovenskej právnej vedy sú mnohé právne akty vyššej či nižšej právnej sily. V rámci hierarchie právnych predpisov predstavuje **Ústava Slovenskej republiky** najvýznamnejší prameň práva, ktorý upravuje základné spoločenské vzťahy a to, ako by mal štát fungovať. Rozlišujeme pritom vo všeobecnosti tzv. *rigidné* (tuhé) ústavy (pri ktorých je na ich vydávanie či zmenu potrebná osobitná procedúra. Je tomu tak aj v prípade slovenskej ústavy.³¹) a *flexibilné* (pružné) ústavy, pričom na vydávanie či všetky zmeny týkajúce sa tohto typu ústav nie je osobitná procedúra potrebná. Ústava sa delí na *hlavy* ako väčšie tematické celky a *články* ako konkrétne ustanovenia. Je v nej stanovená napríklad deľba štátnej moci na legislatívnu, výkonnú a súdnu. Okrem iného sú v nej určené aj základné ľudské práva a slobody, ako sú právo na život či sloboda prejavu. Taktiež definuje právomoci prezidenta, vlády, parlamentu či súdov, pričom stanovuje aj ich povinnosti, čo je predpokladom pre stabilitu a vnútroštátny poriadok. Ústava začína tzv. *preambulou*, v ktorej možno nájsť odkaz na cyrilo-metodskú tradíciu Slovenska či záväzok vytvoriť demokratický a právny štát, ktorý bude zabezpečovať slobodu, rovnosť a dôstojnosť pre všetkých občanov Slovenska.

Na druhom mieste sú nepochybne **ústavné zákony**, ktoré sa od ostatných zákonov odlišujú osobitnou formou a vyšším stupňom právnej sily, u nás zhodným s Ústavou. Ústava je tak fundamentálnym právnym predpisom krajiny, ktorý stanovuje základné princípy, hodnoty a štruktúru štátu. Má najvyššiu právnu závažnosť. Ústavné zákony ju menia alebo dopĺňajú a majú tak porovnateľnú právnu silu. Ústava sa mení veľmi ťažko a prísny postupom, zatiaľ čo ústavné zákony umožňujú flexibilnejšie prispôsobenie právneho poriadku a môžu byť prijímané alebo menené v špeciálnom legislatívnom procese, ktorý je ale menej zložitý ako zmena ústavy. To znamená, že v podstate nemenia základný text ústavného dokumentu, ale len regulujú konkrétne oblasti v rámci ústavného rámca. Avšak, napriek tomu možno tento proces považovať za náročnejší ako pri bežných zákonoch. Na prijatie ústavného zákona je totiž často potrebná kvalifikovaná väčšina hlasov v parlamente.

Neodmysliteľnou súčasťou práva sú **zákony**. Ide o základný a najznámejší druh právneho predpisu, ktorý upravuje predovšetkým práva a povinnosti osôb, ale aj kompetencie a organizáciu orgánov verejnej moci, či iné právne relevantné záležitosti. Niektorým zákonom

³¹ V prípade jej navrhovanej zmeny by tak bolo potrebné, aby sa jej uzniesla tzv. kvalifikovaná väčšina všetkých poslancov v Národnej rade SR, t. j. minimálne 3/5 (tri pätiny), čo predstavuje 90 poslancov a viac, keďže slovenský parlament má poslancov 150. Tento počet je potrebný, nakoľko ide o závažné rozhodnutie.

sa budeme podrobnejšie venovať v osobitných kapitolách v nasledujúcom diele učebnice, v ktorom sa budeme zaoberať (aj) konkrétnymi právnymi odvetviami.

Známe sú tiež **nariadenia vlády**, ktoré sa prijímajú nadpolovičnou väčšinou (t. j. 76 zo všetkých poslancov) a uverejňujú sa v Zbierke zákonov. Nariadenia vlády majú nižšiu právnu silu ako zákony, takže v prípade rozporu má prednosť zákon. Vláda nemôže nariadením meniť zákony, môže však detailnejšie stanoviť podmienky, ako sa zákon bude v praxi uplatňovať. Okrem toho existujú aj **všeobecne záväzné právne predpisy** ministerstiev, ktoré sa vydávajú na základe špeciálneho splnomocnenia. Ide najmä o **vyhlášky** či **opatrenia**, ktoré sa tiež publikujú v Zbierke zákonov. Ministerstvá ich vydávajú na základe splnomocnenia v zákone. Musia byť v súlade so zákonmi, ktoré vykonávajú, a nemôžu stanovovať iné či nové práva alebo povinnosti, ako stanovuje zákon. Príkladom môže byť vyhláška ministerstva zdravotníctva, ktorá podrobne upravuje hygienické normy v zdravotníckych zariadeniach, či prípad vyhlášky, ktorou sa vykonáva zákon o prekladateľoch a tlmočníkoch, čomu sme sa venovali v jednej z predchádzajúcich kapitol.

K zriedkavým NPA naproti tomu patrí **návrh prijatý v referende**, a to ak je výsledok referenda platný (ak sa na ňom zúčastnila nadpolovičná väčšina voličov a rozhodnutie bolo prijaté nadpolovičnou väčšinou zúčastnených).

K ďalším NPA patria **rozhodnutia predsedu NR SR** o vyhlásení volieb do NR SR alebo orgánov samospráv, či **rozhodnutia prezidenta** o vyhlásení referenda alebo o udelení amnestie.

Osobitne dôležité sú aj v predchádzajúcej kapitole spomínané **VZN obcí a vyšších územných celkov** (ďalej len VÚC). Obce a VÚC ich môžu vydávať buď na plnenie svojich úloh alebo na zabezpečenie úloh samosprávy, čo im vyplýva priamo z ustanovenia čl. 68 Ústavy SR. Tieto VZN sa tak prijímajú v niekoľkých krokoch: najprv sa pripraví návrh, ktorý môže predložiť starosta (v prípade obce) alebo predseda VÚC. Návrh sa následne prerokuje a pripomienkuje, po čom je predložený na schválenie príslušnému zastupiteľstvu. Po schválení je nariadenie zverejnené na úradnej tabuli alebo webovej stránke, kde nadobúda účinnosť podľa ustanovenej lehoty. Všetky nariadenia musia byť pritom v súlade s ústavou, zákonmi a inými právnymi predpismi.

V tejto súvislosti platí zaužívaný právny princíp *ignorantia iuris non excusatur*, a teda, neznalosť zákona neospravedlňuje. To znamená, že o všetkom, čo bolo v Z. z. vyhlásené, sa má zato, že sa dňom vyhlásenia stalo *známym každému*, koho sa to týka. Právne predpisy sa tiež vyhlasujú uverejnením ich úplného znenia.

4.3.1 Význam ovládania právnych predpisov v úradnom preklade a tlmočení

Úradní prekladatelia a tlmočníci by mali byť oboznámení s pojmami ako normatívny právny akt, právny predpis, a rovnako tiež s ich hierarchiou. Je tomu tak z viacerých dôvodov, ktoré súvisia so zákonnou požiadavkou na presnosť a zodpovednosť ich práce, ktorú vykonávajú v kontextoch podčiarknutých právom.

Normatívne právne akty sú totiž základnými dokumentmi, ktoré určujú práva a povinnosti jednotlivcov a ďalších právne relevantných subjektov. Prekladateľ musí rozumieť, ako tieto akty, resp. predpisy fungujú a aký majú právny význam, aby mohol presne preniesť ich obsah do iného, cudzieho pracovného jazyka. Ak by navyše nemal žiadnu vedomosť o tom, ako funguje hierarchia právnych predpisov (napr. rozdiel medzi zákonom a vyhláškou), mohol by nesprávne interpretovať skutočný právny zmysel textu, čo by mohlo viesť k chybám s potenciálne vážnymi právnymi následkami.

Postavenie jednotlivých právnych predpisov tiež určuje, ktoré z nich majú prednosť v prípade vznikajúceho rozporu (napr. ústava má vyššiu právnu silu než bežné zákony). Prekladateľ musí byť schopný rozoznať tento vzťah medzi nimi, aby vedel správne pochopiť, ktoré ustanovenia majú prednosť a ktoré sú mu podriadené. Dôležité je tiež napríklad, aby ovládal rozdiel medzi zákonným a vykonávacím právnym predpisom. Taký preklad rozsudku môže napríklad zahŕňať citácie či odkazy na viaceré právne predpisy, a ak prekladateľ nerozumie ich právnej sile, môže pochybiť pri porozumení účelu či iných prvkov právneho sporu, rovnako tak súdneho konania ako takého.

Prekladatelia a tlmočníci ako odborníci vo svojej profesii by tiež mali vedieť, ktorý orgán vydáva konkrétne normatívne právne akty. Znalosť toho, či akt vydal parlament, vláda, ministerstvo alebo iný štátny orgán, je totiž dôležitá pre správne pochopenie toho, ako a kde sa predpis aplikuje. Zákon vydaný parlamentom má napríklad iný právny význam než vyhláška ministerstva. Prekladateľ ako translatológ by mal preto poznať tieto rozdiely, najmä pri prekladoch pre medzinárodné súdne konania, kde sa očakáva jeho absolútna precíznosť.

Prekladatelia právnych textov, resp. úradní prekladatelia (a tlmočníci) sú často vnímaní ako odborníci, ktorým sa do rúk zvykne zveriť absolútna dôvera ohľadne spracovania pomerne dôležitých, ba až citlivých informácií. Mali by byť preto znalí právneho systému a jeho vzťahov, aby tak pôsobili profesionálnejším dojmom a mohli poskytnúť kvalitnejšie služby. Týmto si môžu získať nielen dôveru svojich klientov, ale aj právnikov, s ktorými musia pravidelne spolupracovať.

Diskutujte

- zadefinujte pojem *normatívny právny akt*;
- uveďte delenie NPA podľa kompetencie a právomoci orgánov, ktorý ich vydáva. Uveďte po jednom konkrétnom príklade, prípadne vyhládajte svoj vlastný;
- vysvetlite a diskutujte, čo je to zákon ako NPA a čo upravuje. Uveďte 3 príklady rôznych zákonov;
- uveďte pomenovanie zákona, ktorý na Slovensku upravuje postavenie úradného prekladateľa a tlmočníka. Pre zahraničných študentov: vyhládajte takýto zákon, resp. právnu úpravu tejto profesie vo Vašej krajine. Diskutujte o rozsahu tejto úpravy;
- pokúste sa zamyslieť nad rozdielmi medzi ústavou a ústavnými zákonmi;
- zhrňte, ako sú prijímané všeobecne záväzné nariadenia obcí a vyšších územných celkov.

V. KAPITOLA

PRÁVNÝ VZŤAH, PRÁVNA SUBJEKTIVITA, SPÔSOBILOSŤ NA PRÁVNE UKONY. POJEM FYZICKEJ, PRÁVNICKEJ OSOBY A ŠTÁTU AKO PRÁVNÝCH SUBJEKTOV. PRÁVNA ZODPOVEDNOSŤ.

5.1 Právny vzťah ako hybná právna sila

Ku kľúčovým vedomostiam o práve by mala patriť aj znalosť toho, čo je to **právny vzťah**. Ten v prvom rade predstavuje zložku pojmu *právo* (spoločne s právnymi normami, so všeobecným právnym vedomím, princípmi, či hodnotami), a v neposlednom rade aj základnú **formu jeho realizácie**. Pochopenie toho, čo predstavuje právny vzťah, je dôležité, pretože tvorí základ právneho systému a umožňuje jednotlivcom, organizáciám a štátu vzájomne regulovať svoje práva a povinnosti v súlade so zákonom. Naším cieľom v tejto kapitole je tento pojem vysvetliť a súčasne objasniť ďalšie súvisiace termíny, ktoré z neho vyplývajú.

Vo svojej podstate ide o spoločenský vzťah, ale na rozdiel od neho je právny vzťah **regulovaný právnymi normami**. Vystupujú v ňom subjekty ako **nositelia konkrétnych oprávnení a povinností**, ktoré tieto právne normy ustanovili. Z uvedeného vyplýva, že nie všetky spoločenské vzťahy sú vzťahmi právnymi, avšak všetky právne vzťahy sú vzťahmi spoločenskými. Právny vzťah je teda spoločenský vzťah medzi najmenej dvoma subjektmi, ktorý je **upravený právnymi normami a je vynútitel'ný štátnou mocou**.

Právo a právne normy sa realizujú hlavne v rámci právnych vzťahov, ktorých účastníkmi sú **adresáti právnych noriem**. Títo účastníci v právnych vzťahoch majú konkrétne práva a povinnosti stanovené právom. Takto sa prejavuje **dynamickosť práva**, a to v tom zmysle, že právna norma stanovuje, na základe akej právnej skutočnosti môže právny vzťah vzniknúť, zmeniť sa, či zaniknúť (podobne ako spoločnosť a spoločenské vzťahy, ktoré sa tiež môžu dynamicky meniť, transformovať). Zároveň tu ale právna norma predstavuje určitý zákonný mantinel, a to tým, že určuje, kto môže byť subjektom konkrétneho právneho vzťahu a akými právami a povinnosťami môže ako subjekt práva disponovať.

Právne vzťahy sú založené a vznikajú poväčšine na základe prejavu vôle buď len niektorého zo subjektov alebo aj všetkých zúčastnených. To znamená, že ak napríklad máme

úmysel s niekým vstúpiť do zmluvného vzťahu (a založiť tým právny vzťah), prejavíme tým svoju vôľu. Nie všetky právne vzťahy vznikajú týmto spôsobom. Niektoré môžu vzniknúť napr. z protiprávneho konania (niekto niekoho zabije, vzniká tým celý rad právnych vzťahov, napr. štát vs. dotýčny páchatel'), alebo môže ísť aj o podmieňujúce udalosti nezávisle od vôle subjektu, napr. niekoho smrť³² môže zakladať právne vzťahy týkajúce sa dedenia.

5.2 Subjekt a objekt právneho vzťahu, právna subjektivita a spôsobilosť

Aby vznikol právny vzťah, musia byť splnené tri základné predpoklady: existencia **právnej normy**, ktorá tento vzťah upravuje, prítomnosť právnych **subjektov** a **právna skutočnosť** (napríklad uzavretie zmluvy, spôsobenie škody alebo iná udalosť), ktorá aktivuje vznik práv a povinností medzi týmito subjektmi. Podstatnými prvkami právnych vzťahov sú aj ich **objekty**.

Účastníkmi (subjektmi) právnych vzťahov môžu byť len účastníci s tzv. **právnou subjektivitou**. Tá znamená, schopnosťou osoby alebo organizácie **mať práva a povinnosti** ako predpoklad pre vstup do právnych vzťahov. Právny subjekt je uznaný ako nositeľ práv pred zákonom. Fyzická osoba právnou subjektivitu získava narodením a stráca smrťou. Túto spôsobilosť má teda aj počaté dieťa, ak sa narodí živé.

Od právnej subjektivity, a teda spôsobilosti na práva a povinnosti, treba odlišovať **spôsobilosť na právne úkony**. Tá predstavuje schopnosť osoby **samostatne a zodpovedne vykonávať právne úkony**, teda rozhodovať o svojich právach a povinnostiach, napríklad uzavrieť zmluvu alebo darovať majetok. Táto schopnosť závisí najmä od veku a duševného stavu osoby ako právneho subjektu a predpokladá, že subjekt rozumie dôsledkom svojich činov. **Spôsobilosť na protiprávne úkony**³³, resp. protiprávne konanie (tzv. deliktuálna spôsobilosť) v tejto súvislosti znamená, že subjekt je spôsobilý byť právne zodpovedný a niesť zodpovednosť a právne následky za svoje protiprávne konanie.

Spôsobilosť na právne úkony sa na Slovensku nadobúda spravidla dovŕšením 18. roku života, a teda plnoletosťou. Výnimkou sú osoby, ktoré vstúpia do manželstva pred dosiahnutím tohto veku³⁴, pretože jeho uzavretím nadobúdajú plnú spôsobilosť na právne úkony bez ohľadu

³² V právnej terminológii sa osoba, ktorá zomrela a zanechala dedičstvo, nazýva *poručiteľ*.

³³ V súvislosti s právnou spôsobilosťou existuje tiež termín *procesná spôsobilosť*. Tá predstavuje schopnosť osoby samostatne konať pred súdom a inými orgánmi, ktoré rozhodujú o právnych veciach. Inými slovami, je to oprávnenie osoby vystupovať v právnych konaniach ako účastník, napríklad podávať žaloby, vyjadrovať sa k dôkazom alebo sa odvolávať proti rozhodnutiam.

³⁴ Výnimočne možno povoliť uzavretie manželstva maloletému staršiemu ako 16 rokov.

na vek. Maloleté osoby³⁵ majú obmedzenú schopnosť právne konať, pričom môžu vykonávať len tie právne úkony, ktoré zodpovedajú ich úrovni chápania a schopnosti rozhodovať sa primerane ich veku. Plnoletej osobe môže byť vo výnimočných situáciách obmedzená schopnosť právne konať, ale len na základe rozhodnutia súdu. Takéto obmedzenie môže nastať, ak osoba trpí psychickou poruchou alebo nadmerne užíva alkohol či iné omamné látky (pričom sa u nej jasne prejavujú dôsledky týchto skutočností). V takomto prípade by za takúto osobu mali konať zákonní zástupcovia (resp. rodič) alebo súdom určení opatrovníci.

Zatiaľ čo vyššie uvedené platí pre fyzické osoby, v prípade právnických osôb je situácia ohľadom právnej subjektivity a spôsobilosti na právne úkony riešená odlišne. Právnu subjektivitu nadobúdajú **svojim vznikom, zápisom** do (obchodného) registra, pričom táto subjektivita je celkom oddelená od právnej subjektivity jej členov. Okrem toho súčasne nadobúdajú aj spôsobilosť na právne úkony.

Objektom právneho vzťahu je všetko to, na čo sa daný právny vzťah vzťahuje, čo je **jeho predmetom**. Môže ním byť napr. nejaká vec, príp. aj veci, pričom rozlišujeme veci **hnutel'né** (motorové vozidlo) a veci **nehnutel'né** (pozemok či stavba spojená so zemou pevným základom). Objektom právneho vzťahu sa však môže stať napr. aj pracovný výkon, príp. literárne dielo ako výsledok tzv. tvorivej duševnej činnosti. V neposlednom rade k potenciálnym objektom právnych vzťahov patria aj ďalšie hodnoty, ako napr. osobná sloboda, či dobré meno³⁶.

5.3 Fyzická osoba, právnická osoba, štát – základná charakteristika a postavenie

V rámci zaoberania sa právom nie je možné obísť ani výrazy ako fyzická či právnická osoba. Hoci na prvý pohľad znejú z hľadiska ich významu pomerne jasne a jednoducho, je potrebné priblížiť ich základné charakteristiky, z ktorých vyplývajú pre právne vzťahy ďalšie relevantné údaje.

Podstata pojmu **fyzická osoba** spočíva predovšetkým v občianskom práve, nakoľko ide v prvom rade o občianskoprávny pojem. Fyzickou osobou (ďalej len FO) sa rozumie *ľudská bytosť*, a to bez ohľadu na jej štátne občianstvo. Ide ľudovo povedané o človeka z *mäsa a kostí*.

³⁵ Na Slovensku sa za maloletú osobu považuje každé dieťa, ktoré ešte *nedosiahlo* vek 18 rokov. Tento vekový limit je stanovený v súlade s Občianskym zákonníkom a inými právnymi predpismi Slovenskej republiky. Okrem toho v slovenskom právnom poriadku existuje aj pojem *mladistvý* (napr. páchatel'), čo je skôr pojem trestného práva, pričom tu máme na mysli vekové rozmedzie 15-18 rokov.

³⁶ Ide o (pozitívne) vnímanie a (dobrú) povest' osoby.

Odlišný pojem predstavuje výraz **právnická osoba** (ďalej len PO). V jej prípade ide o umelo vykonštruovaný subjekt práva, ktorý neexistuje prirodzene, od narodenia. Ide totiž o organizáciu osôb alebo majetku, ktorá sa vytvára za určitým účelom, a ktorej objektívne právo priznáva právnu subjektivitu (viď kapitolu 5.2 uvedenú vyššie). PO by ďalej mala disponovať tzv. personálnym a majetkovým substrátom. Ak si napr. predstavíme PO ako nejakú firmu, je jasné, že musí mať svojich zamestnancov a vedenie (t. j. personálne obsadenie) a majetok, napr. výrobné stroje (t. j. majetková zložka). PO má tiež vlastnú organizáciu, ktorá je upravená právnymi predpismi a vnútroorganizačnými, internými pravidlami. Jej neodmysliteľným pojmovým znakom je tiež účelové určenie, t. j. cieľ, ktorý stojí za jej vytvorením (napr. vytvorenie politickej strany z dôvodu presadzovania politických názorov svojich a ľudí podobne zmýšľajúcich).

K všeobecným znakom právnickej osoby (podľa OZ) patria jej **názov, sídlo a spôsob jej konania** v právnych vzťahoch. Tu je dôležité podotknúť, že PO nekoná sama za seba, ale má na to vymedzené osoby, resp. (tzv. štatutárne) orgány, ktoré majú konať v jej mene. PO sa ďalej podľa OZ triedia na združenia fyzických alebo právnických osôb (napr. profesijné združenie právnických osôb, ako je napríklad Slovenská advokátska komora), účelové združenia majetku (napr. nadácie, ktorých účelom sú rôzne charitatívne projekty), jednotky územnej samosprávy (napr. obce, VÚC) a iné subjekty, u ktorých to stanovuje zákon. Vidíme teda, že je úprava toho, čo je PO, je na rozdiel od FO komplexnejšia.

Osobitou kategóriou právneho subjektu je **štát**. Jeho osobitosť spočíva v tom, že môže vystupovať ako nositeľ suverénnej moci, a tiež ako právnická osoba v občiansko-právnych vzťahoch (napr. ministerstvo chce kúpiť nehnuteľnosť, kde chce zriadiť škôlku pre svojich zamestnancov). V takomto prípade nemôže vystupovať mocensky, ale má rovné postavenie s predávajúcim.

5.4. Právna zodpovednosť a jej kľúčové pojmy

Zodpovednosť ako takú možno vo všeobecnosti zadefinovať ako spoločenskou normou vymedzenú schopnosť (spôsobilosť) osoby znášať následky svojho spoločensky nedovoleného správania. **Právna zodpovednosť** je popri tom **právnou normou** vymedzená schopnosť (spôsobilosť) subjektu práva znášať právne následky svojho správania, ktoré je **v rozpore s právom**. Predstavuje teda spojenie zodpovednosti a práva.

Z pohľadu toho, kto právo porušuje, znamená právna zodpovednosť povinnosť strpieť následky za svoje protiprávne konanie, z pohľadu štátu zase možnosť tieto nepriaznivé právne následky, t. j. trest, sankciu, uplatniť, a to prostredníctvom štátneho orgánu. Právna

zodpovednosť je výrazom **spätosti práva a štátu (resp. štátnej moci)**. Štát vymedzuje prvky zodpovednosti, pričom kontroluje a vynucuje dodržiavanie práva.

Existuje viacero kritérií, podľa ktorých možno právnu zodpovednosť klasifikovať. Vychádzajúc z nasmerovania tejto učebnice uvádzame delenie podľa právnych odvetví, kde je základným kritériom **charakter porušenia práva**, a teda charakter deliktu ako zavineného porušenie právnej povinnosti, ktorého znaky sú uvedené v zákone. Poznáme tak **trestné delikty** (napr. úkladná vražda, sprenevera), **správne, resp. administratívne delikty** (napr. priestupok), **súkromnoprávne delikty** (urážka na cti, poškodenie dobrého mena), **disciplinárne delikty** (napr. porušenie pracovnej či študijnej disciplíny – sankcie sú tu rôzne, napr. výpoveď, pokarhanie, podmienené vylúčenie).

Funkcie právnej zodpovednosti priamo súvisia s hlavnými funkciami práva, a sú nimi napr. funkcia **reparačná, preventívna, či kompenzačná**.

Diskutujte

- o hlavných rozdieloch medzi *fyzickou* a *právnickou* osobou;
- o pojmoch *právna subjektivita* a *spôsobilosť na právne úkony*, vrátane toho, kedy sa ktorá z nich nadobúda, aj s ohľadom na FO a PO;
- uvažujte o tom, ako možno vnímať štát ako subjekt práva;
- uveďte na konkrétnom príklade, čo môže byť *objektom* právnych vzťahov;
- vyhľadajte prekladové ekvivalenty pre pojmy *právna subjektivita* a *spôsobilosť na právne úkony* v cudzom jazyku;
- vyhľadajte prekladové ekvivalenty pre pojmy *fyzická osoba* a *právnická osoba* v cudzom jazyku.

VI. KAPITOLA

PROCES APLIKÁCIE PRÁVA, INDIVIDUÁLNY PRÁVNÝ AKT, JEHO DRUHY A OSOBITOSTI

6.1 Aplikácia práva ako osobitná forma jeho realizácie

V predchádzajúcej kapitole sme definovali právny vzťah ako formu uskutočňovania práva, v rámci ktorej právne subjekty medzi sebou uskutočňujú vzťahy, ktoré majú právny charakter a sú ohrozené právnymi normami. Ako príklad sme uviedli zmluvný vzťah, ktorý sa pohybuje v intenciách občianskeho práva. Právne vzťahy sa však týkajú rôznych právnych oblastí a vznikajú na rôznych úrovniach.

Uplatňovanie práva má však aj ďalšie podoby. Vychádzajúc z právnych noriem majú orgány verejnej moci spôsobilosť právo uskutočňovať, vykonávať, inak povedané, *aplikovať*, **čo vyúsťuje do konkrétnych, osobitých podôb**. Pochopiť fungovanie aplikácie práva je dôležité najmä vzhľadom na jeho konkrétne výsledky hmatateľného charakteru, ktoré sa prejavujú v materiálnej, najčastejšie v písomnej podobe a tvoria významný zdroj právneho jazyka. Cieľom tejto kapitoly je tak priblížiť tento proces a jeho výsledky.

Aplikácia práva spravidla vyúsťuje do **vydávania individuálnych právnych aktov**³⁷ (ďalej len IPA). Ide o proces individualizácie, a teda premeny všeobecného na jednotlivé, **o premenu obsahu právnej normy na konkrétny prípad**, ktorý má svoje špecifiká, osobitosti. Individuálny právny akt, ako napríklad súdne rozhodnutie, je určitý právny úkon vydaný príslušným orgánom (napr. súdom), ktorý sa vzťahuje **na konkrétny prípad alebo osoby**. Toto rozhodnutie upravuje práva a povinnosti zúčastnených strán v danom prípade, je **záväzné, vynútiteľné**, a má právne účinky **len pre vopred vymedzené osoby**, na ktoré sa vzťahuje.

Ako sme už naznačili, aplikácia práva predstavuje proces. Tento proces má viacero prvkov, resp. fáz, z ktorých sa skladá. Na jeho začiatku je však vždy norma. Vo svojej podstate ide o proces *jej* aplikácie. Je to komplexný mechanizmus, preto sa vyžaduje dodržiavanie

³⁷ Pozn.: Aplikáciou práva je aj kontrolná činnosť orgánu verejnej moci (napr. kontrolná starostlivosť o deti), rôzne posudky, povolenia (napr. stavebné povolenie), licencie, či evidencie a pod., hoci nevyúsťujú do vydania IPA, ale napriek tomu vyúsťujú do určitých aktov aplikácie práva. V našom prípade pozornosť zameriame na „IPA“, lebo pod pojmom „akt aplikácie práva“ sa môže rozumieť aj aplikácia práva, ktorá do vydania IPA nevyúsťuje. Za akt aplikácie práva by sme mohli považovať napr. aj internú inštrukciu, avšak, ňou sa práva a povinnosti zakladajú/menia/rušia len pre administratívno- a pracovnoprávne podriadené subjekty.

určitých požiadaviek týkajúcich sa predovšetkým **právomoci** pri aplikácii práva, t. j. určitej spôsobilosti orgánu verejnej moci (ďalej len VM) tieto IPA vydávať. Musí tiež disponovať **kompetenciou** pri jeho vydávaní, ktorá spočíva v okruhu spoločenských vzťahov, v ktorých je orgán VM spôsobilý IPA vydávať (napr. kompetencia starostu obce - „rozhoduje vo všetkých veciach *správy obce*, ktoré nie sú zákonom alebo štatútom obce vyhradené obecnému zastupiteľstvu“).

Ďalej je potrebné preniesť aplikáciu práva na už konkrétny prípad. Tu sa pritom vyžaduje, aby sa náležite zistil skutkový stav vzťahujúci sa na danú situáciu, a následne aby sa na okolnosti špecifické pre daný prípad aplikovala konkrétna právna norma (príp. normy). V právnej teórii sa tiež hovorí o tom, že sa má právna norma najprv správne vyložiť, a potom sa prípad pod ňu tzv. *subsumuje* (t. j. zaradí, podriadi sa jej), ak spĺňa obsahové prvky toho, čo je dané zákonom. Následne sa vydá konkrétne IPA, ako výsledok tohto procesu. Dôležité je tu však to, že IPA je už adresovaný **konkrétnemu adresátovi**, príjemcovi, teda tomu, koho sa **priamo týka**. Už teda nesmeruje k neurčitému počtu adresátov ako je to v rámci všeobecne stanovenej právnej normy.

Tento názorný proces aplikácie práva vyúsťujúci do IPA tiež predstavuje proces, ktorého výsledkom sú **súdne rozhodnutia**. V rámci tejto učebnice sa budeme zaoberať súdnymi rozhodnutiami ako vybraným IPA. Predstavujú totiž ten druh dokumentov, s ktorými by mal byť oboznámený každý, kto sa zaoberá právnym jazykom, o úradných prekladateľoch nehovoriac.

6.2 Súdne rozhodnutie ako IPA

Pre lepšie znázornenie toho, čo predstavuje súdne rozhodnutie v rámci aplikácie práva a toho, čo mu predchádza, poukážeme na príklad z oblasti trestného konania.

Orgánu VM (v našom prípade uvažujme o polícii) sa oznámi, že došlo k protiprávnemu konaniu, napr. k napadnutiu niekoho, k ublíženiu na zdraví. Oznámenie sa môže udiť zo strany občana, a to trestným oznámením (to môže podať aj samotná obeť, nemusí to však byť nevyhnutne ona). Následne sa prešetrujú a skúmajú všetky okolnosti na zistenie, či bol spáchaný trestný čin a kto ho spáchal. Ak sa prípad po splnení ďalších zákonných podmienok dostane pred súd, ten sa na základe trestného práva procesného bude snažiť zistiť tzv. objektívnu pravdu, t. j. čo všetko sa stalo, ako sa to stalo a kto je za tým. To sa realizuje cez dokazovanie (zhromažďovanie a posudzovanie podstatných dôkazov). Ako dôkaz môže slúžiť všetko, čo pomôže objasniť stav veci, napr. vypočutie svedka, obhliadka miesta činu či vypracovanie znaleckého posudku. Až keď je tento proces ukončený a skutkový stav náležite zistený,

dochádza už k spomínanému podriadeniu skutkového stavu pod konkrétnu právnu normu(y) a v samotnom závere aj o **vydanie súdneho rozhodnutia** ako IPA³⁸.

Súdne rozhodnutia môžu byť vydané v občianskoprávných, trestnoprávných, správnych, obchodných veciach, ale aj v ďalších iných (napr. v rámci pracovného či rodinného práva) a sú adresované konkrétnym stranám sporu. Disponujú pritom niekoľkými charakteristikami, ktoré ich robia jedinečnými medzi individuálnymi právnymi aktmi.

Ako sme už naznačili vyššie, týkajú sa **konkrétneho prípadu** a konkrétnych účastníkov (napríklad žalobca a žalovaný v občianskoprávnej, resp. civilnoprávnej veci). Majú **štátnomocenský**, resp. verejnomocenský charakter. Dôležitým znakom je aj to, že sú **individuálno-právne záväzné**. Súdne rozhodnutie napríklad platí len pre jeden konkrétny prípad, nemožno tak povedať, že sa týmto konkrétnym súdnym rozhodnutím bude riadiť neobmedzený počet adresátov. Sú záväzné pre strany, na ktoré sa vzťahujú. To znamená, že účastníci sú povinní riadiť sa rozhodnutím súdu, či už ide o zaplatenie sumy, vykonanie určitého úkonu alebo zdržanie sa (a teda nevykonávanie) nejakého (škodlivého, protiprávneho) konania.

Na druhej strane, určité súdne rozhodnutia môžu mať minimálne **spoločensko-preventívny** charakter, resp. sa nimi naplňa preventívna funkcia práva. Čo sa týka právnych precedensov, pôjde dokonca o významný zdroj, prameň práva. V prípade potreby sú súdne rozhodnutia **vymáhateľné**, teda ak niektorá strana nesplní povinnosti z rozhodnutia vyplývajúce, druhá strana môže požiadať o ich splnenie pred súdom. Navyše, prispievajú k **právnej istote** tým, že dávajú jasnú odpoveď na právny spor a tým uzatvárajú určitú právnu otázku pre dané strany.

V súvislosti s už spomínanou individualizáciou tak ide o personalizáciu subjektov (konkrétny občan Adam) a konkretizáciu objektov, právnych skutočností, oprávnení a povinností (musí zaplatiť 1050 eur). Preto je IPA vynútitel'ný štátnou mocou. Ak občan Adam 1050 eur nezaplatí tak, ako mu to nariadil súd, môže z toho vyplýnuť sankcia, možno to predsa len zákonne vynútiť.

Rovnako zrušenie alebo zmena takýchto rozhodnutí sa môže uskutočniť len spôsobom upraveným v NPA, a tiež len na to kompetentným orgánom, nie hocikým. Okrem toho, ich obsah je nezávislý od vôle jeho adresátov (napr. dotyčný Adam si nevybral, že bude musieť zaplatiť 1050 eur, ide o prejav mocenského charakteru štátu). K procesu aplikácie práva tu dochádza aj na základe niečieho návrhu (čo nazývame aj dispozičnou zásadou – napr. súd

³⁸ Pozn.: Tento príklad bol, prirodzene, dosť zjednodušený, nakoľko proces trestného konania obsahuje viacero štádií a je pomerne komplexný.

rozvedie manželstvo na základe návrhu manžela, zároveň však toto rozhodnutie bude prejavom vlastného uváženia súdu).

Súdny rozhodnutím sa práva a povinnosti zakladajú, menia alebo rušia *nezávisle* od vôle subjektov. V prípade právneho úkonu sa práva a povinnosti menia *závisle* od vôle subjektov (napr. podpis ako prejav súhlasu, z čoho vyplývajú isté právne následky). Ďalším typickým znakom IPA je to, že aj orgán, ktorý ho vydal, je ním viazaný. Okrem toho sa vyznačuje prezumpciou (predpokladom) správnosti. Samozrejme, aj súdne rozhodnutie ako IPA je možné za určitých okolností napadnúť tzv. *opravnými prostriedkami* (napríklad odvolať sa), následkom čoho môže byť spochybnená jeho správnosť a môže tak dôjsť k jeho zmene. Súdne rozhodnutie tiež platí aj napriek možným či už právnym alebo skutkovým vadám, a to až kým nie je právoplatne zrušené. Existuje totiž zásada že *vec právoplatne rozhodnutá sa považuje za pravdivú*.

V neposlednom rade obsahujú súdne rozhodnutia špecifické právne termíny a frázy, ktoré majú v právnom systéme konkrétny význam. Nesprávny preklad môže viesť k právnym chybám alebo nesprávnemu pochopeniu právnych záväzkov, preto je nevyhnutné rozumieť súvisiacim právnym konceptom. Pri ich preklade je nesmierne dôležité zachovať presnosť, pretože to môže mať priamy vplyv aj na práva a povinnosti strán. Študenti, ktorí sa v budúcnosti budú zaoberať tlmočením v rámci súdnych konaní, musia presne preniesť význam rozhodnutí súdnych autorít, aby tak účastníci týchto konaní plne rozumeli svojmu právnemu postaveniu a potenciálnym následkom, ktoré pre nich z tohto právneho postavenia vyplývajú. Navyše, porozumenie individuálnym právnym aktom do istej miery zabezpečuje, že nedôjde k žiadnym omylom či právnym nepresnostiam.

6.3 Formy súdnych rozhodnutí

Súdne rozhodnutia môžu mať viacero foriem v závislosti od typu súdneho konania a právneho systému. V slovenskom právnom systéme môžeme identifikovať niekoľko základných foriem súdnych rozhodnutí.

6.3.1 Rozsudok

Pravdepodobne najznámejšou formou súdneho rozhodnutia je **rozsudok**. Vydáva sa v prípadoch, kde sa rozhoduje o *merite* veci, teda o **samotnej podstate sporu**. Hovoríme, že je rozhodnutím *vo veci samej*. Uvádza riešenie právneho sporu medzi stranami a má **formálnu, prísne stanovenú štruktúru**. Nadobúda právoplatnosť, ak nie je podané odvolanie alebo ak sú už vyčerpané všetky opravné prostriedky. Všetky rozsudky slovenských súdov sa podľa zákona

musia vydávať s úvodnou formuláciou *V mene Slovenskej republiky*. Je ňou vyjadrená autorita štátu, ktorú súd reprezentuje, a zároveň je súčasťou formálnych náležitostí rozsudku. Navyše, rozsudky často obsahujú rôzne **floskuly** ako ustálené frázy a výrazy, ktoré sa v nich používajú s cieľom formalizovaného vyjadrenia právnych úvah súdu. Tieto frázy pomáhajú udržiavať určitú konzistentnosť v štýle a v štruktúre rozsudkov. Môže ísť o frázy ako napr. *Súd po preskúmaní predložených dôkazov zistil; Z vyššie uvedených dôvodov súd rozhodol tak, ako je uvedené vo výroku tohto rozhodnutia; Súd prihliadal na všetky okolnosti prípadu; či Toto rozhodnutie je konečné a záväzné; alebo Súd považuje námietky účastníka konania za nedôvodné*. Ekvivalenty k týmto floskulám pritom možno nájsť aj v cudzojazyčných rozsudkoch, ako napr. nemecké *Das Gericht erachtet die Einwände des Verfahrensbeteiligten als unbegründet* (Súd považuje námietky účastníka konania za nedôvodné).

V súvislosti s rozsudkami rozlišujeme v rámci civilného konania³⁹ viacero kategórií, do ktorých možno rozsudky rozdeliť podľa ich povahy, obsahu a účinkov. Poznať tieto jednotlivé typy rozsudkov a rozdiely medzi nimi je dôležité z hľadiska ovládania právnej terminológie vo všeobecnosti:

- a) **konečný** rozsudok znamená, že po ňom už ďalší rozsudok nenasleduje, pretože sa vyčerpal celý predmet konania – rozsudkom sa tak rozhoduje (zásadne) o celej predmetnej veci (a teda o celom uplatnenom nároku)
- b) ak je to účelné, súd môže rozsudkom rozhodnúť najskôr len o časti predmetnej veci, t. j. o jednom procesnom nároku alebo jeho časti, a to tzv. **čiasťočným** rozsudkom
- c) súd môže na základe návrhu strany **medzitýmnym** rozsudkom rozhodnúť, či vôbec existuje právo, od ktorého úplne alebo čiastočne závisí konečné rozhodnutie vo veci samej. Týmto rozsudkom môže súd napríklad rozhodnúť o tom, či existuje právo na náhradu škody, no výšku škody určí až v ďalšom konaní.
- d) ak súd vo svojom rozsudku nerozhodol o určitej časti predmetu konania, strana môže do 15 dní od doručenia rozsudku podať návrh na jeho doplnenie. Súd môže rozsudok, ktorý nenadobudol právoplatnosť, doplniť aj bez návrhu. Doplnenie urobí súd **dopĺňacím** rozsudkom, na ktorý sa primerane použijú ustanovenia o rozsudku.
- e) rozsudok **pre zmeškanie** sa vydáva v prípade, že jedna zo strán zmešká určitý procesný úkon, napríklad sa nedostaví na súdne pojednávanie alebo včas nepodá vyjadrenie. Ak

³⁹ Pozn.: Civilné konanie (ktorým sa zaoberá civilné právo procesné), sa viaže na procesnú stránku občianskeho práva (hmotného). Medzitýmne, čiastočné rozsudky alebo rozsudky pre zmeškanie sa v trestnom práve procesnom nepoužívajú tak ako v civilnom konaní, nakoľko je trestné konanie spravidla vedené až do konečného rozsudku, ktorý rieši otázku viny a trestu.

sú splnené zákonné podmienky, súd môže rozhodnúť v prospech druhej strany bez ďalšieho dokazovania, ako keby tvrdenia žalobcu boli pravdivé.

6.3.2 Uznesenie

V prípade **uznesenia** ide o také rozhodnutie súdu, ktoré sa vydáva v **procesných otázkach**, t. j. nie vo veci samej (čiže sa týka samotného procesu ako priebehu, nie napr. toho, či je niekto vinný alebo nie). Uznesenia sa môžu vzťahovať napríklad na zamietnutie návrhu, prerušenie, príp. zastavenie určitého konania či procesnej fázy (napr. uznesenie o zastavení trestného stíhania), nariadenie predbežného opatrenia alebo exekúcie.

Uznesenie nepredstavuje konečné rozhodnutie, ale rozhodnutie **o procesných záležitostiach**. Môže byť tiež napadnuté odvolaním v závislosti od konkrétneho prípadu a najmä v závislosti od toho, či to zákon pripúšťa (napr. uznesenie o zastavení konania alebo uznesenie o trovách konania). Jazyk používaný v uznesení je formálny, stručný a technický, pretože cieľom uznesenia je rýchle a jasné rozhodnutie o procesných otázkach. Aj v uzneseniach však možno nájsť presné a ustálené právne termíny či frázy, ako napr. *Súd rozhodol*; *Súd nariaďuje* alebo *Súd zamietá*; *Lehota väzby začína plynúť*; či označenie jednotlivých účastníkov konania (napr. žalobca a žalovaný, obvinená, a pod.).

6.3.3 Platobný rozkaz, európsky platobný rozkaz

Špeciálnou formou rozhodnutia je **platobný rozkaz**, ktorý vydáva súd bez potreby vykonania dokazovania v prípade, ak je nárok žalobcu jednoznačný (napríklad v prípadoch, keď dlžník nesplní svoj záväzok zaplatiť dlžnú sumu). Vydáva sa na základe žaloby, ktorá obsahuje **peňažný nárok**. Ak dlžník voči platobnému rozkazu nepodá *odpor*⁴⁰, stáva sa právoplatným a vykonateľným. Ak dlžník odpor podá, prechádza prípad do bežného súdneho konania. Môže začínať formuláciou ako napr. *Okresný súd (...) v upomínacom konaní*⁴¹ ... *rozhodol: Žalovaný je povinný do 15 dní odo dňa doručenia tohto platobného rozkazu zaplatiť žalobcovi istinu*⁴² 1 000 Euro a úrok z omeškania

⁴⁰ Vidíme tak, že v rámci opravných prostriedkov, ktoré je možné podať, tak existuje tak *odvolanie*, ako aj *odpor*. Odvolanie sa podáva proti rozsudkom a uzneseniam, ktoré nie sú právoplatné, a to v prípadoch, keď jedna zo strán nie je spokojná s rozhodnutím súdu vo veci (čo sa týka rozsudku) alebo v procesnej otázke (čo sa týka uznesenia). Cieľom odvolania je preskúmanie rozhodnutia vyšším súdom. Odpor sa podáva proti platobnému rozkazu alebo trestnému rozkazu. Odporom strana signalizuje nesúhlas s rozkazom, čo vedie k tomu, že prípad sa následne preskúma v klasickom súdnom konaní. Pri preklade do cudzieho jazyka je rozoznávanie týchto termínov nesmierne dôležité, aj s ohľadom na právny systém predmetného štátu.

⁴¹ Upomínacím konaním nazývame taký typ súdneho konania, ktoré má formulárovú a elektronickú podobu.

⁴² Pojem *istina* v práve označuje pôvodnú výšku finančného záväzku alebo dlhu, ktorú dlžník dlhuje veriteľovi bez akýchkoľvek pripočítaných úrokov, poplatkov či iných sankcií. Napríklad, ak si niekto požičia 10 000 euro, táto suma predstavuje istinu. Ak musí splácať aj úroky (napríklad 5 % ročne), tak to, čo dlžník spláca, pozostáva z istiny (10 000 eur) a úrokov (5 % z tejto sumy).

Okrem „klasického“ platobného rozkazu sa v praxi zaoberajúcej sa právnym jazykom možno stretnúť aj s tzv. **európskym platobným rozkazom**. Jeho cieľom je zjednodušiť, zrýchliť a znížiť náklady na cezhraničné spory týkajúce sa peňažných pohľadávok v rámci Európskej únie (s výnimkou Dánska). Veriteľ podá návrh súdu pomocou formulára bez nutnosti predkladať dôkazy. Ak dlžník nepodá námietku do 30 dní, rozkaz sa stane vykonateľným a môže byť automaticky uznaný a vymáhaný v inej krajine EÚ. Ak dlžník podá odpor, prípad pokračuje bežným súdnym konaním.

6.3.4 Trestný rozkaz

Jedným z rozhodnutí v trestnom práve je **trestný rozkaz**, ktorý súd vydáva v trestnoprávnej veci bez toho, aby došlo k verejnému prerokovaniu prípadu. Používa sa v prípadoch **menej závažných trestných činov**. Slúži na zjednodušenie a urýchlenie procesu v prípadoch, kde nie je potrebné alebo dokonca žiaduce vykonávať dlhé súdne konanie v klasickom slova zmysle. Ak obvinený nepodá odpor ako prostriedok procesného útoku a procesnej obrany, trestný rozkaz nadobúda právoplatnosť. Ak podá odpor, prípad pokračuje klasickým trestným konaním.

Trestným rozkazom možno uložiť napríklad podmienený trest odňatia slobody, peňažný trest, zákaz činnosti alebo trest povinnej práce. Na tomto mieste možno dodať, že predstavuje také rozhodnutie súdu, ktoré súd vydáva v trestnom konaní na základe predpokladu, že obvinený síce trestný čin spáchal, ale trest prijme bez hlavného pojednávania. Slovenský trestný rozkaz sa tiež začína formuláciou *Trestný rozkaz v mene slovenskej republiky*. Následne je tam aj napr. *Okresný súd ... rozhodol, že obvinený (...) sa uznáva vinným, že ... čím spáchal napr. prečin krádeže podľa Za to sa odsudzuje ...*

6.3.5 Predbežné a neodkladné opatrenie

Nariadenie **predbežného opatrenia** má **dočasnú povahu** a platí len do vydania konečného rozhodnutia v prípade. Existuje však aj pojem **neodkladné opatrenie**. Tu je teda potrebné priblížiť rozdiel, ktorý spočíva medzi týmito dvomi typmi opatrení. V závislosti od ich využitia v trestnom či v civilnom práve môžu mať totiž rôzne využitie a účel.

Predbežné opatrenia v *civilnom práve* slúžia na, ako sme už načrtli vyššie, dočasnú úpravu práv a povinností účastníkov konania, aby sa tak v prvom rade predišlo možnému ohrozeniu výkonu rozhodnutia alebo aby sa zabezpečila ochrana ich práv do konca konania. Napríklad, osoba X podala žalobu proti osobe Y o výživné na dieťa. Osoba X tvrdí, že osoba Y neplatí výživné, čím ohrozuje finančnú situáciu dieťaťa. Kým sa rozhodne vo veci samej, osoba X môže požiadať súd o nariadenie predbežného opatrenia, ktorým by súd nariadil osobe Y

dočasne platit' výživné až do právoplatného rozhodnutia vo veci samej. Neodkladné opatrenia sú v civilnom práve využívané na **okamžité riešenie situácií**, kde hrozí bezprostredné, náhle nebezpečenstvo alebo kde je potrebné rýchlo zasiahnuť. Napríklad, osoba X podala žalobu proti osobe Y o určenie vlastníckeho práva k nehnuteľnosti. Osoba X sa obáva, že osoba Y by mohla počas konania predať alebo inak nakladať s nehnuteľnosťou, čím by mohla ohroziť výsledok konania a spôsobiť nenapraviteľnú škodu. V takomto prípade môže osoba X požiadať súd o nariadenie neodkladného opatrenia, ktorým by súd zakázal osobe Y nakladať s nehnuteľnosťou až do právoplatného rozhodnutia vo veci samej.

Predbežné opatrenia v *trestnom práve* môžu zahŕňať rôzne formy dočasných opatrení, ako napríklad zákaz opustenia krajiny, povinnosť pravidelne sa hlásiť na políciu alebo zákaz kontaktu s určitými osobami. Neodkladné opatrenia v trestnom práve sú často využívané na okamžité zadržanie podozrivej osoby, prehliadku priestorov alebo zaistenie dôkazov, keď hrozí, že by mohli byť zničené alebo inak odstránené. Neraz však slúžia aj na ochranu obetí a svedkov, napr. okamžitým zadržaním podozrivej osoby.

6.3.6 Nález

Osobitnou formou súdneho rozhodnutia je **nález**, avšak je špecifický pre rozhodovanie **ústavného súdu**. Nález ústavného súdu sa používa v prípadoch, kde sa rozhoduje o súlade právnych predpisov s ústavou, medzinárodnými zmluvami, či v individuálnych prípadoch, kde sa posudzuje porušenie základných práv a slobôd. Nález ústavného súdu je konečný a právoplatný hneď po jeho vyhlásení, pričom má zásadný vplyv na ústavnoprávnu prax. Ak ústavný súd zistí nesúlad právneho predpisu s ústavou, jeho nález môže viesť k zrušeniu alebo k zmene takéhoto predpisu.

Tieto formy súdnych rozhodnutí sú zásadné pre pochopenie, ako súdy pristupujú k riešeniu právnych sporov a k zabezpečeniu práv a povinností účastníkov konania.

6.4 Štruktúra súdnych rozhodnutí

Súdne rozhodnutie má vo všeobecnosti štandardne stanovenú štruktúru. Na tomto mieste je dôležité poznamenať, že nie všetky typy súdnych rozhodnutí ju majú rovnakú, pretože sa môžu líšiť podľa typu konania a povahy rozhodnutia. Napríklad, rozsudok musí obsahovať detailnú výrokovú časť a rozsiahle odôvodnenie, zatiaľ čo uznesenie môže byť stručnejšie a zamerané len na procesné otázky. Platobný rozkaz alebo trestný rozkaz sú často jednoduchšie a bez odôvodnenia, pretože sa vydávajú bez pojednávania. Každé rozhodnutie teda odráža konkrétne okolnosti prípadu a závisí od jeho formy a účelu.

Základnú štruktúru súdneho rozhodnutia tvorí:

- a) **Záhľavie (tzv. hlavička)** obsahuje informácie o súde, ktorý rozhodnutie vydal (názov súdu, spisovú značku, identifikačné číslo súdneho spisu, dátum vydania rozhodnutia, ECLI ako európsky identifikátor judikatúry). Uvádza mená sudcov (alebo senátu), ktorí o danej veci rozhodovali.
- b) **Výroková časť (tzv. výrok, enunciát)** je najdôležitejšia časť rozhodnutia, v ktorej súd presne a jednoznačne formuluje svoje verdikt. Rozhodnutie môže obsahovať rôzne výroky, ako napríklad uznanie viny, uloženie trestu, priznanie nároku, zamietnutie žaloby, nariadenie plnenia, zastavenie konania a podobne. Uvádzať ho môže niektorá z fráz, ako napr. *Súd rozhodol/ukladá povinnosť/vyhovuje návrhu/zamieta žalobu/zastavuje konania, (...), resp. súd potvrdzuje napadnutý rozsudok prvého stupňa* (pri opravných prostriedkoch), a pod. Za tým môže byť uvedené, či *žalobcovi ne/priznáva voči žalovanému náhradu trov konania*.
- c) V **odôvodnení** súd vysvetľuje, na základe akých skutočností a dôkazov dospel k svojmu rozhodnutiu. Uvádza právne normy, ktoré boli aplikované, ako aj právne úvahy, ktoré viedli k vydaniu rozhodnutia. Znamená to toľko, že súd nerozhoduje (a ani nesmie rozhodnúť) svojvoľne, ale na základe zákona. Cieľom tejto časti je poskytnúť stranám a vyšším súdom jasný prehľad o logike, postupoch súdneho rozhodovania. Zvykne tak byť najrozsiahlejšou časťou rozhodnutia.
- d) **Poučenie o opravnom prostriedku** informuje strany o možnosti podať opravný prostriedok (napr. odvolanie) proti rozhodnutiu. Uvádza aj lehotu, v ktorej je možné opravný prostriedok podať, a príslušný orgán, ktorému sa má podanie adresovať. Môže tam byť príp. uvedené aj to, že *Proti tomuto uzneseniu nie je prípustný opravný prostriedok* (napr. uznesenie o zastavení konania pre späťvzatie žaloby, uznesenie o schválení zmieru⁴³).
- e) Na konci rozhodnutia je uvedený **dátum** vydania rozhodnutia a **podpis** sudcu alebo sudcov, ktorí rozhodnutie vydali.

Samozrejme, ako sme naznačili už v úvode tejto kapitoly, časti jednotlivých súdnych rozhodnutí sa môžu do istej miery líšiť. Napr. v rozsudku vo veci samej je *odôvodnenie* oveľa podrobnejšie ako v uznesení, inak ale uznesenia zvyknú obsahovať vyššie uvedené časti. V rozkazoch sa odôvodnenie nemusí uviesť vôbec alebo ak, tak len veľmi stručne.

⁴³ Zmier predstavuje dohodu medzi stranami sporu.

6.5 Právoplatnosť a vykonateľnosť súdnych rozhodnutí

V kapitole venovanej právnym normám sme sa zaoberali ich pôsobnosťou, platnosťou a účinnosťou. Na tomto mieste si rozoberieme pojmy ako právoplatnosť a vykonateľnosť, ktoré sa viažu na súdne rozhodnutia ako na individuálne právne akty.

Právoplatnosť znamená, že rozhodnutie už **nemôže byť napadnuté riadnym opravným prostriedkom**⁴⁴, ako je napríklad odvolanie. Rozsudok alebo uznesenie nadobúda právoplatnosť buď **uplynutím lehoty na podanie odvolania**, alebo keď súd vyššej inštancie potvrdí rozhodnutie nižšieho súdu. Právoplatné rozhodnutie má záväznú silu a je konečné pre strany v konaní. Právoplatnosť nastane, ak po vydaní rozhodnutia (napr. rozsudku) **nepodá žiadna strana opravný prostriedok** (napr. odvolanie) v zákonom stanovenej lehote. Táto lehota je zvyčajne **15 dní** odo dňa doručenia rozhodnutia. Ak sa odvolanie nepodá, rozhodnutie nadobúda právoplatnosť. Ak jedna zo strán podá odvolanie alebo iný opravný prostriedok, rozhodnutie nadobudne právoplatnosť až vtedy, keď **vyšší súd potvrdí rozhodnutie nižšieho súdu** alebo teda **rozhodne o opravných prostriedkoch**. V tomto prípade je rozhodnutie právoplatné dňom doručenia rozhodnutia vyššieho súdu. Niektoré rozhodnutia nadobúdajú právoplatnosť okamžite po vydaní, pretože proti nim **nie je prípustný opravný prostriedok** (napríklad určité uznesenia alebo rozhodnutia súdu v istých procesných otázkach).

Vykonateľnosť je v podstate už právny dôsledok právoplatnosti. Súdne rozhodnutie je vykonateľné, keď proti nemu **nemožno podať žiadny opravný prostriedok**, a zároveň v rozhodnutí **uplynula lehota** určená na splnenie povinnosti (v právnej terminológii sa táto lehota tiež nazýva *paričnou* lehotou). Nastáva tak možnosť vymáhať od povinného subjektu právnu povinnosť a rozhodnutie už môže byť reálne vynútené (napr. v exekučnom konaní). Pri niektorých typoch rozhodnutí, ako je predbežné opatrenie, však môže byť rozhodnutie vykonateľné už pred nadobudnutím právoplatnosti.

Výkon rozhodnutia možno realizovať viacerými spôsobmi, a to v závislosti od právneho odvetvia. V trestnom práve napríklad rozhodnutie vykoná orgán, ktorý ho vydal. V občianskom práve je predpokladom vykonateľnosti právoplatné rozhodnutie, ktoré v tejto súvislosti možno nazvať aj exekučným titulom. Súdne rozhodnutie môže ukladať napr. zaplatenie peňažnej

⁴⁴ Ako sme už naznačili skôr, problematike opravných prostriedkov bude venovaná osobitná kapitola, vrátane delenia na riadne a na mimoriadne opravné prostriedky. Relatívna nezmeniteľnosť pritom znamená to, že proti rozhodnutiu síce nie je možné podať riadny opravný prostriedok, mimoriadny však áno.

čiasťky (zrážkou zo mzdy, prikázaním pohľadávky⁴⁵, predajom vecí hnutel'ných i nehnuteľných), vypratanie, odobratie veci alebo prevedenie práce a výkonu.

Právoplatnosť tak predstavuje to, že je rozhodnutie konečné a záväzné. Jeho vykonateľnosť pritom znamená, že sa môže právne vynútiť. Aspoň okrajovo možno spomenúť aj termín *pôsobnosť súdneho rozhodnutia*. Tá určuje, na koho alebo na čo sa rozhodnutie vzťahuje a tiež kde pôsobia jeho účinky, v akých situáciách.

Podľa toho, o aké účinky ide, možno rozlišovať tzv. **konštitutívne** súdne rozhodnutia ako IPA, t. j. také, ktorými sa zakladajú, menia alebo rušia oprávnenia a povinnosti. Tým sa vytvára nová právna situácia, to znamená, nový právny stav. Konkrétne adresátovi teda vznikajú buď nové oprávnenia a povinnosti, alebo dochádza k zmene či k zrušeniu tých pôvodných. Príkladom môže byť rozhodnutie o rozvode či neplatnosti manželstva. Existujú však aj **deklaratórne** súdne rozhodnutia, t. j. také, ktorými sa autoritatívne potvrdzuje, a teda deklaruje (ne)existencia určitých oprávnení a povinností. Nevytvára sa nová právna situácia, len sa „vyjasňuje“, vysvetľuje tá pôvodná. Ide o prípad napr. rozhodnutia o určení otcovstva. Deklaruje sa, resp. potvrdzuje, kto je otcom.

Ide o základné delenie súdnych rozhodnutí, ktoré je dôležité z hľadiska ich významu. Môžu sa však ešte deliť napr. aj podľa podnetu, na základe ktorého sú vydávané, alebo podľa orgánu samotného, ktorý ich vydáva, príp. aj podľa toho, akú časť štruktúry právnej normy realizujú.

Preklady súdnych rozhodnutí sú často vyžadované v rôznych situáciách, napríklad v rámci medzinárodných súdnych sporov (ak je potrebné predložiť rozhodnutie súdu v inej krajine), imigračných a vízových konaní (pri žiadostiach o víza, trvalý pobyt alebo občianstvo), či pri obchodných transakciách (napr. pri zakladaní pobočiek alebo obchodných partnerstiev v zahraničí).

6.6 Systém súdnictva v Slovenskej republike – všeobecný prehľad

V súvislosti so súdnymi rozhodnutiami považujeme za praktické poukázať na systém a postavenie súdov na Slovensku. Slovenský súdny systém má hierarchickú štruktúru (t. j. predpokladá existenciu nižšie, resp. vyššie postavených súdov) a delí sa na sudy okresné, a krajské, Najvyšší súd SR, Najvyšší správny súd SR, Ústavný súd SR a Špecializovaný trestný súd.

⁴⁵ Napríklad, ak niekto dlhuje niekomu peniaze, a zároveň má nejaký príjem (napr. mzdu od zamestnávateľa alebo peniaze na účte), súd môže rozhodnúť, že tieto peniaze, ktoré mal dostať dlžník, dostane ten, komu sa dlhuje, na splatenie dlhu (t. j. veriteľ).

Tento systém funguje na základných princípoch ako sú nezávislosť, nestrannosť a dvojinstančnosť súdneho konania. Vzhľadom na to je potrebné poukázať predovšetkým na pojem tzv. *dvojinstančnosti*, čo znamená, že rozhodnutie nižšieho súdu je možné napadnúť na súde vyššieho stupňa⁴⁶. Tu je prehľad jednotlivých inšancií a ich príslušností:

1. Okresné súdy

Na začiatku celej sústavy slovenského súdnictva stoja okresné súdy ako **súdy prvej inštancie**. Možno ich tak považovať za základný článok celej súdnej sústavy. To, že v rámci nej predstavujú prvú inšanciu znamená, že na nich začína väčšina prípadov. Prevažnú väčšinu prípadov aj riešia, pričom sa môžu týkať občianskoprávných (resp. civilných sporov), rodinných, pracovnoprávných, obchodných, ale aj trestných vecí. Hovoríme tiež, že tieto veci tvoria tzv. *agendu* týchto súdov. V rámci nej tak rozhodujú o civilných sporoch (napr. vlastnícke práva, rodinné záležitosti, pohľadávky), exekučných konaniach a konkurzoch (súvisia s vymáhaním pohľadávok), či trestných konaniach (napr. podvod, krádež, alebo ublíženie na zdraví). Rozhodnutia okresných súdov môžu byť napadnuté na krajských súdoch.

2. Krajské súdy

Krajské súdy fungujú najmä ako odvolacie súdy pre rozhodnutia okresných súdov. Predstavujú tak súdy **druhej inštancie**. V niektorých špecifických prípadoch však môžu vystupovať aj ako súdy prvej inštancie, napríklad ak ide o väčšie obchodné alebo pracovnoprávne spory.

Agendu krajských súdov na Slovensku tak tvoria napr. odvolania proti rozhodnutiam okresných súdov v civilných, obchodných alebo trestných veciach, ale aj konania o správnych žalobách (žaloby proti rozhodnutiam štátnych orgánov, čo je oblasťou správneho práva). Krajské súdy riešia aj špecifické trestné veci väčšieho rozsahu (napr. závažné trestné činy ako sú vraždy, alebo veci spadajúce pod organizovaný zločin, či obchodovanie s drogami). Proti rozhodnutiam krajských súdov je možné podať *dovolanie* ako mimoriadny opravný prostriedok na Najvyšší súd SR.

3. Najvyšší súd Slovenskej republiky

Tento súd je **najvyššie postaveným** súdom v Slovenskej republike. Rozhoduje o mimoriadnych opravných prostriedkoch (dovolania, sťažnosti na porušenie zákona). Okrem toho zabezpečuje jednotné uplatňovanie práva. Najvyšší súd rozhoduje o dovolaniach a

⁴⁶ Viac v samostatnej kapitole venovanej Opravným prostriedkom, ktorá na túto podkapitolu nadväzuje.

sťažnostiach proti rozhodnutiam krajských súdov a Špecializovaného trestného súdu. Preskúmava tiež zákonnosť rozhodnutí nižších súdov, správnych orgánov, a ďalšie úlohy.

Tento súd je tiež tzv. *kolegiátnym* orgánom, čo znamená, že rozhoduje ako kolektívny orgán, nie individuálne. Rozhodnutia súdu sú v rámci neho prijímané zvyčajne v senátoch alebo pléne, ktoré tvoria viacerí sudcovia. Rozhodujú v ňom trestnoprávne, občianskoprávne, obchodnoprávne kolégiá, aby tak zabezpečili špecializované a odborné riešenie prípadov v príslušnej právnej oblasti.

4. Najvyšší správny súd

Ide o samostatný súd, ktorý začal svoju činnosť 1. augusta 2021. Bol zriadený na základe zákona o zriadení Najvyššieho správneho súdu s cieľom špecializovane riešiť správne súdnictvo (v rámci odvetvia správneho práva) a prevziať časť agendy, ktorú predtým vykonával Najvyšší súd SR. Rieši spory medzi jednotlivcami či právnickými osobami a orgánmi verejnej správy, ako sú napríklad rozhodnutia daňových úradov, stavebných úradov, a ďalších štátnych inštitúcií. Jeho činnosť tiež zahŕňa spory týkajúce sa činnosti politických strán. Tento súd vznikol s cieľom odbremeniť Najvyšší súd SR a zabezpečiť špecializovanú agendu v oblasti správneho práva.

4. Špecializovaný trestný súd

Tento súd bol zriadený na rozhodovanie o obzvlášť závažných trestných činoch, ako sú korupcia, ekonomické trestné činy a iné závažné prípady, ktoré do vysokej miery ohrozujú spoločnosť. V rámci neho sa vynášajú rozsudky aj vo veciach týkajúcich sa organizovaného zločinu, terorizmu a ďalších závažných trestných činov. Proti jeho rozhodnutiam je možné podať odvolanie na Najvyšší súd SR.

5. Ústavný súd Slovenskej republiky

Hlavnou úlohou Ústavného súdu SR je strážiť ústavnosť právnych predpisov a rozhodnutí. Rieši ústavné sťažnosti fyzických a právnických osôb a kompetenčné spory medzi štátnymi orgánmi (t. j. spory o to, kto má kompetenciu v určitej veci rozhodovať). Posudzuje ústavné sťažnosti týkajúce sa porušenia základných práv a slobôd. Kontroluje súlad zákonov s ústavou a medzinárodnými zmluvami. Rozhoduje tiež o súlade nariadení vlády a vyhlášok s ústavou.

Kedysi existovali aj *vojenské* súdy a *špeciálne* súdy. Tieto inštalácie však boli zrušené, ich agenda bola presunutá na momentálne fungujúce súdy a na Špecializovaný trestný súd.

Prehľad týchto súdov a ich postavenie v slovenskom súdnom systéme môže poslúžiť pri preklade názvov súdnych orgánov do iných jazykov. Do úvahy je pritom potrebné vziať aj to, akú súdnu inštanciu, resp. stupeň rozhodovania konkrétny súd predstavuje⁴⁷.

6.6.1 Príslušnosť súdov SR, súvisiace pojmy

Keď človek podáva žalobu alebo čelí súdnemu konaniu, dôležitou otázkou je, ktorý súd je oprávnený jeho vec prerokovať a napokon o nej aj rozhodnúť. To, aby o konkrétnej veci rozhodol ten správny súd, upravuje tzv. príslušnosť súdov, ktorá sa delí na *vecnú*, *miestnu* a *funkčnú*. Každý druh príslušnosti má svoj význam a zaisťuje, aby súdne konania prebiehali pred tzv. príslušným súdom.

1. Vecná príslušnosť

Vecná príslušnosť určuje, aký typ súdu (napríklad okresný alebo krajský súd) môže riešiť konkrétny prípad. Rozhoduje o tom tak závažnosť ako aj povaha veci (pozri state venované okresným a krajským súdom uvedené vyššie). Okresné súdy sú spravidla vecne príslušné pre civilnoprávne prípady, akými sú napríklad rozvod manželstva, spory o pohľadávky (napr. ak niekto dlží peniaze), či menej závažné trestné činy. Krajské súdy sú príslušné pre zložitejšie a závažnejšie prípady, akými sú napríklad obchodné spory medzi firmami s vysokými hodnotami, závažnejšie trestné činy (napr. organizovaný zločin), či žaloby voči štátnym rozhodnutiam (správne žaloby).

Príklad

Ak niekto podá žalobu o nezaplatenú faktúru vo výške 500 €, vec bude riešiť okresný súd. Ak však ide o obchodný spor väčšieho rozsahu medzi firmami v hodnote 700 000 €, príslušný tu bude krajský súd.

2. Miestna príslušnosť

Miestna príslušnosť určuje, v ktorom *okrese* alebo *meste*, a teda na akom mieste sa bude prípad riešiť. V civilnom práve sa typicky rozhoduje podľa toho, kde má žalovaný (osoba, proti ktorej je žaloba podaná) trvalé bydlisko alebo sídlo firmy (tzv. pravidlo *všeobecnej miestnej príslušnosti*). Existujú však výnimky, napríklad v rodinných veciach (napr. starostlivosť o

⁴⁷ Napríklad pri preklade z/do nemeckého jazyka je v tomto kontexte možné stretnúť sa s pojmom *Landgericht*, čo doslova znamená *krajský súd*. V tejto súvislosti a pri porovnaní súdneho systému u nás a v Nemecku ho možno pomenovať aj ako *druhostupňový* súd, pričom aj náš krajský súd možno považovať (v mnohých prípadoch) za druhostupňový.

dieťa), kde môže byť príslušný súd podľa bydliska dieťaťa, nakoľko sa v takýchto sporoch berie ohľad práve na jeho záujem.

Príklad

Ak niekto žaluje osobu, ktorá žije v Bratislave, miestne príslušný bude súd v Bratislave, aj keď žalobca (ako ten, čo žaluje) býva v Košiciach.

3. Funkčná príslušnosť

Funkčná príslušnosť určuje, ktorý súd rozhoduje v rôznych fázach konania, teda či prípad rieši súd prvej inštancie (napr. okresný súd) alebo súd odvolací (napr. krajský súd). Väčšina prípadov začína na okresnom alebo krajskom súde v závislosti od vecnej príslušnosti. Ak sa niekto *odvolá* proti rozhodnutiu súdu prvej inštancie, prípad preberie súd vyššej inštancie. Napríklad, ak rozhodoval okresný súd, odvolanie rieši krajský súd.

Príklad

Ak okresný súd rozhodne v rozvodovom konaní a jedna zo strán s rozhodnutím nesúhlasí, môže podať odvolanie na krajský súd, ktorý tento prípad prehodnotí.

Vecná príslušnosť tak určuje, ktorý typ súdu rieši konkrétny prípad (napr. okresný alebo krajský súd). Miestna príslušnosť hovorí o tom, kde sa bude konať. Funkčná príslušnosť určuje, ktorý súd rieši rôzne fázy konania, napríklad v prvej inštancii alebo v rámci odvolacej inštancie.

Na záver ešte ponúkame krátke schematické znázornenie postavenia a fungovania súdov SR, s príkladmi na typy jednotlivých konaní.

Civilné veci, vrátane vecí rodinných: Okresné súdy → Krajské súdy → Najvyšší súd.

Trestné veci: Okresné súdy → Krajské súdy → Špecializovaný trestný súd (v závažných prípadoch) → Najvyšší súd.

Správne veci: Krajské súdy (vrátane správnych orgánov*⁴⁸) → Najvyšší *správny* súd.

Ústavnoprávne veci: Ústavný súd SR.

⁴⁸ Správne veci sa najprv riešia na úrovni správnych orgánov (napríklad úrady, obce), ktoré rozhodujú v správnych konaniach. Až keď nie je strana spokojná s rozhodnutím správneho orgánu, môže podať žalobu na príslušný krajský súd, ktorý v správnom súdnictve vystupuje ako súd prvej inštancie.

Tieto pravidlá zaisťujú, že súdne prípady sú riešené na správnom mieste a správnymi sudcami podľa typu a závažnosti veci. Vyššie uvedený prehľad je dôležitý aj pre v budúcnosti praktizujúcich úradných prekladateľov a tlmočníkov.

6.6.2 Obsadenie súdov

Dôležitým aspektom, ktorý sa týka problematiky súdov a s nimi súvisiacej terminológie, je ich obsadenie. Ide o to, kto rozhoduje pri súdnych konaniach. V rámci nich totiž nie vždy rozhoduje len jeden sudca. Podľa závažnosti prípadu, právnej agendy a ďalších pravidiel môže rozhodovať buď *samosudca*, alebo *senát*, a to v zložení viacerých sudcov.

Samosudca je jediný sudca, ktorý rozhoduje o prípade sám, bez ďalších sudcov či prísediach. Tento typ obsadenia je príznačný najmä pre rozhodovanie o bežných prípadoch, keď nie je potrebná rozsiahla konzultácia alebo komplikovaná právna analýza. Samosudca rieši napríklad civilnoprávne spory menšieho rozsahu (pohľadávky, či rodinné záležitosti, ako rozvodové konanie), existujú však aj mnohé trestné činy, ktoré nevyžadujú vysokú mieru špecializácie alebo ktoré nemajú tak závažný spoločenský dopad (napr. ohováranie podľa § 373 Trestného zákona, alebo ublíženie na zdraví z nedbanlivosti, ak nedošlo k ťažkému ublíženiu na zdraví podľa § 155, resp. aj § 156 Trestného zákona). Existuje však aj rozhodovanie o väzbe, pri ktorej rozhoduje **sudca pre prípravné konanie (samosudca)** o tom, či bude obvinený vzatý do väzby alebo ponechaný na slobode. Väzba⁴⁹ sa môže uplatniť v prípadoch, keď existujú obavy z úteku obvineného, z ovplyvňovania svedkov, pokračovania v trestnej činnosti, alebo ak si to vo všeobecnosti vyžaduje ochrana spoločnosti. Ide tak o prípad z oblasti trestného práva, v štádiu prípravného konania.

Senát je skupina viacerých sudcov, ktorí spoločne rozhodujú o zložitejších prípadoch. Zvyčajne senát pozostáva z troch alebo viacerých sudcov, ktorí posudzujú dôkazy a na základe hlasovania vydávajú rozhodnutie. Rozhodovanie v senáte prichádza do úvahy najmä v prípadoch väčšieho rozsahu alebo vyššej závažnosti, keď je potrebný väčší počet odborníkov pre lepšie posúdenie veci a komplexnejšie rozanalyzovanie prípadu. Môže ísť napríklad o trestné činy závažnejšieho dopadu na spoločnosť (napr. vražda, korupcia), prípadne už predtým spomínané veľké obchodné či správne spory. Napríklad, ak sa rieši prípad rozsiahleho podvodu alebo organizovaného zločinu, o rozsudku rozhoduje senát zložený z viacerých sudcov, aby sa tak zabezpečila čo najvyššia miera objektivity.

⁴⁹ Z terminologického hľadiska je potrebné dávať si pozor na význam slova *väzba* a *väzenie*. Väzenie je forma trestu, ktorú súd uloží osobe, ktorá bola právoplatne odsúdená za spáchanie trestného činu. Ide o výkon trestu odňatia slobody. Väzba je dočasné preventívne opatrenie pre obvinených alebo podozrivých, ktorí čakajú na súdny proces alebo jeho ukončenie.

Prísediaci⁵⁰ (alebo **prísediaci sudca**) sú osoby, ktoré sa zúčastňujú na súdnych konaniach po boku sudcu alebo senátu a pomáhajú pri rozhodovaní. Nie sú to profesionálni sudcovia, ale občania zvolení z radov verejnosti, ktorí pomáhajú pri rozhodovaní, najmä v trestných veciach. Prísediaci sa podieľajú predovšetkým na prípadoch, v ktorých sa vyžaduje, aby do rozhodovania vstúpil aj „hlas verejnosti“ – napríklad v trestných veciach, kde rozhodujú o vine a treste obvineného. V súčasnosti už prísediaci vykonávajú svoju pôsobnosť len v senátoch v rámci okresných súdov na prvostupňovej úrovni.

Kolégium je špecializovaný orgán sudcov na najvyšších súdoch (napríklad na Najvyššom súde SR), ktorí sa špecializujú na konkrétnu oblasť práva, ako je trestné právo, občianske právo, alebo obchodné právo. Kolégium zaisťuje odborné a konzistentné riešenie prípadov v danej oblasti a môže rozhodovať o prípadoch, ktoré sú mimoriadne komplikované alebo majú veľký význam pre právny systém ako celok. V rámci kolégia môžu sudcovia konzultovať právne otázky, riešiť nejednotnosť či rozpory v rozhodovaní medzi jednotlivými sudcami alebo senátmi. Zabezpečujú tak jednotnú interpretáciu právnych predpisov v konkrétnom právnom odvetví. Ak sa v tejto súvislosti vyskytnú odlišné právne výklady zákona v občianskych alebo trestných prípadoch, občianskoprávne alebo trestnoprávne kolégium na Najvyššom súde môže vydávať rozhodnutia, ktoré ovplyvnia jednotné rozhodovanie nižších súdov. Na tomto mieste možno podotknúť, že niekedy existovalo na Najvyššom súde aj správne kolégium, ktorého agendu však nakoniec prebral Najvyšší správny súd.

V rámci slovenského súdnictva sa možno stretnúť aj s termínom **sudca – spravodajca**. Ide o člena senátu, ktorý je poverený prípravou konkrétnej veci na rozhodnutie. V rámci svojej úlohy plní viacero činností, ako napr. príprava súdneho spisu či vypracovanie návrhu rozhodnutia. Jeho pôsobenie sa v slovenskom právnom poriadku spája najmä s Ústavným súdom SR s Najvyšším súdom SR.

Na základe vyššie uvedeného sme chceli vysvetliť, ako je súdne rozhodovanie v Slovenskej republike rozdelené medzi rôzne typy orgánov a sudcov ako súdnych autorít, čím by sa mal zabezpečiť odborný prístup k prípadom každého druhu a povahy, ktorý je v súlade so zákonom a požiadavkami na spravodlivosť.

6.7 Úradné dokumenty

V tejto podkapitole sa v súvislosti s IPA a právnymi aktmi vo všeobecnosti budeme venovať osobitnej kategórii právnych písomností, s ktorými môžu prísť prekladatelia do styku,

⁵⁰ Tento termín a jeho definícia môžu byť nápomocné opäť pri preklade z/do nemčiny. V nemeckom právnom jazyku totiž existuje pojem *Schöffengericht*, ktorý možno preložiť ako *súd s prísediacimi* alebo *laický súd*.

preto je nesmierne užitočné mať prehľad o ich existencii a špecifikách. Patria sem rôzne dokumenty úradného charakteru, vrátane osvedčení a listín. Majú predovšetkým **dôkaznú hodnotu**, samy o sebe však **nevytvárajú novú právnu skutočnosť**, „len“ istú skutočnosť **potvrdzujú**. Na rozdiel od súdnych rozhodnutí, predmet takýchto dokumentov nie je sporný, len sa **konštatuje**, lebo ním treba niekde **disponovať**, príp. sa ním treba niekde preukázať. S cieľom poukázať na tieto dokumenty sme vybrali niektoré ich príklady, ktoré predstavujú tzv. **verejné listiny** (viď. nižšie).

Do tejto kategórie ich radíme na základe tzv. Haagskeho dohovoru.⁵¹ Ide o **oficiálne dokumenty vydávané verejnými alebo štátnymi orgánmi**, ktoré slúžia ako dôkazy o určitých právne relevantných **skutočnostiach**. Majú významnú úlohu v administratívnych procesoch, pretože dokumentujú dôležité osobné a právne udalosti. Obsahujú tiež špecifické termíny, ktoré musia byť presne preložené, aby ostal zachovaný ich právny význam v cieľovom jazyku. Tieto dokumenty sa tiež často vyžadujú pri rôznych konaniach, úkonoch v rámci úradov, pri získavaní víz, občianstva, alebo pri overovaní identity, či ďalších právnych vzťahoch. Chyby v ich preklade môžu viesť k problémom pri vykonávaní vyššie uvedených činností v iných krajinách, či k spochybneniu pravosti a dôveryhodnosti dokumentu, čo môže následne spôsobiť komplikácie pri jeho uznaní.

Úradné osvedčenia často vyžadujú notárske overenie, resp. overenie ich pravosti, aby sa tým potvrdila ich platnosť a relevantnosť z hľadiska právnych úkonov. Rôzne štáty môžu používať iné formáty a termíny, resp. názvoslovie pre úradné osvedčenia. Z tohto dôvodu musia byť prekladatelia oboznámení s týmito rozdielmi, aby tieto dokumenty dokázali správne interpretovať a preložiť. Okrem toho musia zabezpečiť, aby ich preklad zodpovedal požiadavkám právnych systémov v cieľovom jazyku a aby boli zhotovené podľa štandardov úradov a príslušných inštitúcií.

⁵¹ Ide o tzv. *Dohovor o zrušení požiadavky vyššieho overenia zahraničných verejných listín*, ku ktorému Slovenská republika pristúpila 5. októbra 1961 (ďalej len „Haagsky dohovor“). Tento dohovor sa zameriava na overovanie verejných listín, aby boli uznané v zahraničí, napríklad prostredníctvom tzv. *apostille* doložky. Za verejné listiny sa podľa Haagskeho dohovoru a na účely jeho aplikácie považujú napríklad správne listiny (napr. matričné doklady ako rodný list, sobášny list, úmrtný list), notárske písomnosti (napr. notárom osvedčené listiny), či rôzne úradné osvedčenia, ktoré sa umiestňujú na listiny podpísané súkromnými osobami, ako sú napr. osvedčenia potvrdzujúce registráciu listiny. Na tomto mieste je dôležité poznamenať, že sem patria aj súdne rozhodnutia, ktorými sme sa zaoberali v predchádzajúcej kapitole. Ďalším pre prekladovú prax relevantným písomnostiam sa budeme venovať v pokračovaní učebnice v rámci predmetných právnych odvetví.

6.7.1 Sobášny list

Dokument potvrdzujúci uzavretie manželstva (v tomto zmysle ako existenciu určitého právneho stavu) medzi dvoma osobami je **sobášnym listom**. Je tzv. matričným dokladom, pretože ho vydáva matričný úrad⁵². Vystavuje sa na základe civilného alebo cirkevného sobáša. Zvykne začínať formuláciou: „*V knihe manželstiev matričného úradu ... je zapísané: ...*“, pričom sa tam uvádza zväzok, ročník, strana a por. číslo (ako poradové číslo záznamu). Ďalej obsahuje nasledovné údaje:

- mená a priezviská manželov, ich dátumy a miesta narodenia, rodné čísla
- stav manželov (slobodný/á, rozvedený/á)
- údaje o oboch rodičoch novomanželov, ako sú ich mená, priezviská, dátumy a miesta narodenia
- dátum a miesto sobáša, t. j. kedy a kde sa sobáš uskutočnil
- údaje o svedkoch, t. j. ich mená a priezviská
- poznámky dopĺňujúceho charakteru, napr. *ženích je štátny občan Českej republiky*
- podpisy manželov, svedkov, matrikára alebo duchovného, ktorý sobáš vykonal

Je často požadovaný pri zmene priezviska (resp. pri preukazovaní tejto zmeny v súvislosti s manželstvom, napr. v rámci zamestnania alebo štúdia), pri právnych otázkach týkajúcich sa manželského stavu, či pri potvrdzovaní manželstva pri iných právnych úkonoch (napr. dedičské konanie). Manželský stav sa ním tiež dokladuje pri žiadosti o hypotéku alebo pri iných záležitostiach finančného charakteru (napr. žiadosť o spoločný bankový účet). Preukazuje sa ním aj manželstvo pri narodení dieťaťa a vystavení jeho rodného listu.

⁵² V prípade tohto úradu ide o evidenčnú inštitucionálnu zložku obecného úradu oprávnenú vykonávať najmä rôzne zápisy (o sobášoch, narodení dieťaťa, úmrtí osoby, zmene mena, priezviska a pod.).

SLOVENSKÁ REPUBLIKA
SOBÁŠNY LIST

Č.:

V knihe manželstiev matričného úradu Bratislava - Karlova Ves

zväzok 29 ročník 2020 strana 175 por. č. 200 je zapísané:

Deň, mesiac, rok a miesto uzavretia manželstva	04.12.2020 štvrtý december dvadsiateho storočia Bratislava - Karlova Ves	
Meno a priezvisko, rodné priezvisko	ženich Toby Michael Bailey rod. Bailey	nevesta Mária Michaela Bažanová rod. Štárková
Deň, mesiac, rok a miesto narodenia	12. september 1982 München, Spojené štáty americké	24. december 1982 Humenné
Rodné číslo	neuvedené	825124/9885
Stav	rozvedený	rozvedená
Mená a priezviská, rodné priezviská rodičov	Stephen Michael Bailey rod. Bailey Marion Marie Bailey rod. Kunderová	Soľan Štárk rod. Štárk Mária Štárková rod. Štárková
Dohoda o priezvisku a o priezvisku ich detí mužský a ženský tvar	Bailey Bailey	Bailey Bažanová Bažanová
Poznámky	Ženich je štátny občan Spojených štátov amerických.	

Bratislava - Karlovej Vsi
V 04. 12. 2020
dňa

MARIANA ČADĚ BRATISLAVA
MATRIČNÝ ÚRAD
0464924

Bc. Andreja Bažanová
meno a priezvisko matrikára

podpis

T MY SR 27-005 I/2011

Obr. č. 4

Zdroj: <https://www.legalizacnecentrum.sk/wp-content/uploads/2021/03/apostila-sobasneho-listu-vzor-web.jpg>

6.7.2 Úmrtný list

V prípade **úmrtného listu** ide o oficiálny dokument potvrdzujúci úmrtie osoby. Rovnako ako v prípade sobášneho listu, aj tento môže začínať formuláciou: „*V knihe úmrtí matričného úradu ... je zapísané* „, „“. Služi ako oficiálny dôkaz o jej úmrtí, pričom obsahuje:

- osobné údaje zosnulého, a to jeho meno, priezvisko, rodné priezvisko, dátum a miesto narodenia, rodné číslo, či štátne občianstvo a jeho pohlavie
- dátum (deň, mesiac, rok) a miesto úmrtia
- priestor na poznámky

- názov dokladu a označenie matričného úradu, ktorý doklad vyhotovuje
- deň, mesiac a rok zápisu do matriky

Tento dokument je tiež potrebný pri rôznych administratívnych úkonoch, ako napríklad vybavovanie dedičských záležitostí, zrušenie dokladov zosnulého (t. j. zrušenie občianskeho preukazu, pasu či iných osobných dokladov), alebo oznámenie úmrtia sociálnej a zdravotnej poisťovni (t. j. poistné plnenia) bankám a iným inštitúciám. Možno tak skonštatovať, že je nevyhnutný pri správnych úkonoch súvisiacich s úmrtím.

SLOVENSKÁ REPUBLIKA
ÚMRTNÝ LIST č.:

V knihe úmrtí matričného úradu

zväzok	ročník	strana	por. č.	je zapísané:
Deň, mesiac, rok a miesto úmrtia				
Meno a priezvisko, rodné priezvisko				
Pohlavie				
Trvalý pobyt				
Deň, mesiac, rok a miesto narodenia				
rodné číslo				
Poznámky				

V _____
dňa _____

_____ meno a priezvisko matrikára
_____ podpis

T M V SR 27-006 1/2011 0000000

Obr. č. 5

Zdroj: https://www.minv.sk/swift_data/source/verejna_sprava/galerie/nove_matricne_doklady_2011/2/matricny-umrtny-2011.jpg?v=2

6.7.3 Rodný list

Dokument, ktorý potvrdzuje narodenie osoby, predstavuje **rodný list**. Vydáva ho matrika v mieste, kde sa dieťa narodilo, je teda tiež matričným dokladom. Rovnako ako dokumenty uvedené vyššie, aj rodný list má stanovené údaje, ktoré musí obsahovať. Ide o:

- meno, priezvisko, dátum a miesto narodenia, rodné číslo dieťaťa
- mená, priezviská, rodné priezviská, dátumy a miesta narodenia, štátne občianstvo a rodné čísla oboch rodičov
- názov dokladu a označenie matričného úradu, ktorý doklad vyhotovuje
- deň, mesiac a rok vyhotovenia rodného listu
- podpis oprávnenej osoby a odtlačok úradnej pečiatky matričného úradu
- rovnako je tam aj priestor na poznámky

Rodný list sa často vyžaduje pri zápisoch dieťaťa v školách, pri získavaní občianstva a iných administratívnych úkonoch. Potrebný je napríklad aj pri prvej žiadosti o občiansky preukaz. Požadovať ho možno aj pri vybavovaní cestovného pasu, pri uzatváraní manželstva v cudzine či pri vycestovaní za prácou do zahraničia.

SLOVENSKÁ REPUBLIKA
RODNÝ LIST

Č.: 415/2021

V knihe narodení matričného úradu Humenné

zväzok 46 ročník 1982 strana 241 por.č. 1343 je zapísané

Deň, mesiac, rok narodenia a rodné číslo	24.12.1982 dvadsiaty štvrtý december jedentisíc deväťsto osemdesiatka	826224/1982
Miesto narodenia	Humenné	
Meno a priezvisko	Michaľko Štardžiová	
Pohlavie	ženská	
Otec	Meno a priezvisko, rodné priezvisko, deň, mesiac, rok a miesto narodenia, štátne občianstvo, rodné číslo	Štefan Štardžik, rodn. Štardžik, 05. október 1958, Humenné, Slovenská republika, neuvedené
Matka	Meno a priezvisko, rodné priezvisko, deň, mesiac, rok a miesto narodenia, štátne občianstvo, rodné číslo	Mária Štardžiová, rodn. Mrlcová, 27. december 1960, Humenné, Slovenská republika, neuvedené
Poznámky	///	

v Bratislave - Starom Meste
dňa 10. 03. 2021

 181459

Lenka Štardžiová
 meno a priezvisko matrikára

 podpis

T 86/35.07.004 12011

Obr. č. 6

Zdroj: <https://www.legalizacnecentrum.sk/wp-content/uploads/2021/03/apostila-rodny-list.jpg>

6.7.4 Diplom o ukončení vysokej školy

V prípade **diplomu o ukončení vysokej školy** ide opäť o oficiálny dokument potvrdzujúci úspešné dokončenie štúdia (na vysokej škole alebo univerzite). Tentokrát ho vydáva príslušná vzdelávacia inštitúcia.

Diplom musí obsahovať niekoľko podstatných údajov, a to:

- meno, priezvisko, dátum a miesto narodenia absolventa

- názov školy alebo univerzity, fakulty ako údaje o inštitúcii, ktorá diplom vydáva, názov študijného programu
- deň, mesiac a rok, kedy bol študijný program úspešne ukončený
- udelený titul (napr. bakalár, magister, inžinier, doktor)
- podpisy oprávnených osôb (napr. rektora, dekana) a odtlačok úradnej pečiatky vzdelávacej inštitúcie

Takýto diplom je oficiálnym dôkazom o dosiahnutom vzdelaní a je potrebný pri rôznych administratívnych a profesionálnych úkonoch. Typickým príkladom je uchádzanie sa o pracovné miesto, kde je požadované vysokoškolské vzdelanie. Je potrebné ho predložiť, resp. pripojiť k prihláške ako doklad pri prihlásení sa na ďalšie štúdium (napr. po úspešnom ukončení bakalárskeho štúdia sa absolvent prihlási na magisterské štúdium). Môže byť potrebný pri úradnom overovaní (tzv. apostila⁵³) pre použitie v zahraničí, alebo pri registrácii do rôznych profesijných organizácií či komôr.

SLOVAK REPUBLIC
COLLEGE OF INTERNATIONAL BUSINESS
ISM SLOVAKIA IN PREŠOV

SLOVENSKÁ REPUBLIKA
VYSOKÁ ŠKOLA MEDZINÁRODNÉHO PODNIKANIA
ISM SLOVAKIA V PREŠOVE

DIPLOMA - DIPLOM

Janko HRASKO1

born on 1st January 2000 in Ábelová
has completed his university studies at the bachelor level
in the study programme of
International Business in Trade and Services
in the special field of study
8. Economics and Management
and according to Section 52 (5) of the Act No. 131/2002 Coll. on
Higher Education and on the change and amendments to some Acts
as amended is hereby awarded the academic degree

narodený 1. januára 2000 v Ábelovej
absolvoval bakalársky stupeň vysokoškolského štúdia
v študijnom programe
Medzinárodné podnikanie v obchode a službách
v študijnom odbore
8. ekonómia a manažment
a podľa § 52 ods. 5 Zákona č. 131/2002 Z.z. o vysokých školách
a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších
predpisov sa mu udeľuje akademický titul

Bakalár (v skratke / abbreviated as " Bc. ")

Prešov

doc. PaedDr. Marek Storoška, PhD.
Rector - rektor

Č. ACVŠMP ISM

Obr. č. 7

Zdroj: https://www.ismpo.sk/files/layout/pdf-subory/dokumenty/Vzory%20dokladov/MPb-Vzory_dokladov.pdf

⁵³ *Apostila* je osobitná doložka, ktorá slúži na overenie pravosti verejných dokumentov, aby mohli byť uznané v zahraničí. Je výsledkom už spomínaného Haagskeho dohovoru z roku 1961, ktorý zjednodušil proces legalizácie dokumentov medzi štátmi, ktoré tento dohovor podpísali. Nahrádza zložitejší proces legalizácie dokumentov cez konzuláty a veľvyslanectvá. Využíva sa napríklad pri overovaní rodných, sobášnych alebo úmrtných listov pre použitie v zahraničí, uznávaní diplomov a iných vzdelávacích certifikátov, či pri preukazovaní súdnych alebo notárskych rozhodnutí mimo krajiny, kde boli vydané. Apostila má podobu pečiatky alebo nálepky na zadnej strane listiny, ktorú je potrebné overiť, a tiež v bodoch potvrdzujúcich pravosť priloženého dokumentu.

6.7.5 Osvedčenie o štátnom občianstve

Podľa § 9a zákona č. 40/1993 Z. z. o štátnom občianstve Slovenskej republiky je toto osvedčenie tiež verejnou listinou. Potvrďuje sa ním, že osoba uvedená v osvedčení má slovenské štátne občianstvo. Tento dokument má obsahovať niekoľko základných údajov:

- meno, priezvisko, dátum a miesto narodenia dotyčnej osoby
- potvrdenie, že osoba má štátne občianstvo Slovenskej republiky – *je štátnym občanom Slovenskej republiky*
- názov a adresa úradu, ktorý osvedčenie vydal
- dátum, kedy bolo osvedčenie vydané
- podpis oprávnenej osoby a úradná pečiatka

Osvedčenie o štátnom občianstve sa často požaduje v rôznych situáciách, napríklad pri narodení dieťaťa v zahraničí alebo na preukázanie pôvodného občianstva pri žiadosti o občianstvo inej krajiny. Preklady osvedčení o štátnom občianstve môžu byť potrebné pri cezhraničných súdnych konaniach, v rámci žiadostí o víza alebo o občianstvo, či ďalších administratívnych procesoch v iných krajinách, ako sú napr. žiadosti o štúdium alebo zamestnanie v zahraničí. Osvedčenie o štátnom občianstve Slovenskej republiky vydáva príslušný okresný úrad v sídle kraja na základe písomnej žiadosti. Žiadosť sa podáva osobne na okresnom úrade v sídle kraja, diplomatickej misii alebo konzulárnom úrade Slovenskej republiky.

6.7.6 Výpis a odpis z registra trestov

Dokument potvrdzujúci, či osoba má alebo nemá záznamy v trestnom registri, je **výpis z registra trestov**. Obsahuje meno žiadateľa, dátum vydania a informácie o prípadných trestných činoch, ak existujú, inak formuláciu „*Nemá záznam v registri trestov GP (Generálnej prokuratúry) SR.*“. Tento dokument sa často vyžaduje pri nástupe do nového zamestnania, alebo pri právnych konaniach či pri žiadosti o udelenie víza.

Existuje však aj tzv. **odpis z registra trestov**. Výpis z registra trestov je stručnejší dokument, ktorý potvrdzuje, či osoba má alebo nemá trestný záznam, zatiaľ čo odpis z registra trestov je **podrobnejší** a poskytuje úplný prehľad všetkých trestných záznamov a súvisiacich detailov. Poskytuje detailnejšie a úplné informácie o trestných záznamoch osoby, vrátane všetkých historických údajov a súdnych rozhodnutí. Môže obsahovať aj detaily o vykonaných trestoch, oslobodeníach, amnestiách alebo o zahľadení trestov. Požadovať ho možno pri súdnych konaniach alebo pri iných právnych úkonoch, napr. pri vydávaní rôznych oprávnení,

preukazov (napr. zbrojný preukaz). Vyžadovať ho môže aj zamestnávateľ, aby zabezpečil, že kandidát nemá relevantné trestné záznamy, ako doklad o jeho bezúhonnosti.

Register trestov Generálnej prokuratúry Slovenskej republiky
Kvetná 13, 814 23 Bratislava
Číslo žiadosti: 9819-20210301-801416-111-3-3 Kód RT: AUSTRIA2P03M Počet strán: 1 Dátum a čas: 01.03.2021 13:38

Výpis z registra trestov
(údaje podľa § 10 ods. 1 až 11 a § 11 zákona č. 330/2007 Z. z. z 20. júna 2007 o registri trestov)

Žiadateľ (osobné údaje):

Meno:	Michal	Miesto narodenia:	Horná
Priezvisko:	Buday-Budimirov	Štát narodenia:	Slovenská republika
Rodné priezvisko:	Štúrčáková	Štátne občianstvo:	Slovenská republika
Dátum narodenia:	24.12.1982	Číslo OP/pasu:	J0523387
Rodné číslo:	804234/8845		
Pohlavie:	Žena		

Záznam registra trestov:
Vykázaný počet záznamov: 0

Nemá záznam v Registri trestov GP SR

Strana 1 z 1

Poplatok bol uhradený prostredníctvom IOM.

pečiatka a podpis zodpovedného pracovníka

Obr. č. 8

Zdroj: <https://www.legalizacnecentrum.sk/wp-content/uploads/2021/03/apostila-vypis-z-registra-trestov.jpg>

Diskutujte

- o tom, čo je podstatou procesu aplikácie práva;
- vysvetlite pojem *individuálny právny akt*;
- uvažujte o charakteristikách súdneho rozhodnutia a opíšte jeho základnú štruktúru;
- diskutujte o jednotlivých formách súdneho rozhodnutia. Uved'te k nim príklady;

- uveďte rozdiel medzi *platnosťou* a *právoplatnosťou* súdneho rozhodnutia ako IPA;
- uveďte príklady úradných osvedčení. Charakterizujte ich;
- vysvetlite pojem *apostila* a jej význam v úradnom preklade.

VII. KAPITOLA

OPRAVNÉ PROSTRIEDKY, POJMOVÉ VYMEDZENIE, ZÁKLADNÁ CHARAKTERISTIKA, VÝZNAM, DELENIE

7.1 Opravné prostriedky voči súdnym rozhodnutiam

Neoddeliteľnú súčasť zaobrania sa právom a právnou teóriou, s dôrazom na súdne konania a rozhodnutia, tvoria opravné prostriedky. Vo svojej praxi sa s nimi často stretávajú aj úradní prekladatelia, pričom ich preklad z/do cudzieho jazyka nemusí byť vždy jednoznačný. Každý opravný prostriedok má totiž svoje presne vymedzené využitie v závislosti od druhu súdneho rozhodnutia, voči ktorému smeruje, a rozdielov v právnych systémoch jednotlivých krajín, ktoré sa môžu týkať aj aplikácie opravných mechanizmov. Z tohto dôvodu je dôsledné ovládanie toho, aké opravné prostriedky existujú a kedy sa ktoré využívajú, nesmierne dôležité.

Vzhľadom na ich význam tak v rámci teórie práva ako aj právneho jazyka a prekladu sme sa im na základe vyššie uvedeného rozhodli venovať osobitnú kapitolu. Jej cieľom je priblížiť základnú charakteristiku a delenie opravných prostriedkov vo všeobecnosti, pričom bližšími detailmi vzhľadom na konkrétne právne odvetvie (občianske právo a civilný proces, trestné právo a trestný proces), v ktorom sa aplikujú, sa budeme zaoberať v pokračovaní tejto učebnice.

Na začiatok vychádzame z toho, že ideálnou situáciou je, keď je určité súdne rozhodnutie vecne správne a spravodlivé, pričom má byť v súlade so zákonom. Vecne správne značí, že je v súlade s hmotným právom, zákonné, že je v súlade aj s právom procesným, a napokon to, že je spravodlivé, znamená, že vyhovuje požiadavkám, ktoré sa kladú na spravodlivosť. Takýto stav sa však nie vždy podarí dosiahnuť, a ak aj áno, môže účastník konania subjektívne pociťovať, že je rozhodnutie voči nemu nesprávne a nespravodlivé. Inokedy môže byť rozhodnutie naozaj poznačené jednou, či viacerými chybami, ktoré sa v právnej terminológii zvyknú nazývať aj *vadami* (tie sa môžu týkať napríklad nesprávneho posúdenia veci, alebo porušenia práva na spravodlivý proces, atď.). Z tohto dôvodu, a tiež dôvodu zachovania práva na súdnu a inú ochranu, existuje možnosť *nápravy* súdnych rozhodnutí, prirodzene, s určitými zákonnými obmedzeniami. Túto možnosť nápravy nachádzame v tzv. opravných prostriedkoch.

Reálne uplatnenie práva na súdnu a inú právnu ochranu, ktoré je zakotvené v slovenskej ústave v Čl. 46, vyžaduje, aby sa každý mohol procesnou cestou brániť proti rozhodnutiam, ktoré súdy vydali už v prvej inštancii. Oprávnený subjekt sa môže voči vadám brániť skrz opravný prostriedok, t. j. procesný úkon strany, prípadne iného subjektu, ktorého účinkom je začatie konania (pričom ide o tzv. *opravné konanie*), predmetom ktorého je **preskúmanie napadnutého rozhodnutia a/alebo konania**, v ktorom bolo toto rozhodnutie vydané. Opravné prostriedky tak predstavujú významný **prostriedok právnej ochrany** účastníkov súdneho konania, pričom umožňujú nielen preskúmanie, ale dokonca aj **nápravu prípadných chýb alebo nesprávnych rozhodnutí** súdu. V právnych systémoch sa považujú za základné záruky spravodlivosti a zákonnosti súdnych konaní. Prostredníctvom nich sa tiež zabezpečuje, aby rozhodnutia súdov, najmä tých prvostupňových, boli preskúmané vyššou súdnou inštanciou. Tým by sa malo minimalizovať riziko justičných omylov alebo rôznych iných nezákonných postupov.

Ako sme už spomínali, táto kapitola sa zameria na právny rámec opravných prostriedkov v rámci súdneho systému, ich klasifikáciou, účelom a uplatnením. Bližšie tak rozoberieme riadne a mimoriadne opravné prostriedky, ako aj podmienky ich prípustnosti, lehoty na ich uplatnenie a účinky, ktoré so sebou prinášajú. Opravnými prostriedkami sú odvolanie, dovolanie, dovolanie generálneho prokurátora a žaloba na obnovu konania. Odvolanie sa považuje za tzv. **riadny** opravný prostriedok, a zároveň aj jediný riadny opravný prostriedok. Dovolanie, dovolanie generálneho prokurátora a žaloba na obnovu konania sú **mimoriadnymi** opravnými prostriedkami. V praxi sa však možno stretnúť aj s inými, osobitnými opravnými mechanizmami ako sú odpor a sťažnosť⁵⁴, ktorým sa tiež budeme venovať, a to najmä s ohľadom na ich využitie a využitie odvolania.

7.1.1 Odvolanie

V prípade odvolania ide o jediný riadny opravný prostriedok, pričom sa ním zásadne napáda ešte *neprávoplatné* rozhodnutie⁵⁵. Umožňuje účastníkovi konania požiadať súd vyššej inštancie o preskúmanie rozhodnutia súdu prvej inštancie. Odvolanie môže byť podané z dôvodov skutkových (napr. ak súd nedostatočne zistil skutkový stav veci) aj právnych chýb (napr. súd pochybil v právnom posúdení prípadu) v rozhodnutí.

⁵⁴ V rámci procesnej teórie sa neradia k opravným prostriedkom ako takým, ale predstavujú tzv. *prostriedky procesného útoku a procesnej obrany*.

⁵⁵ Viac v kapitole 6.5 *Právoplatnosť a vykonateľnosť súdnych rozhodnutí*

Podáva sa tak proti rozhodnutiam súdov **prvej inštancie** vo veci samej. Vo všeobecnosti sa podáva proti **rozsudkom** a presne **zákonne vymedzeným uzneseniam**⁵⁶ (napr. uznesenie o zastavení konania), ak zákon neustanovuje inak. Lehota na podanie odvolania je spravidla 15 dní od doručenia rozhodnutia.

7.1.2 Dovolanie

Mimoriadnym opravným prostriedkom je dovolanie, ktorým sa napáda už *právoplatné* rozhodnutie (napr. rozhodnutia odvolacieho súdu vo veci samej a rozhodnutia odvolacieho súdu, ktorými sa konanie končí, ako napr. uznesenie o odmietnutí odvolania, uznesenie o zastavení odvolacieho konania, či uznesenie o schválení zmiernu a zastavení trestného stíhania).

Je prípustné **len proti rozhodnutiu odvolacieho súdu** (napr. proti krajskému súdu, ak v danom prípade vystupuje ako odvolací, druhostupňový súd), a len ak to zákon pripúšťa. Podáva sa ale na súde, ktorý rozhodol v prvom stupni, a to napríklad ak došlo k nesprávnemu právnomu posúdeniu veci alebo k procesným pochybeniam, či k rozporu s ustálenou judikatúrou Najvyššieho súdu alebo Ústavného súdu SR. Dovolacím súdom je najčastejšie Najvyšší súd SR. Dovolanie je prípustné iba vo vymedzených prípadoch, najmä ak má rozhodnutie zásadný význam pre právnu prax. Lehotou pre podanie dovolania sú spravidla 2 mesiace od doručenia rozhodnutia.

7.1.3. Obnova konania

Rovnako ako pri dovolaní, aj tu ide o **mimoriadny** opravný prostriedok, ktorý umožňuje znovu otvoriť *právoplatne* skončené konanie, ak sa objavia **nové skutočnosti alebo dôkazy**, ktoré ešte neboli známe v čase pôvodného rozhodnutia a ktoré by mohli podstatne ovplyvniť výsledok sporu. Podáva sa tak proti právoplatným rozsudkom a uzneseniam (napr. uznesenie o podmienечnom zastavení trestného stíhania). Lehota na podanie žaloby na obnovu konania je zvyčajne 3 mesiace od zistenia nových skutočností. Žalobu na obnovu prerokuje súd, ktorý o veci rozhodoval v prvej inštancii. Na konanie o žalobe na obnovu sa potom primerane použijú ustanovenia o konaní pred súdom prvej inštancie.

7.1.4. Sťažnosť

Sťažnosť je právny nástroj, ktorým účastník konania môže napadnúť rozhodnutie súdu alebo iného orgánu (napr. orgánu verejnej správy), ak sa domnieva, že **došlo k chybe pri**

⁵⁶ Okrem vyššie uvedeného uznesenia o zastavení konania sem patria aj ďalšie uznesenia, ako napr. uznesenie o odmietnutí podania vo veci samej, alebo uznesenie o nároku na náhradu trov konania. Viac príkladov na takéto uznesenia možno nájsť v Civilnom sporovom poriadku v § 357.

vydaní rozhodnutia. Obvykle sa podáva voči rozhodnutiam, ktoré **nie sú právoplatné**, a teda ešte nenadobudli právnu moc. Umožňuje **preskúmanie zákonnosti a správnosti** rozhodnutia nadriadeným súdom alebo orgánom, pričom je tiež súčasťou práva na spravodlivý proces a súdnu ochranu.

Často sa podáva **proti uzneseniam**, ktoré nie sú meritórnymi rozhodnutiami, a teda rozhodnutiami vo veci samej, ale napriek tomu zasahujú do práv účastníkov konania (napr. uznesenie o predbežných opatreniach, zabezpečení dôkazov, či o trovách konania). Štandardná lehota na jej podanie je 15 dní od doručenia uznesenia, ak zákon neustanovuje inú lehotu. Sťažnosť sa podáva na súd, ktorý vydal rozhodnutie, a rozhoduje o nej spravidla vyšší súd, ktorý uznesenie preskúma.

7.1.5 Odpor

Odpor je taký opravný mechanizmus, ktorým sa účastník konania môže brániť proti rozhodnutiu súdu, ktoré ešte nenadobudlo právoplatnosť. Zvykne sa zamieňať s odvolaním. Jeho podaním sa rozhodnutie súdu stáva neplatným a súd musí vec znovu prerokovať. Odpor sa podáva **proti platobnému rozkazu** vydanému súdom ako súdne rozhodnutie, napr. v prípade, keď súd nariaďuje dlžníkovi zaplatiť určitú sumu peňazí veriteľovi. Ak dlžník s týmto rozhodnutím nesúhlasí, môže podať odpor. Platobný rozkaz sa tak zruší a súd musí vec prerokovať v riadnom súdnom konaní.

Ďalšími prípadnými opravnými prostriedkami sú dovolanie generálneho prokurátora, sťažnosť na ústavný súd či návrh na zrušenie rozhodcovského nálezu. Pre prekladovú prax, resp. zaoberanie sa právnym jazykom sú relevantné však najmä tie vyššie uvedené, vrátane základných rozdielov medzi nimi.

7.2 Prehľad opravných prostriedkov podľa formy rozhodnutia

V závere tejto kapitoly ešte ponúkame základný, stručný prehľad opravných prostriedkov a foriem súdnych rozhodnutí, proti ktorým sú podávané. Je to dôležité najmä z hľadiska hľadania vhodných prekladových ekvivalentov pre niektoré z nich v cudzích jazykoch. Tieto opravné prostriedky poskytujú účastníkom konania možnosť chrániť svoje práva v rôznych fázach súdneho procesu a na rôznych úrovniach súdnej sústavy. Možno ich uplatniť v rámci viacerých právnych odvetví, pričom sa nimi budeme neskôr zaoberať osobitne na úrovni civilného práva a trestného práva procesného. Nižšie uvedený prehľad tak má zatiaľ slúžiť len k nadobudnutiu základných znalostí o tejto problematike.

Odvolanie

Odvolanie je možné podať proti nasledovným rozhodnutiam:

Rozsudky – súdu prvej inštancie ako rozhodnutia vo veci samej, ktorými súd rozhoduje o samotnej podstate sporu

Uznesenia – ako rozhodnutia procesnej povahy, ktoré sa týkajú priebehu konania, a to napríklad:

- uznesenie o zastavení konania
- uznesenie o prerušení konania
- uznesenie o neprípustnosti konania

Odvolanie však **nie je** prípustné voči všetkým uzneseniam, napríklad:

- uznesenia o trovách konania alebo o procesných opatreniach sú z odvolania vylúčené, ak to zákon výslovne nestanovuje. Môže ísť napríklad o uznesenia o nariadení predbežného opatrenia. Namiesto odvolania je tu však možné podať sťažnosť (viď. nižšie).

Pozor, proti platobným rozkazom sa odvolanie nepodáva.

Dovolanie

Rozsudky – dovolanie možno podať proti rozsudku prvostupňového súdu (skôr vo výnimočných prípadoch) a rozsudku odvolacieho súdu. Prípustné je vtedy, ak bol porušený zákon, resp. ak boli porušené ustanovenia o konaní, ktoré mu predchádzalo, prípadne ak je toto porušenie dôvodom dovolania. O dovolaní možno uvažovať aj v takom prípade, ak bolo u účastníka konania zásadným spôsobom porušené právo na obhajobu alebo mu bola inak odňatá možnosť konať pred súdom, čo je v rozpore s právom na spravodlivý proces, prípadne ak vo veci rozhodol nepríslušný súd alebo súd rozhodol v nezákonnom zložení.

Uznesenia odvolacieho súdu – dovolanie je prípustné aj proti uzneseniam odvolacieho súdu, ktoré sa týkajú napr. zastavenia konania alebo zamietnutia žaloby na obnovu konania, opäť napr. pri závažných procesných pochybeniach

Pozor, dovolanie **nie je** prípustné proti uzneseniam, ktoré majú čisto procesný charakter a nezasahujú do právnych vzťahov účastníkov (napríklad uznesenia o vedení konania alebo o odmietnutí dôkazných návrhov).

Obnova konania

Žalobu na obnovu konania je možné podať proti nasledovným rozhodnutiam:

Rozsudky – ide o rozhodnutia vo veci samej, ktoré nadobudli právoplatnosť (či už ide o rozhodnutie prvostupňového alebo odvolacieho súdu)

Uznesenia – ak majú povahu meritórneho rozhodnutia, a teda ak rozhodujú o podstate veci (napr. uznesenie o zamietnutí žaloby pre prekážku rozsúdenej veci).

Žaloba na obnovu konania sa podáva v prípadoch, ako sú:

- **objavenie nových skutočností alebo dôkazov**, ktoré účastník nemohol uplatniť v pôvodnom konaní a ktoré môžu mať podstatný vplyv na rozhodnutie (napr. existencia dôkazu, ktorý nebol známy alebo dostupný počas pôvodného konania)
- **falošné dôkazy alebo svedectvá**, ak bolo rozhodnutie založené na dôkazoch, ktoré sa neskôr ukázali byť falošné alebo inak nesprávne (napr. ak svedok klamal alebo bol predložený nepravý dokument)
- **trestný čin**, ak bolo zistené, že rozhodnutie bolo ovplyvnené nejakým trestným činom, napr. podplatením sudcu, podvodom alebo nátlakom

Sťažnosť

Sťažnosťou sa možno brániť proti:

Uzneseniam o procesných opatreniach – tie, ktoré sa týkajú priebehu alebo vedenia konania, napríklad uznesenie o nepriznaní oslobodenia od súdnych poplatkov, či uznesenie o ustanovení alebo odmietnutí ustanovenia advokáta, alebo uznesenie o zabezpečení dôkazov, príp. aj uznesenie o nevyhovení návrhu na vylúčenie sudcu pre zaujatosť

Uzneseniam o predbežných opatreniach – sťažnosť sa podáva proti rozhodnutiam o nariadení alebo zamietnutí predbežného opatrenia, ktoré môžu zásadne ovplyvniť právne postavenie účastníkov konania

Uzneseniam v trestnom konaní – sťažnosť je prípustná proti rozhodnutiam súdu alebo prokurátora v trestnom konaní, napríklad uznesenie o vzatí do väzby alebo o prepustení z väzby, príp. uznesenie o nariadení domovej prehliadky

Sťažnosť sa tu pritom podáva na súd, ktorý vydal predmetné rozhodnutie, a rozhoduje o nej spravidla vyšší súd, ktorý uznesenie preskúma.

Odpor

Odporom sa podáva proti:

Platobnému rozkazu v civilnom konaní – vyplýva z peňažného plnenia

Európskemu platobnému rozkazu – používa sa v rámci konania o cezhraničných pohľadávkach v rámci Európskej únie

Elektronickému platobnému rozkazu – v rámci elektronického súdneho systému je možné podať odpor proti elektronicky vydanému platobnému rozkazu. Podmienky podania odporu sú rovnaké ako pri štandardnom platobnom rozkaze.

Diskutujte

- o základnej úlohe a význame jednotlivých opravných prostriedkov v práve a v rámci prekladateľskej, resp. tlmočnickej praxe;
- o konkrétnych opravných prostriedkoch a o tom, voči akým formám súdneho rozhodnutia ich možno podať;
- uvažujte o tom, ktoré z týchto opravných prostriedkov sú *riadne*, ktoré *mimoriadne* a čo to znamená;
- špecifikujte rozdiel medzi *odvolaním* a *odporom*;
- porozmýšľajte o dôvodoch, na základe ktorých možno podať žalobu na obnovu konania.

Bibliografia

BRÖSTL, A., et al., 2013. Teória práva. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk. ISBN 978-80-7380-425-1.

CSACH, K. a OVEČKOVÁ, O., 2020. Obchodné právo 1. Všeobecná časť a súťažné právo. Bratislava: Wolters Kluwer. ISBN 978-80-571-0176-5.

ČOLLÁK, J., 2017. Organizácia súdov a prokuratúry SR. Štruktúra, postavenie a úlohy orgánov ochrany práva. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk. ISBN 978-80-7380-647-7.

GAŠOVÁ, Z., 2020: Zu Äquivalenzbeziehungen Strafrechtlicher Begriffe. Eine Analyse am Beispiel des Ausgangsbegriffes Körperverletzung = The Equivalence Relations of Criminal Terms. An Analysis Using the Example of the Initial Term Körperverletzung. In: Cudzie jazyky v premenách času X [elektronický zdroj] = Foreign Languages in Changing Times X. Bratislava: Vydavateľstvo EKONÓM. s. 517-533. ISBN 978-80-225-4710-9. Dostupné z: https://faj.euba.sk/www_write/files/veda-vyskum/konferencie/zborniky/Cudzie_jazyky_v_premenach_casu_102019_opr.pdf

GAŠOVÁ, Z., 2023. Zu Besonderheiten des Fachbegriffes ublíženie na zdraví aus der Perspektive des Strafrechts in der Slowakei und in Deutschland. In: *Zeitschrift für Slawistik = Journal of Slavic Studies*. Berlin: De Gruyter. s. 537-570. ISSN 0044-3506.

IVOR, J., et al., 2021. Trestné právo hmotné I, Všeobecná časť. 2. vydanie. Bratislava: Wolters Kluwer. ISBN 978-80-571-0407-0.

JENČÍKOVÁ, B., 2020. Rechtssprache in der Übersetzer Ausbildung. In: *STUDIA GERMANISTICA*. Nr. 27/2020. Ostrava: Ostravská univerzita, 2020. ISSN 1803-408X. s. 133-142.

ŠTEVČEK, M., et al., 2022. Civilné právo procesné. Úvod do civilného procesu a sporové konanie. Praha: C. H. Beck. ISBN 978-80-740-0876-4.

ŠTRKOLEC, M., 2022. Úvod do trestného práva procesného. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach. ISBN 978-80-574-0091-2 (e-publikácia). Dostupné z: <https://unibook.upjs.sk/img/cms/2022/pravf/uvod-do-trestneho-prava-procesneho.pdf>

VOJČÍK, P., et al., 2018. Občianske právo hmotné 1 (2. aktualizované vydanie). Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk. ISBN 978-80-7380-719-1.

VRABKO, M., et al., 2018. Správne právo hmotné: všeobecná časť. Druhé vydanie. Bratislava: C.H. Beck. ISBN 978-80-896-0368-8.

WREDE, O., 2016. Legal text in terms of didactics in specialized translation = Právny text z pohľadu didaktiky odborného prekladu. In: *XLinguae*, Vol. 9, no. 1, s. 59-82. ISSN 1337-8384.

WREDE, O., 2020. Theoretisch-pragmatische Reflexionen zur interlingualen Übersetzung ausgewählter Textsorten des Strafprozessrechts (Deutsch-Slowakisch). Hamburg: Verlag Dr. Kovač. ISBN 978-3-339-12124-0.

Zákony:

Vyhláška Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 228/2018 Z. z., ktorou sa vykonáva zákon č. 382/2004 Z. z. o znalcoch, tlmočníkoch a prekladateľoch.

Zákon č. 116/1990 Z. z. o nájme a podnájme nebytových priestorov.

Zákon č. 160/2015 Z. z. Civilný sporový poriadok.

Zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon.

Zákon č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok.

Zákon č. 311/2001 Z. z. Zákonník práce.

Zákon č. 382/2004 Z. z. o znalcoch, tlmočníkoch a prekladateľoch.

Zákon č. 40/1964 Z. z. Občiansky zákonník.

Zákon č. 40/1993 Z. z. o štátnom občianstve Slovenskej republiky.

Zákon č. 400/2015 Z. z. o tvorbe právnych predpisov a o Zbierke zákonov Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Zbierka zákonov.

Zákon č. 460/1992 Z. z. Ústava Slovenskej Republiky.

Zákon č. 513/1991 Z. z. Obchodný zákonník.

Zákon č. 71/1967 Z. z. o správnom konaní. Správny poriadok.

Webové zdroje:

BÜRGERLICHES GESETZBUCH (BGB). GESETZE IM INTERNET, 2024 [online]. [cit. 07.04.2024]. Dostupné z: <https://www.gesetze-im-internet.de/bgb/>

DOKLAD VYDANÝ V SLOVENSKEJ REPUBLIKE NA POUŽITIE V CUDZINE. MINISTERSTVO VNÚTRA SR, 2024 [online]. [cit. 02.08.2024]. Dostupné z: <https://www.minv.sk/?apostille-dolozka>

HYPOTÉZA PRÁVNEJ NORMY. NAJPRAVO.SK – PRÁVNY INFORMAČNÝ SYSTÉM PRE ODBORNÍKOV A ŠIROKÚ VEREJNOSŤ, 2024. [online] [cit. 17.04.2024] Dostupné z: <https://www.najpravo.sk/slovník/h/hypoteza-pravnej-normy.html>

INFORMÁCIE O VYDANÍ OSVEDČENIA O ŠTÁTOM OBČIANSTVE SLOVENSKEJ REPUBLIKY. MINISTERSTVO VNÚTRA SR, 2024 [online]. [cit. 21.08.2024]. Dostupné z: <https://www.minv.sk/?informacia-o-vydani-osvedcenia-o-statnom-obciansktve-slovenskej-republiky>

KRÁTKY SLOVNÍK SLOVENSKEHO JAZYKA, 2024 [online]. [cit. 16.04.2024]. Dostupné z: <https://slovník.juls.savba.sk/>

NOVÉ MATRIČNÉ DOKLADY. MINISTERSTVO VNÚTRA SR, 2024 [online]. [cit. 02.10.2024]. Dostupné z: https://www.minv.sk/swift_data/source/verejna_sprava/galerie/nove_matricne_doklady_2011/2/matricny-umrtny-2011.jpg?v=2

OBRÁZOK OBČIANSKEHO ZÁKONNÍKA. OBČIANSKY ZÁKONNÍK (VEĽKÝ KOMENTÁR, 1. ZVÄZOK). KNIHOMOL – VÁŠ SPRIEVODCA KNIHAMI, 2024 [online]. [cit. 02.09.2024]. Dostupné z: <https://www.knihomol.sk/images/kniha/9788081550393.jpg>

OBRÁZOK RODNÉHO LISTU. APOSTILA RODNÉHO LISTU. LEGALIZAČNÉ CENTRUM BRATISLAVA, 2024 [online]. [cit. 01.09.2024]. Dostupné z: <https://www.legalizacnecentrum.sk/wp-content/uploads/2021/03/apostila-rodny-list.jpg>

OBRÁZOK SOBÁŠNEHO LISTU. APOSTILA SOBÁŠNEHO LISTU. LEGALIZAČNÉ CENTRUM BRATISLAVA, 2024 [online]. [cit. 01.09.2024]. Dostupné z: <https://www.legalizacnecentrum.sk/wp-content/uploads/2021/03/apostila-sobasneho-listu-vzor-web.jpg>

OBRÁZOK TRESTNÉHO ZÁKONA, TRESTNÉHO PORIADKU A INÝCH ZÁKONOV. PORADCA.SK – INFORMAČNÝ PORTÁL, 2024 [online]. [cit. 02.10.2024]. Dostupné z: https://www.poradca.sk/ImagesData/_sk/2024/aks24201v.gif

OBRÁZOK ÚSTAVY SR. SITA.SK – SPRÁVY A AKTUALITY, 2024 [online]. [cit. 02.10.2024]. Dostupné z: <https://cdn.sita.sk/sites/32/2017/09/ustava-sr.jpg>

OBRÁZOK VÝPISU Z REGISTRA TRESTOV. APOSTILA VÝPISU Z REGISTRA TRESTOV. LEGALIZAČNÉ CENTRUM BRATISLAVA, 2024 [online]. [cit. 01.09.2024]. Dostupné z: <https://www.legalizacnecentrum.sk/wp-content/uploads/2021/03/apostila-vypis-z-registra-trestov.jpg>

OBRÁZOK VYSOKOŠKOLSKÉHO DIPLOMU. VZORY DOKLADOV – VYSOKOŠKOLSKÝ DIPLOM. VYSOKÁ ŠKOLA MEDZINÁRODNÉHO PODNIKANIA ISM V PREŠOVE, 2024 [online]. [cit. 20.08.2024]. Dostupné z: https://www.ismpo.sk/files/layout/pdf-subory/dokumenty/Vzory%20dokladov/MPb-Vzory_dokladov.pdf

ÚRADNÝ PREKLAD A APOSTILÁCIA DOKUMENTU. TRANSLATA – SÚDNE PREKLADY, 2024. [online]. [cit. 21.08.2024]. Dostupné z: <https://www.translata.sk/blog/uradny-preklad-a-apostilacia-dokumentu>

VYŠŠIE OVEROVANIE LISTÍN. MINISTERSTVO SPRAVODLIVOSTI SR, 2024 [online]. [cit. 02.10.2024]. Dostupné z: <https://www.justice.gov.sk/agenda-ministerstva/medzinarodne-pravo/vyssie-overovanie-listin/>

Právna teória pre lingvistov
Základy práva pre prekladateľov a tlmočníkov I

Autorka:

Mgr. et Bc. Lenka Poľáková, PhD.

Sadzba:

Mgr. Júlia Polomská, PhD.

Mgr. Alexandra Olejárová Gálová

Vydanie: prvé

Rozsah: 87 strán

Vydavateľ: Prešovská univerzita v Prešove
vo Vydavateľstve Prešovskej univerzity, 2025

ISBN 978-80-555-3460-2

EAN 9788055534602